

VÁROS A HARCVONALBAN

**ESZTERGOM VÉSZTERHES NAPJAI
AZ 1944-1945 ÉV FORDULÓJÁN**

**EINCZINGER FERENC
1879-1950
ESZTERGOMI TAKARÉKPÉNZTÁRI IGAZGATÓ
NAPLÓ FELJEGYZÉSEI**

Összeállította 2014-2018 között
Bartal Mária (Melegh Imréné) 1942-2019

TARTALOM

Bevezetés

Időrendi útmutató

Napló írásaihoz kapcsolódó Einczinger képek

1944-es napló bejegyzések

1945-ös napló bejegyzések

Végszó

BEVEZETÉS

Az esztergomi ősi vár hajdani ostromáról és megvételéről Szulejmán szultán írdeákja, Evlia Cselebi által feljegyzett adatok példájára, a napi események és hírek felsorolásával leírom e jegyzetekben Esztergom város és közvetlen környezetem válságos napjainak történéseit az orosz, majd német megszállás idejéből.

Ma, amikor a posta, táviró, telefon szünetel, Budapesttel összeköttetés sem ezekkel, sem vasúton vagy hajón nincsen, mindezek a haladás vívmányai csődöt mondtak és mi úgy élünk itt a világtól elzárva, mint a hajdani középkor ellenségtől körülzárt bármely városa.

Ez a természeti kincseiben és földrajzi adottságaiban jobb sorsot érdemelt város, hány család, mennyi ezer ember életének és sorsának hordozója; munkájuk, törekvésük, örömük, bánatuk, jóságuk, bűnük, hitük, tudásuk, emberi képességek és szenvedélyek gyűjtőhelye. Születnek, halnak benne, nemzedékek követik egymást. Temetőbe, írásos feljegyzésekbe kerül a múlt, hogy a kutatás fellelhesse majdan. A múlt távlatába visszanézve mennyi értékes adat, tárgy, alkotás kerül felszínre, amelyek nyomán azonban a mai zivataros égbolt nem enged betekintést.

A magyarság ezer éve hősi küzdelmek sorozata. Századokon védeni kellett az állam életét kelet és nyugat felé. Rövid átmeneti idők maradtak csak békés évek alkotásaira vagy az elpusztítottak pótlására vagy újak alkotására.

Eddig a magyar művelődés történelemben a legborzalmasabb űrt a török hódoltság másfél százada okozta, kevés reményünk van reá, hogy a mostani veszedelmek gyengébb nyomokat fognak a jövődönék visszahagyni.

Kárba veszett Hercegprimásunk jóakarata, mikor láthatólag az ő közbelépésére vonult harc nélkül a német a városból az orosz elöl, hogy elkerüljék a városi harcokat. Ezt a veszélyt talán még felül is múlt az orosz bevonulók által kezdeményezett és a helybeli köznép által foglaltatott, általuk bizonyára rég várt tervszerű fosztogatás, rablás és pusztítás.

Egyének, házak, városrészek ma külön életet élnek, helyzetük és viszonyuk szerint. A mi életünket káraink, veszteségeink, és szenvedésünk mellett a kenyér szükséglet sok gátlással való ellátása teszi még nehezebbé. Az orosz, német, majd a magas katonák ellátása mellett talán az egész város lakossága és köztünk élő menekültek idejárnak szűkös kenyéradagjaikért, pedig elfogyott a csekély liszt készlet, nincs élesztő, víz és villany a megmunkáláshoz.

Ezek a feljegyzések csak egy család, csak egy üzlet és lakóház néhány heti életét mutatják. Bizonyára más házaknak érdekesebb történetei vannak, de feljegyzem a jövődő krónikása részére, mint részlet adatot, mint család történeti adatokat és az olyan adatokat is, mik főleg a városra vonatkoznak, hogy majd, ha ez a jelen már múlté lesz, felidézhesük a keserves napok emlékét.

Sok szorgalom, törekvés, fáradtságos munka gyümölcse hullott porba. Melyik következő nemzedék fogja tárgyilagos szemmel, a mi nehéz napjaink történéseit, történelemnek látni? Tatárdúlás, mohácsi vész, szabadságharc, elnyomatás, az első világháború utáni összeomlás után ezt az újabb veszedelmet, ami a szárazról és levegőből egyaránt soha el nem gondolható harci fegyverekkel fenyegette állandóan a várost, mert amire a legvadabb képzelődés sem talált volna rá, hadszíntérré vált belső és külső területe.

A Vörösmarty u. 1. sz. régi családi házban tartózkodtunk ez időben:

- I. Einczinger Sándor sütőmester, neje: Györgyi és lánya: Kató.
- II. Einczinger Ferenc tkp. igazgató /az elhagyott Csernoch u. 21 sz. házból/ és neje: Juliska.
- III. Kósik Ferenc ép. mester /az elhagyott Mária Valéria u. 5 sz. házból, a tulajdonos sógora, Ujváry Ferenc ép. váll. és neje: Kósik Ilona, u. onnét.

Családunk többi tagjai:

- IV. dr. Bartal Ernő keresk. min. titkár/Budapestről/ és neje: Einczinger Livia, továbbá kislányuk: Mária a Káptalan tér 7 sz. házban, Bartal Alajoséknál laknak és legtöbb idejüket a pincében töltik, ahol berendezkedtek.
- V. Mácsay Zoltán, Einczinger Kató vőlegénye, orvosi katonai szolgálatot teljesít.

IDŐRENDI ÚTMUTATÓ

I. világháború és Esztergom

1914. augusztus 30. A világháború kezdő napja. Hadüzenet Szerbiának.
1919. május 30. Péntek. Cseh lövegek hullottak Esztergomra. Este kocsin kimentünk Tátra. Csehek elhagyták Párkányt.
1919. május 31. Szombat. Csehek visszajöttek, és régi állásukat elfoglalták. Éjszaka nagy ágyúzás volt, házunk 36 lövést kapott.
1919. június 1. Vasárnap. Páncélvonat és monitor tüzelés folytán a csehek Párkányból ismét visszavonultak.
1919. június 2. Hétfő. Vörösök támadták Köbölkát /Köbölkut ?/, Muzslát.
1919. június 3. A vörösök végleg kiürítették a túlsó járást.

II. világháború és Esztergom

1944. dec. 26. A németek Párkány felé elhagyták a várost. Hidrobbantás.
1944. dec.27. Bevonulnak az oroszok.
1945. jan.6. Az oroszok kiürítették a várost. Visszajött a német katonaság.
1945. febr. 13. Megjelentek a magyar honvédek.
1945. febr. 15. A 26. honvéd hadosztály kerete megalakult és átvette a helyőrségi szolgálatot.
1945. márc. 19. Éjjel a németek minden alakulata elhagyta a várost.
1945. márc. 20. Este a német és magyar katonaság elvonult.
1945. márc. 21. Délelőtt az oroszok újból elfoglalták a várost.

EINCZINGER KÉPEK

1945. évi Naplóhoz /ostrom/ társítható képek /9 db./

1944. Óvóhelyen. /Csendőrség alatt /szén, fekete/
1944.IX.18. Óvóhelyen aláírásokkal /7 db/
1944.IX.20. Óvóhelyen
1944.IX.21. Óvóhelyünk udvara
1945.V.29 Felrobbantott Lőrinc-híd szigeti lejárója /szépia/
1945.V.29. Csónak átkelés a szigetre a hidak felrobbantása folytán
1945.VIII.21. Felrobbantott háztető a bazilikával
1945.X. 20. Felrobbantott Duna part- védőgát.
1947.III.31. Híd újjáépítés /a Fürdő elől nézve/

Bartal Mária megjegyzése: „Keresztmami képei”

1945. március 23.

1945. március 19-re virradó éjjel. 1/4 8 óra

EINCZINGER NAPLÓ

1944

1944. december hó

1944. december 22-én pénteken még a csendőrségi, régtől használt óvóhelyen tartózkodtunk éjjel és riadók esetén, de mert éjfél felé a csendőrségi belső épület lépcsőházába és előttünk a Kis-Dunába bombák estek, minek következtében külső ablakaink nagy része bezúzódott, kénytelenek voltunk házunkat, csupán a legszükségesebb holmit magunkkal víve elhagyni.

Az Einczinger ház Esztergomban a Kis-Duna partján

Elhagytuk azt a házat, azt a lakást, melyet 35 éven ott oly szeretettel és gonddal tartottunk fenn, melynek minden darabja, minden része válogatott megfontolással került helyére és úgy összegyűjtve, hogy szinte a gondolatainkat fedte és őrizte. Egy emberélet munkája könyvtár, a gyűjtemények, a belső berendezés és felszerelés, úgy maradt ott a várható biztos veszedelemnek kitéve, művészkedésem kedves emlékeivel együtt, hogy csak könnyezni lehetett a hirtelen kivonuláson. A sok mindenből egy két csomag, élelem és ruha, amit elhoztunk, sok másokhoz hasonlóan. Ebben az órában kezdődött részünkre a háború. Kultúra, művészet mivé lesz?

Jó, hogy Ernő¹ délelőtt bent járva, leszedte az összes belső ablakainkat.

¹ dr. Bartal Ernő 1915-1992, Einczinger Ferenccéje

1944. december - A Hunyadi utca Szentgyörgymezőn?

Az orosz bombatámadások idején, tele német tehergépkocsikkal

Beszállásolt lakónk, Görgey folyamőr százados és a visszatért Hertelendy főhadnagy² vacsoráról jövet minket nem találtak otthon, s mert szobájuk használhatatlanná vált, az éj további részét a még meleg fürdőszobánkban töltötték.

A takarékpénztár irodája ma délig működött és az események sodra folytán, ez évben, ez volt az utolsó üzleti nap, mert a szakadatlan ágyúzás miatt a város élete minden vonalon megállott.

Ezzel a szomorú esemény áradattal zárult intézetünk fennállásának 100 éves jubiláris esztendeje, az emberiség látszólagos haladásának nagyobb dicsőségére.

1944. december 23.-án, szombaton az iroda a leszedett belső ablakkal zárva maradt. Vörös Józsi³ még elhozta a néhány levélből álló postát, de magánál tartotta.

Házunk környéke a csendőrség elköltözése és a híd felrobbantása veszélyére néptelen maradt és így mi ezekért is elhagytuk és Sándor öcsém⁴ házába költöztünk. itt már csak a sietve a konyhában ebédeltünk és az éjszakát, de a nap nagyobb részét is az aládúcolt pince szárnyban töltöttük, hová papírzsák csomókból kényelmes fekvőhelyek készültek. Mivel itt villanyvilágítás van, tűrhető az élet, mert a pince kellemes meleg az eddigi védelmi helyeinkhez viszonyítva.

Ujváry Ferenc, ki velünk van és lelke volt a menedéket talált társaságnak, újságolja, Garamkövesdnél álló vasúti híd felett, ahol ő őrséget tartott, tegnap eleinte kisebb repülő kötelék szállt át, melyet légi

² Hertelendy László főhadnagy (1916. november 18.) ???

³ Vörös József fűszer- csemege- és ásványvíz-kereskedése. Esztergom. Kispiaç.

⁴ Einczinger Sándor

tüzérségünk tűz alá vett, utóbb mintegy 150 gép jött és szállt Dömös irányába, melyből egy gépet lelőtt a német őrség. Kétmotoros bombázó volt, egyik pilóta ejtőernyővel kiszállt, másik két személy bent pusztult a gépben, mely 300 méterre esett égve a gyepre. Az egyik pilóta épen maradt bőrzubbonyában 300 rubel volt. Megfigyelte azt is, hogy a nagy kötelékből 10 gép visszafordult és Esztergomnak vett irányt, és ezek bombázták 22-én a várost, mikor első ízben sérült meg házunk és a tetőcserepek felborzolódtak.

Egy feltehetőleg későbbi időpontban készült kép a sérült családi házról

1944. december 24-én vasárnap ágyúszó és bombarobbanás közben telt el, ebéd alatt is gépek jártak. Karácsony estét a bunkerben töltöttük, üres fenyőfa a tartó oszlopra volt erősítve, jelkép gyanánt. Vigasztalt, hogy kicsi Máriának⁵ díszített karácsonyfája volt a pincében, hol most laknak. Ma ismét voltunk házunkban s az utcai ablakot lécs deszkával elrekesztettük. Nagykarácsony szent ünnepéről csak régi emlékeiket éleszthettük fel.

Régen írtam: „Hallom a haragnak hívogató hangját, Karácsony szelleme vond be lelkem húrját
örömmel, reménnyel imádságos tüzszel, kétséget meg űzd el...”

⁵ Einczinger Ferenc unokája Bartal Mária 1942-2019

Karácsony a bunkerben a kicsi Máriával (Bartal Mária)

1944. december 25-én, hétfőn Nagykarácsony ünnepén háborús harctér minden dobbanó zajában jórészt óvóhelyen töltve múlik el a nap. Lakónk, Görgey Richárd foly.őr százados is itt aludt. Megszűnt sérülés közben a villanyvilágítás, motor áram és ennek következtében a vízszolgáltatás. Petróleumlámpa és gyertyavilágításra lettünk utalva.

Utólagos bejegyzés: *Az orosz a Duna-zug hegységen átrohanva Zsámbék, Csolnok, és Dorog útba ejtésével dec. 25-én elfoglalta Esztergomot. Malinovszki a 2. ukrán hadsereg csoportjával a Duna elfoglalásával teljessé tette Bpest. körülzárását. Nyilasok bizalmas értesülés alapján pánikszzerűen hagyták el a várost, de aki csak dec.24-én indult, a kettős gyűrűn belül maradt. A svábhegyi Gestappofőhadiszállás is csak az utolsó percekben jutott biztonságba.*

Karácsony első ünnepére dermedt csend borult a városra. A gyerekek ez évben sok helyen hiába vártak a kis Jézus érkezésére.

1944. december 26-án, kedden Szent István vértanú ünnepe volt, amikor a német hadsereg itteni kötelékei elhagyták a várost.

Németek kivonulásakor az utca közepén vonultak a tankok és gépjárművek, a legénység pedig libasorban kísérte a házak mellé lopódzva, Párkány felé.

A Bazilika és a még ép híd

Eltávoztukkal reggel 7 órakor felrobbantották a Mária Valéria hidat és a Horthy és Kolos hidakat, ezzel az összeköttetés Párkány és a Sziget között megszakadt. Újabb és súlyosabb ablak, ajtó és tető zúzódást szenvedett házuk. A híd robbantás ijesztő csúnya pusztítást végzett a környékben, nagy platán és celtisz /ostorfa / fákat vágott ki és döntött le az előzőleg már bombától szerteroncsolt Korona terasz roncsaira. Kávéház, kaszinó ajtó, ablak részei és üvegcserepei, vas és fa rolói borítják a teret. Egy kis veréb is áldozata lett a légnyomásnak, fagyott hullája az összezúzott faágak között hevert vérbe fagyva.

Az 1944. december 26-ai robbantások utáni látkép

10 órakora szomszédos Gerő-házra eltévedt gránát löveg esett és a dagasztógép felett két házon is keresztülhatolt.

1944. december 27-én, szerdán üzemszünet volt. Orosz lövi Visegrád- Pilismarót közti országotat a Duna túlsó parti hegyeiről. A Tát –Dorog felől előnyomult másik ék pedig de. sok harci kocsival bevonult a városba. Megérkezésükkor mindenhová "Nye bojsza!" /Ne félj!/ biztatással léptek, „Továrís” /testvér/ gyanánt, egyik másik magyar és német szót fűzött beszédjébe. Az érintkezés, mert ellenállásra nem találtak, általában barátságos színezetű volt és sokak rettegését nyugtatta meg.

Az orosz padlovink /ezredes/ itt követelt ebédet, de mert nekünk sem volt, kolbász és szalonnával is beérte, bakája és sofőrje is vele étkezett, de előzőleg meg kellett mindent a házbelieknek is ízlelni, hogy nincs-e megmérgezve. Az ezredes állandóan szemmel kísérte a jelenlevőket, nem nagy intelligenciát árult el, emberei pedig villával sem tudtak bánni és igen kínlódtak vele. Kola Vaszil, egy csillagos őrzetót bízott meg a kenyérüzem felügyeletével, ki ide is szállásolta magát, átvette a kapu kulcsát s minden közös bejárást letiltott a házból. Nyers, erőszakos, tanulatlan ember volt.

Vezetői? a németek elvonulásával elmenekültek, a legénység tagjai kiöltöztek polgári ruhába, fegyvereik összetörve napokig a Vörösmarty úttestjén heverték, hová az oroszok kidobálták.

1944. december 28-án, csütörtökön reggel megállapította Juliska, hogy az éj folyamán az oroszok házunkat feltörték, lakásunkat feldúlták, szekrényeinkből mindent a padlóra szórtak, élelmet, szeszes italt ellopták. A megye részéről Jánoskúti főjegyző, Maros főbíró, városházáról Sudár polgármester hivatalukban maradtak. dr.Báry István tan. is itt van.

Szoba a feldúlt házban

1944. december 29-én, péntekre virradóra feltörték az orosz katonák a boros pincét /*Einczinger pince*/ és a helybéli csőcselék állandóan hordja a bort, mely már a pince talaját is elárasztotta.

A műhely munkásai is hoztak erre hírre maguknak és állandó tivornyázás kezdődött a házban.

Oroszok részére 1000 db kenyér készült, melyből 400-at csak szombaton vettek át, de a közönségnek nem juttattak belőle. A határban rejtőzködőket és védekezőket berendelték a városba. A rendőrkapitány elmenekülése folytán volt elődje, aki itt maradt, mióta felmentették állásából a nyilasok, elfoglalta régi hivatalát.

1944. december 30-án, szombaton 400 db kenyér készült ½ kg-os tételekben 1 óra leforgása alatt kiosztásra á 30 f. árban.

Dobogókő felől nagyágyúzás hangzik, mondják, Budapestről készülnek a németek kitörni. Végre villanyvilágítást kaptunk, azonban az éjjeli sűrű bombázás azt újból megrongálta, csak rövid ideig mellőzhettük a petróleumlámpát és élvezhettük a vill. mécsest. Délelőtt távolról hangzó ágyúdörgéssel telt el. Később erős közelebbiek hangzottak, délután pedig német repülők zúgása hallatszott, végre éjjel erős becsapódások voltak Kelet felől- jövet.

A Kis-Duna túloldalán az Einczinger ház látható

Kertész André kép Bartal Mária révén

André Kertész az első világháború idején sebesülteként igen hosszú időt töltött Esztergomban.

/1915-1918/ Akkor készültek ez a kép is.

1944. december 31. Szilveszter napján, vasárnapon délig állandóan jártak a bombázó repülők. Reggelre megállapíthatók voltak közelünkben a becsapódások. Központi kávé udvari részén,

Hungária vill. üzlet, Kultur mozgó, Kórház környéke, temető tája és sok magán ház sérült meg. Ember veszteségről nincs hír. Már szombaton és ma is elrendelte a polgármester, hogy a háztulajdonosok kötelesek a járdákat a kocsí út közepéig lesöpörni. (Üvegcsérép) (Alberti kávé s igen tevékeny volt)

Nem lévén villany, kevesebb kenyér készülhetett, így az orosz üzem felügyelő csak 250 drb-ot engedélyezett eladásra, ami déli 1 órakor kezdődött és 1 órát tartott. Egy vevő ½ drb-ot, ½ kenyeret kapott.

Délután kezdetével szünetet tartottak a repülő bombázók.

Ellenőrizhetetlen hírek jöttek, hogy az orosz megszálló csomagolnak, ez vajon a további visszavonulás vagy meghátrálás a németek elől?

A hajdani pezsgős, bizakodó Szilveszter éjszakának mg az emléke sem támadt a világégés nyugtalan zűrzavarában.

Város harcshintér, a pusztulás, feldúlás és fosztogatás minden jelével. Estére Ebed és Muzsla orosz kézre került. Nagy bánatomra az utcai meleg szobát a százados lefoglalta, ott fog lakni az ellenőrzővel együtt. Állítólag nappal nem használja, de kulcsát már másnap elvitte az örvezető.

Képeslap az Einczinger házról, a háború előttről

1945

1945. január hó

1945. január 1-én, hétfői napra esett Újév napjának régi kedélyes hangulatát is elsöpörte a feldúlt helyzet.

A Duna feletti Garam és Ipoly továbbá a Dunántúli Piliscsaba-Dorog harctereken a tüzérségi párbaj állandóan folyamatban, váltakozva halljuk az erős kilövéseket, hangját és repülők zúgását felettünk. Ez már harmadnapos tünet és az egyenlő német-orosz erőt mutatja. E.Sándor⁶ összekötve egy csomó fényképezőgépet szolgáltatott be, miután a rádiót már korábban beadtuk. Ma végre rendes mosakodást végezhetünk és tiszta ruhát válthattunk.

Lívia⁷ délelőtt lent járt a lakásban s két fiatal oroszot talált a szobákban, kik gramofonoztak. Ettől mentesülhetnénk, ha otthon lakhatnánk, ami sajnos nem kivitelezhető. A lakás újból feldúlva. Líviát két fiatal orvos kísérte, egyiktől az orosz elvette az óráját. Lakás nem használható, mert a zárait többször megrongálták, szomszéd környék teljesen üres.

/ 500 kenyér eladás egész drb-ban/

A volt E-i honvédgazd. hivatal személyzete Pilisvörösváron orosz fogságba került. Lövöldözés miatt ma is bunkerben ebédeltünk, de kárpótlásul egy üveg pezsgőt nyitottunk.

1945. január 2-án, kedden a Párkány és Kövesd között fennállott sündisznó állás, melyeket magyar és németcsapatok tartottak, megszűnt, ez oka a viszonylagos csöndnek. A bombázás gyakorlati veszélye szünetel, mert az éjszakai repülők a Bpestre szorult németeket szállítják el. A felettünk átrepülő egyéb gépek is szállítanak, angol-orosz utánpótlást és postát visznek. Itt voltak Bleszl M.⁸ Bajor Ág.⁹

Bartal Ernő ismét járt a házban és mondja Líviát aggasztja, hogy nem költözünk vissza, mert mindinkább jobban tönkre megy a lakás és a ház. Juliska is lent volt és újabb rongálásokat talált.

Kossuth Lajos utcára gránát lövedék esett, több halott és sebesült volt. Iparbankot bombatalálat érte. Hollósy igazgató és Ujhelyi altiszt lakásában pusztított.

/500 drb. kenyér ½ részt, 12000 p. kp.-óra/

Sándor bá estére igen kiderült, Schubert: Serenad dallamát kereste.

⁶ Einczinger Sándor

⁷ Einczinger Lívia 1916-2018

⁸ Háttér info: János kút mellett, volt Bleszl-féle, ma Mitter-kocsmáros pince

⁹ Bajor Ágost ?

1945. január 3-án, szerdán jött azzal a hírrel Ernő, hogy Debrecenben megalakult a magyar kormány: Dálnoky Miklós, Béla min.elnök,¹⁰ Vörös János honv.ü.¹¹, Teleky Géza a kult.,¹² Habor keresk.¹³ és Takács közl. és közell. min.¹⁴

Írópapír hiányomon is Ernő segített.

Megjelent két hetes szünet után Zajda borbély,¹⁵ megnyírt és borotvált.

Csendőrség jelentkezett kenyérért. A fiatal Körmendy őrmester mondta, hogy többen itt maradtak és most visszaöltöztek formaruhájukba, igazoló fehér karszalagot kaptak és a laktanyában maradnak. Két szobát iroda és étkezőnek, az óvóhelyet hálósobának rendezik be.

Pethő százados¹⁶ lakásában jóformán csak a zongora maradt ép állapotban.

Mátray Gyula¹⁷ volt látogatóban. A két udvari szobában holnap megkezdik a hivataloskodást, mert a többi helyiség fűthetetlen.

Bayer Gizi¹⁸ néni küldött Gusztival részemre ½ liter tejet.

Ma hajnalra próbára felhurcolkodtam az irodába, de bizony már a kályha igen lehűlt.

Polgármester elrendelte, hogy a kenyér kiadás ezen túl a vásárlási könyv bemutatásával eszközrendő, az igazságos elosztás érdekében, mert a közönség egyes rétege szokásba vette, hogy többször visszatér. Ma különben nagy tétel került eladásra. 1200 drb.

Hét munkaszolgálatos zsidó van a péküzletben foglalkoztatva /köztük az esztergomi Berger Zsigmond lisztkereskedő Tibor fia/¹⁹, ezek most igen jól élnek. Konyhájukat az oroszok naponként ellátják hússal, ha marhavágás nincs, tyúkot, kacsát kapnak, édes tésztákat készítenek. A mi gyenge élelmezésünk mellett a házi cselédség is hozzájuk szegődik és a főzés révén ott étkezik.

Egy százados az összes munkásoknak külön munkadíj többletet osztott ki tegnap. Ma pedig az úriás kinézésű orosz őrnagy látogatta meg zsidóhittársait és mind a heten, egyenként 400 p külön zsidósegély díjban részesültek. Az oroszok különben telve vannak pénzzel, utcán 20 és 100 pengősöket ajándékoznak, de beállnak sorba és kenyeret vásárolnak helybeliek részére, mert ők bőven el vannak szintén látva. Szenvedélyesen gyűjtik az órát, karórát, töltőtollat és Penkala írót, ilyesmi náluk úgy látszik, kevés van.

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

1945. január – Káptalan tér 3.

1945. január 4-én, csütörtökön: A hét napjait azért is jegyzem fel, mert naptár hiányában így tartom számon a napok múlását. Órámat is pontosan felhúzó, – bár tudom valamit siet, – és félve dugatom, hogy meglepetés ne érjen. Az oroszok itt is tartják a keleti óraidőt, órájuk két órával többet mutat, mint a mi közép-európai időnk, mert náluk két órával korábban virrad.

Ma ismét arra ébredtünk, hogy megszűnt a villany és vízszolgáltatás. Hajnalra és délelőtt sok bomba hullott. Mondják, hogy Dorogot sűrű robbantás érte, és ez rongálta meg a villanyvezetékét, amelynek következtében a vízmű is leállt. Az orosz helyőrség erősítésre, a frontra ment ki még a városparancsnokság is beszüntette működését. Délutánra, mint mondták visszajönnek, mert ünnep előesthez készülnek. Farnadi cukrásznál 24 tortát rendeltek, ma délre le is szállította. (Anyag: cukor, méz, tojás, zsír, természetbeni összerekvirálás mellett, mindből bőven számítva. 1200 Pengőt kapott érte.)

A vásárlási könyves kenyérkiadás lassú, bár ma víz, villany hiány miatt 530 db készülhetett.

Délelőtt készültem az irodába menni, ruhát is váltottam. Ezt meg azért jegyzem fel, mert a másik felső ruha már 13. napja éjjel-nappal rajtam volt. A rendes mosdás is külön élmény, fürdözést pedig csak ábrándozni lehet. Végre 11 órára, hogy elkészültem, elkísértem Juliskát²⁰ a házukhoz, hogy egyet mást rendezzünk ismét a feltúrt lakásban. Szerinte vigasztalódtam, hogy az új fekete ruhám és a hosszú téli kabátom még mindig a szekrényben lógott. Érmeim maradékát úgy képzeltem megóvni, hogy a padlóra, hol fekszenek, újabb holmit szórtam takaróul.

Az újabb robbantások – bírósági börtönépület telitalálata – újabb robbanásokat idéztek elő. A férfi szoba ablakára alkalmazott deszka nagylemezt úgy nyomta be a légnyomás, hogy az ablak erős belső kereteit is szilánkosra törte. Tetőről egy bádogg ablakot, több fekvő csatorna zinezett (sic) lemezt szedtünk fel az utcán. Eszembe jutott a szép jelszó „virágos Esztergom”, milyen régen volt!

Idegenek kellene hozzá, hogy a mindig rendben tartottnak ismert, és annyi gonddal és szeretettel berendezett hajlékban a padlót teljesen elborító, kidobált kedves holmi közt tudjon az ember közlekedni, anélkül, hogy könnye ki ne csorduljon. Embertelen pusztítást végeztek az éjjeli látogató felszabadítók és koronát helyeztek a vad elemek képzeletet felülmúló rombolásainak. Serédi Sándor szomszéd otthon a pincében lakik,²¹ három ablakát vitte Tormától haza bevágva, hogy egy lakható szobája legyen. Doktor Bády István felügyelt a kidőlt nagy platánfa kivágására, és a leomlott vashíd korlátjába felakadt, oroszok által kiszórt csónakokat szedeti össze leventéivel. Markotics²² is panaszkolt, hogy a hajósház csónakállománya is megrongálva a Dunába került. Bizonyára a

²⁰ Feleségét

²¹ jelenleg üres telek... HRSZ, vagy valami ilyesmi

²²

Cserkészek sem jártak jobban, hol a legtöbb csónak volt beraktározva. Képző²³ csónakjairól nincs hír.

A mosóakna nyílásából kaptam egy kapcsos üveg Szt. István vizet. Hallom, hogy csak egész mélyen csorog. A műhelybe, ahová sok kell, a káptalani malomból hoznak. Úgy látom a közönség is ide jár. Kár volt Homor mérnök(ke)²⁴ tavasszal el nem készíttetni a külső tervezett 5-ös csapsorozatot, mit a kis vízálláskor engedélyeztem.²⁵

Hírek jönnek arról, hogy a németek a bolgár hadsereggel megerősítve erős ütemben nyomulnak fel Szeged felé, hogy az orosz betörést a Duna-Tisza közén átvádják. Az egész ország már hadszíntér lesz. Városunk is válságos helyzetbe látszik kerülni, mert látszólag az orosz erő nem bírja a felső, és az alsó német nyomást. Rossz karácsony ígérkezik,²⁶ folyó hó 6-ai vízkereszt napjára az oroszoknak – de nekünk is. Lakásokban – nálunk is, – helybeli, szentgyörgymezei köznép jár fosztogatni, a sziget és környéki házak különösen látogatottak. A csekély számú rendőrségünk és tíz főből álló csendőrség képtelen az általánossá lett tömegkilengés megfékezésére. Jó szerencsém, hogy gyomorfájásom a sok nélkülözés és rendetlen élet dacára tűrhetőssé vált. A beregszászi polgármester²⁷ is ezt észlelte menekülésekor, míg szódabikarbónát sem szedett.

Hová lett már a rádió által közvetített „zavaró repülés” és „nagy riadó.” Ma úgyszólván állandóan riadó van. A délutáni kenyérosztáskor oly erős kötelék szállt át a városon, és mert bomba becsapódások is hallatszottak, átmenetileg az üzlet lezáratott, de a közönség türelmesen állta a sort az ajtó előtt, ám sajnos már csak kevésnek jutott a csekély készletből.

Livia ismét sürgette hazaköltözésünket, de víz villany nélkül, kitört ablak ajtó mellett egyikünk sem bírná ki. Ha lesz rá mód, néhány biztonsági intézkedést teszünk holnap.

1945. január 5-én, péntekre kelve megállapítottuk a jóslások dacára, éjszaka csendben múlt el. Mire 7 óra után felkerültünk a pincéből, sűrű és hangos ágyúzás kezdődött. A fűtés látszata gyanánt gyenge füst terjengett az irodásban, az egyetlen nappali szobában.

Tegnap reggel óta híre sincs az oroszoknak, az öt tiszt részére készült vacsora, húsos rizs bekészítve szobájukba a sok tortával együtt érintetlen – most személyes érintkezés során ötlik eszembe, hogy a rádió mindig Sowjetről (sic!) beszélt, ezek a muszkák ki sem ejtették ezt a szót, ők Oroszországot ismernek, bolsevizmust és kommunizmust sem említik. Ellenben Stalint (sic!) a kis aki „jó, bölcs és igazságos” nagy magasztalással és ragaszkodással tisztelik.

²³ Tanítóképző

²⁴

²⁵ A Tak.Ptár tulajdonában volt

²⁶ értsd: orosz karácsony

²⁷ megnézni

Ivóvízért menők hozták a hírt, hogy a fürdőtelepen, de még a káptalani malomban sem lehet vizet kapni. El volna zárva? Vagy a kis vízállás miatt így leapadt? Üzenetet küldtem Magos Dezső²⁸ gondnoknak felvilágosításért – gépfegyver és gépágyú erősödő hangja a harcok közelségét jelzik. Mondják, hogy a sziget, a Csernoch út és a Duna partja tele van orosz katonákkal, és a párkányi partot tartják tűz alatt. Még vízért sem engednek a Dunához senkit. Később a gőzfürdőből tudtak csak vizet szerezni.

Mátray Gyula kollégám közli, hogy tegnap a Takarékpénztárban megjelentek az orosz megbízottak, átvették a főpénztár főbb kulcsait avégből, hogy leltározni fognak, amit a mai közeli harc akadályozott meg. Pénz és értékpapír őket nem érdekli, csupán az arany értékre vetnek számot. A közönség az orosz ezreket hozza felváltani. Ma az iroda zárva van, Gyula volt a házunkig, és akadálytalanul közlekedett a Duna parton. A megvakult Milakovszky tanár a ferences zárdában lakik, annak szerez élelmiszert. Bajor Ágost útján küldtem dr. Földvári Istvánnénak kenyeret, nem mertem kopogtatására ablakot nyitni, mert nagyon köztudomású lesz tartózkodásom helye. Bajor mondja, hogy Budapest felől gyakori tüzeket észlelnek, de semmi kiszivárgott hírt nem hallott. A városi vízmű emberei biztatnak, hogy villany nélkül is tudnak vizet termelni, mert van egy tartalék

gázolaj motoros.

Vörös Józsi²⁹ hozott néhány hírt ebéd előtt. A Kossuth utcában a Három szerecsen vendéglőt, Szatzlauer, Eckstein, Schönbeck, házakat és a Pivok vendéglőt érte találat. – Irodában a rendelt háromszázezer pengő karácsony előtt szombaton megérkezett. (Bev. nincs könyvelve, szerte rakva) pénztárkészlet 260.000 Pengő. Postahivatal működik a régi lemaradt anyagot most kézbesítik. Úgy tudja, hogy György László és Ivánkovics rend. kap. elhagyott Lőrinc utcai lakásai nincsenek feldúlva.

Kép: 1944/45-ből – A találatokat kapott családi ház és utcája

Míg villany volt, valaki hallotta angol bemondásban, hogy a németek ismét túljutottak Párizson. És a nyugati vonalat erősen tartják. Doktor Földvári Istvánné kívánta két ablaka beüvegezését, Kartalyné panaszkodott, hogy majd megfagy.

Ebéd száraz borsóleves, darás tészta (dió is) és főtt rizs (konyhában).

28

²⁹ akinek boltja volt a Lőrincz utcán

Ágyúzás rendületlenül tart, állítólag Dorog irányából. Kovancsek Lőrinc utcai nagy raktára is ki van fosztva és fel van dülva. Nagy készlet cukor, só, rizs elpusztult. Egy budapesti vegyészeti gyár nagy készlet gyógyszert tárolt nála, felbontva földön hever, összetiporva. Egy százados holmija, bútor is látták összezúzva és kifosztva. Vörös Kálmán és egy rendőr jelenlétében nappal pusztított itt Szttamás (sic!) népe, de nem tudták megakadályozni. Csupán néhány láda ritka gyógyszert vett át Rochlitz Elemér és egész keveset Kerschbaummayr Károly gyógyszerész.

Ma Sándor szerzett egy új petróleumlámpát.

A két homokvári³⁰ hulláról még semmi hír, úgy látszik, aki látta elhallgatja, pedig már egy hete ott lehetnek. – A fürdőtelepi artézi kút, egy valószínű földomlás következtében valóban szünetelteti a vízszolgáltatást, tapasztalatok szerint régi rendje rövidesen visszaáll. A gőzfürdő kifosztva szintén szünetel, az előtérben tárolt pálmák és virágok megfagytak, már nincs egy lepedő sem; Liptay, Rottár és a személyzet mindent otthagytak. Telefont Újvári el fogja hozni. Az orosz hatóság száz zsák lisztet rekvirált a városban és a kaszárnyában raktározták el. Ebből ma már csak 40 zsák volt meg. (Jórészt felszakadt zsákban), mert éj folyamán az oroszok által elhagyott kaszárnyai raktárt a helybeli nép szintén kifosztotta (Vörös Józsi, Kovancsek raktárból vállán vitt haza 0-ás lisztet). A fürdő felső parkjában egyik éjjel kivágták a fenyőket és kisebb fákat, de el sem vitték, nyilván rombolási vágy kielégítéséül.

Így jönnek szállingózva feljegyzésre a hírek, és itt írom fel az öreg Einczinger íróasztalon, abban a szobában, amelyben a világra jöttem; a kenyérsztás morajló és ágyúzás dübörgő zajában. Áll a régi ház, mintegy jelkép és nem tudhatja, hogy a család utolsó tagjai használják már. S nem lesz, aki a nevet megőrizze. A legújabb nemzedék kicsi Máriáját már két hete sem láttuk.

Délután nagy kötelékek bombáznak Tát és Dorog vidékén, hol a német az oroszral küzd. Kezd tisztázódni a homokvári kettős gyilkosság kérdése, folyó hó 4-én elszállították Hegedűs százados és neje hulláját. Öngyilkosságot emlegetnek, de ez a nő helyzetéből kifolyólag nem ad helyes következtetést. A kaszárnya épületében lakott egy Hegedűs nevű százados, lehet, hogy a katonaság elvonulásakor polgári ruhában itt maradt. Lehet, hogy óvóhelyre mentek vagy jöttek és részeg oroszok a nőt felhurcolták a házba a férj pedig a nejét akarta megvédelmezni.³¹ A ház mögött, a fabódé előtt, az oroszok egy tehenet vágtak és nyúztak le, ezt látták a repülőök és ezért kapott a környék olyan sűrű bombázást. Etus zöldséges kiszolgáló lánya, ki a szomszédos Szokol házban lakik, hozta a híreket. – Doktor Berényi Zsigmond városi orvost többen látták a városban. A kifosztott pincéből a szőlőprést is ellopták. Juliska ma délután beszögeztette a veranda ablakait, a pincét pedig szalmazsákkal védte meg a befagyás veszélyétől.

³⁰ Bánomi dülő

³¹ Hegedűs Sándor százados és felesége 1944. december 26-án haltak meg (Ld. HAK 87. és 88./1945. sz. bejegyzések)

1945. január 6., szombat. Ma van vízkereszt ünnepe, ami egybeesik a görögkeletiek Karácsony napjával. Nekik sem lett jobb ünnepük, mint nekünk, mert az ünnepi előkészületek dacára mostanig sem jelentkeztek, és a sok torta hiába készült. Az éjszaka ismét csendben telt el és reggelre indult meg szórványosan a lövöldözés. – Reggelre friss hó esett, fehér lepellel borította be a várost, és eltakarja a szemét és törmelékkal borított utakat. Ismét vizet kellett hozni a sütéshez, ezúttal a strand medencébe összegyűlt vízből merítették, hová a talajrács nyílásból gyűlt össze. Az artézi kút még nem állt helyre, nem tudja természetes szintjét elérni az ismétlődött földbeomlás következtében. A víz felmelegítés sok idővesztéssel jár, és így ismét kevesebb kenyér fog kiosztásra kerülni.

A tegnap esti petróleumlámpa áporodott szaga tölti meg lehűlt szobámat. Rég elfeledett szaga gyermekkoromból az esti tanulások emlékét idézi fel. Most már reggel 6 óra után asztalhoz ültem, gyertyalángnál írok. Már diákkoromban is jobban szerettem a jó fejű gyertyát, mert a petróleummal sok baj volt. Villanyra sokáig nem számíthatunk, de a víz pótmotorja sem készült el az ígért dacára. – Takarékra mondják, hogy nem váltotta be tegnap az orosz ezreseket, pedig a főpénztár egyik kulcsát az orosz őrnagy vitte magával, és így a forgalmat sem lehetett megindítani.

Többször járt már fejemben a gondolat, de leírni sem mertem – most mondta ki előttem valaki – hogy milyen szerencse a városra a sok baj mellett az, hogy eltekintve a vízivárosi Leitgeb ház leégésétől, a becsapódások és a foszforlövedékek dacára egyéb tűz nem keletkezett. Elgondolása is borzasztó, hogy vízvezeték működése nélkül milyen irtózatossá vált a város.

Már tíz napja van, feltörve házunk, s csak az a reményünk, hogy a szomszédok átnéznék a csendőrök, de reményünk sincs rá, hogy rövidesen visszakérülhessünk. Tervezzük, hogy a négy szobából, hármat létesítünk a megromlott üvegfal megszüntetésével, e két szobát úgy is csak nyáron használtuk. Minden átesik az értékcsökkenésen, mindent szűkebbre kell fogni.

Bajor Gusztitól ma is kaptam tejet, akár csokoládé kávé is ihatnék, mert Sándortól kaptam egy szeletet. Így tehát csak megvagyok. Kis dolgot is külön megbecsülés illeti most. Ma az asszonyok almás rétest sütnek és májgombóc lesz a húslevesben. Újvári ügyeskedte ki a húst. Buzárovics Antalka néni meghalt.

Az éjjel a németek bent voltak a városi Sándor-major gazdaságban, de az oroszok kinyomták őket, jelenleg Leányvár környékén van nagy támadás az oroszok részéről, hol különös nagy erőt indítottak harcra. Visegrád felől lóhalálban rohantak az oroszok. Nagymaros, Verőcze, Vác német kézen, Budapestre egy német ék nyomult be az éjjel. Nyergesen átlépték a Dunát a németek és kelet felé vonulnak. 8. német páncélos ezred valahol Bicske körül el van akadva, ez készült [az orosz – M.T.] Karácsonyra Esztergomba.

Délben ágyúörgés közben fogtunk hozzá az ebédhez, de később erős repülőzúgás hallatszott, és így a pincében folytatjuk az étkezést, mely kivételesen jó és ünnepi volt.

Délben egy órakor a német hadsereg bevonult a városba. Éppen mikor nagy tömegben osztottuk a kenyeret. A közönséget fékezni és türtőztetni kellett, hogy mihamarabb végezhessünk, mert a repülők felettünk keringtek. Azonközben egy német járőr Einczinger Sándorra revolvert fogva követelte, hogy szolgáltatassa ki a rejtegetett két orosz tisztet, mert az utcán azt állították, hogy még tíz perc előtt is látták, holott már harmadik napja egyik sem mutatkozott. Bevezette a lefoglalt szobájukba, hol a tortás dobozok álltak, ezekből azonnal egyet megettek, öt darabot részükre visszahagytak, a többit elvitték magukkal, de úgy látszik munkásaink is meglopták a készletet. Egy vasláda ezüstneművel telve is maradt a szobában felfeszítve. Azután végigjárta és átvizsgálta a kísérő rendőrrel együtt az egész házat a pincétől a padlásig. Az egyik zsidó munkaszolgálatos, ki különben ruszin, elbújt, ez volt az oroszok bizalmi embere és bevásárlója. Utóbb állapítottuk meg, hogy a téves nyomozás abból eredt, hogy a hátsó kapun bejött még egy német, a konyhába nyitott, és az Ilona cselédlánytól kérdezték, hol van az orosz? Ez pedig ijedtében azt állította, hogy 10 perc előtt látta, mert ő a ruszin zsidót gondolta, kit itt oroszoknak mondtak, mert bírja a nyelvet.

[Eredmények ismétlődnek: 1948-ban nagyapánk volt ilyen helyzetben. Akkor is fegyver után kutatott az osztrák, most kenyér helyett bujkáló orosz miatt állt az unoka a fegyver csöve előtt.](#)³²

Itt voltak Horváth Hari,³³ Holló Kornél³⁴ és Nelli,³⁵ három óra felé még két fiatal német jött, majd ismét mások a torta hírére falatozni.

Az utolsó társaság elvonulása előtt tolmács útján egy fiatal magyar csendőr kereste a németek tisztjét, és előadta, hogy rajta az oroszok olyan súlyos sérelmet ejtettek, hogy annak megtorlására a német kötelékben kíván ellenük harcolni. A derék csendőr azt is közölte, hogy nagy készlet kézigránátja van összegyűjtve e célra. A fiatal hadnagy szívélyes kézszorítással üdvözölte az önkéntes kamerádot, kivel tortázó társai is kezet fogtak, és bemutatkoztak egymásnak.

Így bonyolódik az én feljegyzéseim sodra. Tegnap még Stalin oroszai túlkapásaitól izgultunk, ma már Hitler vezér németjei adtak viszonylagos nyugalmat. Sándor öcsémnek bajos lesz eligazodni azon, hogy december 26-áig magyar és vendég német hadsereget, december 28-ától január 5-ig az orosz hadsereg[et] látta el kenyérrel. Holnaptól kezdve bizonyára a német is vételez, és a magyar katonaság is vissza fog jönni. A kenyér és liszt leszámolás nem egyszerű dolognak ígérkezik. A tak.pénztárban is nagy gondot okoz, hogy az orosz őrnagy magához vett pénztári kulcsokat, a másodpéldányok pedig Budapesten vannak.

³²

³³ Henrik

³⁴

³⁵

Éjszaka fél 3 órakor azzal zörgettek fel bennünket, hogy tíz német meleg szállást akar éjszakára. Mivel a villanycsengő nem működik, a kapu kilincse le van törve, és zörgetésükre pedig nem rohanva mentünk a kapuhoz, ők is mint az oroszok, benyomták a léckaput. A szomszédos ablaktalan Gerő-féle házban időztek eddig, és csak később jöttek rá, hogy a szomszédos pékházban biztos találnak meleg helyiséget. Az öt tiszt és húsz tagból álló csapat tagja a kapu elé őrt állítva, teavizet rendelt, élvezték a meleg mosdó vizet, s ruhát cseréltek a jó meleg és tágas szobában. A német katonák hét órakor tovább vonultak.

Az itteni volt cseléd lány „Emma” még karácsony előtt visszajött, állítólagos férjét is magával, ki szökött magyar katonára, és mint aki otthon van, elhelyezkedtek. A lány előrehaladott más állapotban van, napokkal előtt a „férje” részeg állapotában belerúgott. Legfőbb ideje, hogy elhagyják a házat.

1945 január 7-én, vasárnap. Reggel Illussal Kató a korai misére indultak, de az utcáról visszatanácsolták őket, mert nem tudható, hogy járókelőkre nem alakul-e veszélyessé a helyzet. Tegnap erős fűtést kaptam, ma pedig csak 9 óra felé jutottak hozzá. A ház nagy öröme az éj folyamán megindult újra a vízvezeték, de mint hallani, nem sok további reménységgel, mert a város csak két hordó gázolajat tudott csak szerezni, és semmi készlete nem volt. Ma kilátás van fűtött fürdőszobára.

Kép: 1945. január – Káptalan tér 3.

Az oroszok Dobogókőn gyülekeznek, ismét készülnek támadást indítani – a munkaszolgálatos zsidó Eisner József ma nem jelentkezik. Utcáról jövő lányok mondják, azt hallották, hogy azt az orosz, aki nálunk elbújt, ma hajnalban a németek a központi kávéházban megtalálták és agyonlőtték.

Annyi kapcsolat látszik az ügyben, hogy a ruszin Eisner a mulatni vágyó orosz tisztek részére a központi [kávéház] két cseléd lányát szállította. Az orosz elvonulás előtti éjre is itt voltak a lányok és a ruszin társaságában ital és torta mellett várakoztak, de hiába, a tisztekre.

Nem jegyeztem fel tegnap a szállongó hírt, hogy kenderesi házában özvegy Szegedy Józsefné Brutsy Ilonát agyonlőtték. A kerektemplom táján egy csapat orosz mint foglyot elfogtak a németek.

Az ebédidő alatt három német katona ismét kereste a bujkáló orosz, a ház többi részében kutatást eszközöltek, majd melegedni letelepedtek a konyhában. A kenyér osztáshoz végül beálltak rendfenntartóknak, ami igen jó volt, mert a közönség fékezhetetlen volt a tolongásban. Fél háromra felmegyünk a kis Máriát meglátogatni, viszünk Ernőéknek egy tortát. Nagy megnyugvásunkra szolgált, hogy gyerekeink a Káptalan tér 7. számú házban milyen nagyszerűen vannak elhelyezkedve. A tágas, boltozott pincék fülkéjébe csoportonként teljes szobákat rendeztek be, minden szükséges bútorral ellátva. Ágyak előtt deszkalapok, sőt szőnyegek, villany hiány miatt a fordulónál állandó mécs világítás, használt helyeken fali petróleumlámpások, asztalnál étkeznek, alvásra levetkeződnek, mert a helységet állandóan fűtik.

Kép: 1945. január – Esztergom, Káptalan tér 3.

Babát³⁶ a földszinten találtuk, kopogtatásra ő nyitott ajtót, üdvözlöttük a háziakat (Kerm néni, Tildi és Bözsi), azután levezetett a kényelmes lépcsőn a kitűnő óvóhelyre. Ernő, aki elkapta a kicsitől a szamárköhögést, altatta a kicsit, és olvasott az erős lámpafény mellett. Jöttünk le, a kicsi Mária hangosan üdvözölt: „apa”. Bizony sápadtka szegény, mert megviselte a betegség és az állandó bent tartózkodás, de két hét óta, hogy nem láttuk, láthatólag megnyúlt. Sokat, értelmesen beszél, vigasztalt „ne síj apa!” Jézuska neki „sokat” hozott, elsorolta. Pepi faragott játéokra megkérdezte „Namama hozta, elviszed?” Végigmesélte arcomon „szája, bajuszka.” Fekete Péter képeskönyvét magyarázta. Nagymamát addig nem ismerte meg, amíg fejkendő, nagykendőjét le nem

vetette. Havazott jövet és menet is az úton, melyen végigszemléltük a bombák rombolásait. Ernő adott részemre is olajat és mécsfelszerelést, mit még este kikészítettünk, de javításra szorul, így csak holnap vesszük használatba. Egész délután, felmenet is bajommal vesződtem, de minden kínlódás és nélkülözés mellett igen megnyugtató, hogy a gyerekek ennyire jól vannak ellátva. Együtt vannak Bognár Gergely proto. kanonok és családjával és ott lakik még Bernwalner mézeskalácsos és családja. Annyi ott a hely, hogy mi is és még sok mások kényelmes szállást kaphatnánk, de nekünk a ház miatt lehetetlen felmenni.

³⁶ Einczinger Livia beceneve

1945. január 8-án, hétfőn. Már kora délelőtt jött Mátray Gyula azzal a hírrel, hogy Zsámbéky kollégánk temetésen van, Szegedi József özvegye kenderesi házában agyonlőtt Szegedy Ida és Sós Károly³⁷ menekült alföldi főjegyzőt, temetik. Egy részeg orosz tiszt követte el a gaztettet, ki két nap előtt rájuk tört és erőszakoskodott a nőekkel.

Azonkívül, hogy hazajártam, most voltam kint első ízben az utcán. Irodába menet – borbélyhoz nem tudtam bejutni – halottam, amint két párkányi asszony újságolta, hogy Zahovay vendéglőst és nővérét bombarobbanás megölte, háza és környéke több találatot kapott. Párkány és Kövesd környékén az oroszok erősítést kaptak, többek szerint Párkányban németek vannak. Németek itt is megerősítették állásaikat, és a város több pontján ágyúállásokat létesítettek. A tak.pénztárban a hírtől eltérőleg viszonylagos rend van, íróasztalom sincs feltörve, kedvenc töltőtollam is a helyén volt. A nagy iroda persze nincs fűtve, csak a két, régi és új titkári szoba, itt vannak bezsúfolódva a tisztviselők, és végzik a zárlati és folyó munkákat. Pénzkészlet 550.000 Pengő, ebből még 300.000 Pengő nincs bevételezve, ellenben baj van a kulcsokkal, mert az oroszok által elvitt főpénztári kulcs még máig sem került elő a vármegyeházi parancsnoki íróasztal fiókjából. Ha csendesebb időben mégiscsak el kell hozni a másodpéldányt Budapestről, mert az iparbank is csak úgy kaphatja meg az övét. Az iroda átkutatása során Mátray fiókjában Mannlicher töltényt talált az orosz, erre még nagyobb gonddal keresett fegyvereket. Sajnos a töltény mellett a fegyver is ott van, de íratásra³⁸ nem nagy gondot fordított a szemle. Szobámban az üvegek védelme érdekében a képek is le vannak szedve. Torma József Komáromban leszerelt.

Kárbejelentés alkalmával a polgármester aggodalmát fejezte ki a város nyugalma iránt. Délután két órakor a város területén erős lövöldözés és gépágyúzás vette kezdetét. Szórványosan, már délelőtt is hangzottak lövések, állítólag orosz repülőkre. Dr. Etter Kálmán hallott már róla, hogy írom a napok történetet, majd ő is fog részemre adatokat adni. Kárbejelentés a mai nehéz napokban nem időszerű, bejelentőlapot azonban hoztam, most töltöm ki majd, ha a pincéből feljöttünk.

Tegnapról, hogy a várhegyről lejöttünk, eszembe jutott, milyen vígan szánkáztak és ródliztak a gyerekek ágyúszó mellett. Szerencse, hogy a gyerek a háborúban is csak tovább játszik, mert hisz ez az ő szellemi tevékenysége, jobbára ebben éli ki életfeleslegét. A mi kicsinyünk is hallva a lövéseket és gépzúgásokat, maga készülődik a levonulásra, szinte az élet természetes tartozéka lett, belenevelődik a nekünk borzalmas jelenbe.

A kenyérre váró közönség is nyugodtan állja a sort az utcai lövöldözés dacára, egy sem hagyja el biztosított helyét a sorrendben. Az élet csak megy tovább a természet örök rendje szerint. Tegnap Kosik Ferenc, Újvári Ferenc és felesége otthon voltak szigeti házukban. A primási felrobbantott híd

³⁷ Vö. HAK 19. és 20. bej. Mindketten 1945. január 5-én haltak meg.

³⁸ értsd: jegyzőkönyvezésre

tetején létesült deszkapallókból átkelési lehetőség. Vandál pusztítást, súlyos sérüléseket, feldúlást és kifosztást találtak. Kósik felső ruháit elhordták, szobája ablakai nem sérültek meg, a lakás bútorai bezúzva, kidobálva, üveg, cserép összetörve. Mint hajléktalanok az itteni meleg szobát kérték kiutalni. A ház egyik ajtaja sem zárható.

Úgy látszik mégsem kerülhetjük el, hogy városunk ne váljon hadszínterré. Ma délben (Szabó) borbély megborotvált.

1945. január 9-ére, keddre virradt éjszaka szinte szakadatlan csendben múlt el. Hajnalra ismét bő havazás indult, ami délelőtt is folytatódott. A város csendes, itt-ott hallik távoli lövés zaja. Láthatólag a városban volt német katonaság kivonult harcra Döböröző és Dorog felé.

Napok óta úgy el vagyunk zárva a világtól, mintha Jókai: Senki szigetén élnénk. Több mint két hete semmit sem tudunk a világról, legalább rádiónk volna, vagy kaphatnánk akár egy hetes újságot Budapestről.

Itt az ablakom alatt a németek telefonhuzalt szerelnek a Szent Imre utcában, ilyen munka vasárnap is folyt a Ferenc József úton. A városi telefon már rég óta nem működik. – Ma bement Újváry a városházára Siráky (???) tanácsoshoz a közönség kenyérellátása érdekében, mert már fogytán a liszt. Közönségnek sem lehet készlete, mert már tíz óra előtt itt állnak sorban az üzlet előtt, az egy órákor kezdődő kenyérosztáson.

Tegnap este híradás jött, hogy a táti házat az oroszok kifosztották. Bevonulásukkor a család kimenekült és a Mogyorósra vezető mélyúti pincében tartózkodott. Részleteket ugyan nem tudunk s a tapasztalatok alapján képzeljük el, hogy milyen munkát végeztek az oroszok az elhagyott házban, lakásban és gazdaságban.

A Magyar Táborig Csendőrségnek a városház oszlopain kiragasztott jelentése szerint Budapesten és Újpesten heves utcai harcok dúlnak. Különösen a Gellért-hegy környéke és a vár, valamint apróbb egyéb külső részek heves tűz alatt állnak. Egyes házcsoportokban házról-házra terjedő harc folyik. Közlés szerint az Alföld felől újabb erős orosz megerősítés és nyomás észlelhető. Esztergomról közli a híradás, hogy a németek birtokában van, már az orosz elvonulás folytán és hogy talán ez az első állomása a meginduló felszabadulásnak. A németek délről és nyugatról erősítik állásaikat. Ilyen rossz hír mégis eljutott Budapestről!

A német tüzérség a város több pontján ágyúállást létesített. Így a Káptalan téren az ötös és hetes számú kanonoki ház előtti zöldsárga kertben és a házsor végében, a Lepold ház melletti dombon 3 ágyú és aknavető áll. Ezek beállítása a várhegyi útra, Párkány és a téglagyár felé van irányítva.

Délben ismét félbeszakította a sok, erős becsapódás ebédünket úgy, hogy azt részben a pincében költhettük el. Egy órakor a közönség türelmetlensége miatt könyv és jegy mellőzésével kezdtük meg a kenyérkiosztást; egy család részére 1 kilós kenyeret adva, ami egynegyed háromig tartott.

A németek ágyúit keresi itt az orosz és váltakozva Dorog és Kövesd³⁹ irányából lő. Nyilasok szerint Párkánytól félkaréjban Ipolyságig az egész sáv meg van tisztítva az oroszától; a hegyekben és a Dorog feletti hegyekben tartják még állásaikat.

Kisdiák hungaristák, beöltözve katonának, fegyverrel teljesítenek a városban szolgálatot fegyveres polgári egyénekkel együtt. Mind több magyar katona látszik már a városban, de a csapatkeret még nem működik, kenyér rendelést sem tettek, lisztjük sincs.

Szalva László⁴⁰ mondja, hogy ő is írja az esztergomi háborút; ő inkább epizódjeleneteket rombolási

leírást és az orosz erőszakosság részletleírásait jegyzi fel.

Sárisáp község tót nyelvű lakosságát felfegyverezték, hogy elvonulásuk után álljanak ellent a bevonuló német katonaságnak. Mivel a nyelvüket megértő nép hitt a biztatásuknak, a németek az egész férfi lakosságot megtizedelték. Toldy László esztergomi építési vállalkozó a felesége kérelmére költözött ki családjával, szintén az áldozatok között van, amellet elhagyott szigeti lakását is teljesen feldúlták és kifosztották az oroszok. Sárisápi tótság főleg bányász és ismerten kommunista érzelmű.

Kép: 1945. január – Esztergom, Káptalan tér 3.

Hasonló eset történt Kesztlőcön; itt a pap karingben fogadta a bevonuló oroszokat és a nép asszonyai kalácsot vittek eléjük.

Bajóton keresték az oroszok Milicz Márton házat, mert az első háborúban Milicz úgy fényképezte le kint magát, amint szuronyán egy átszúrt orosz gyermek volt. Az egész családját és 18 közeli rokonát kiirtották az oroszok.

³⁹ Garamkövesd
⁴⁰

Nyergesújfaluról jövet a versenyautó úton Tátig 480 hullát olvastak össze. Katona, földműves, asszony és gyerek. Nyergesen és Táton az országutat szegélyező házsorokban nagy pusztulás látszik, mintha csak eltolta volna hatalmas erő kétoldalt az út felől. Egész házsorok egymást követve mentek így tönkre.

A mai napi esztergomi bomba és gránátbecsapódások következtében a következő házak sérültek meg: Neihiebl mézárós, Herrman ács háza, és az Akácfa utca egyik háza. A belövések déli irányból jöttek.

Újváry délután megszemlélte a kifosztott pincénket és megállapította, hogy mind a ca. 70 hektó bort kirabolták, hordók és nagyobb edények s prések ott vannak. A külső ajtót a zár táján kivésték, így hatoltak be, a pincei vasajtót kihajlították. Bizonyára nem is oroszok voltak a kezdeményezők, a jelek arra utalnak, hogy Kertész Sándor a vincellérünk a felbujtó, mert főleg a környék népe járt borért, kik vele együtt a Leitgeb pince óvóhelyére jártak védelmül. Csak ez az egy pince volt az egész sorban feltörve, hol tudták, hogy a legnagyobb a borkészlet. Lent minden apróbb tárgyat elloptak, felső szobát és a padlást is feltörték. A szobában ágy és padok helyén vannak, tehát itt nem fosztogattak.

A padlásban Farkas Dezső holmijai ki vannak szórva.

Kertész a maga részére két hektót vitt az orosz katonák kocsijával lakására. – Grósz István házát is feltörték bútorait kidobálták, szobájában az oroszok a lovaikat tartották.

Mai éjszaka szintén nyugodt volt. Jól beváltak Sándor sztearin⁴¹ mécsesei, alkalmasabb, mint az olaj égetésűek. Délben Deutsch cserepes⁴² az erős ágyúzás miatt nem jöhetett el házunk tetőzetét megvizsgálni, pedig ma egész nap erős havazás volt; lehet a hóréteg 15-18 cm magas is, mit ajánlatos volna a padlásról ledobálni.

1945. január 10-én, szerda. Már reggel öt után felkeltem és az új mécses mellett írtam a tegnapi adatok befejezését. Ma délelőtt az összes katonai (Gerendás, Rudnay) és munkaszolgálatos (hat zsidó, egy munkás) = 9 műhelymunkásnak a katonai nyilvántartó hivatalban jelentkezniük kellett és kérelmeztetett, a munkáshiány miatt – további vezénylésük a kenyérellátás biztosítása végett. Ezért a közönség részére üzleti árusítás a mai napon nem volt, mert a reggeli egy sütés közületeknek kell – Bajor Ágostontól ma újból (harmadik) kaptam tejet. Egész délelőttünk nyugodtan telt el, a reggeli néhány távoli ágyúszót nem számítva. Az asszonyok pogácsát sütöttek.

41

42

A sárisápi szerencsétlenség alkalmával nem csak Toldy László halt meg, hanem felesége is haslövést kapott, kit egy német orvos meg is operált. Ma ment ki Kovancsek fogata szánkóval, hogy a kórházba szállítsa (B. Zs. kétezzer pengőt)

Rossz éjjelem volt, tizenegykor feljöttem az irodába aludni.

Estére erős olvadás indult, ami egész éjszaka alatt is tartott, sötétben hangosan hallatszott az eresz csatornák csurgása, mert még eső is járult hozzá.

1945. január 11-én, csütörtökön. Reggelre eső esett és olvadt tovább a hó. Deutsch cserepes, Juliskával elment, hogy a padlásról a havat eltakarítsa, de sajnos már későre maradt, mert az utcai rész, az udvari kevésbé, már átsurgott a víz a mennyezeten, úgyhogy a tócsákat fel kellett itatni. Sok a víz a veranda sarkában, hol a bádogtető érintkezik. Fürdőszoba, háló, WC-ben alig van beázás. Sok a lépcsőházban. Itt Sándornál is, a Gerő bomba téglái átluggatták a műhely bádogtetőjét és sok víz csurgott be. Vízvezeték nem működik, tegnap este óta, mert a szerzett olaj már elfogyott, helyette az

ég adott vizet, amiben már nincs köszönet.

Egész de. bent a városból és vissza a távolból puffognak az ágyúk, de ennek dacára az utcai forgalom élénk. Vörösmarty utcában is állítottak fel ágyú állásban három tankot. Dr. B. Zs. kétezzer pengőt kért, de nem tudtam elhozni. Pénztárelszámolásokkal dolgoztam. Magyar katonák és német kötelékek rohamoztak kenyérért; lisztet tudtak hozni. Közönség türelmetlenül zaklatja a házat kenyérért, de most a magán eladást fékezni kell.

Kép: 1945. január – Esztergom, Káptalan tér 3.

Szívós-Waldvogel Józsefné volt itt, mondja, hogy ők bombát kaptak az utcai falon, amely kivágódott az udvarra is. Doktor Etter Kálmánné ablaknál jelentkezett kenyérért.

Ernő⁴³ de. hozott két üveg tejkonzervet és átadtam a babakrémet, később apja kereste és újságolja, hogy Horváthné Médi bútorai, mik a képző⁴⁴ földszintjén voltak beraktározva, egyéb holmijával az éjjel teljesen leégett. Bizonyára helybéli gyűjthatta fel a betört ablakon át.

⁴³ Dr. Bartal Ernő

Minden percben készen kell lenni, hogy az iszonyú pincébe kell lemenni. Sok szerencsétlenség történt olyan esetben, mikor az udvarban vagy az utcán álldogáltak az emberek.

Hallomás szerint az egész napon át folyó ágyúzás Huta-Szentlélek felől előtörni készülő oroszokra van irányítva. Ismét hajnalban nagy német erő ment ki Piliscsaba, Csolnok és Tát irányában.

Ma nincs kenyérárúsítás, mert az egész készletet a katonaságok vették fel. A villany- és vízhiányt tetőzi még az, hogy már csak két napra való lisztkészlet van a raktárban.

Hivatalos jelentés szerint a budapesti keleti pályaudvar mindkét oldalán súlyos harcok folynak.

A takarékpénztári székház udvarát a német katonaság konyha részére lefoglalta, ott állították fel tábori főzőkocsijaikat, a konyhavezető három személy részére lakást követelt özv. Etter Ödönnétől. Végre az ügyészi (???) előszobában helyezkedtek el. – Az ágyúharc és az eső az egész nap folyamán tartott.

Este 8 órai sötétben tizenöt német katona jött gyalog Budapestről, hazafelé szabadságra menve, átázva, sárosan és meleg szállást, teát és kenyeret kértek, mert két napja meleg ételt nem ettek. Mondták, hogy Budapesten nagy harcok folynak. Az egész nagy körzetben, ők Pesthidegkút – Solymáron át a hegyek között jöttek. Ismét lent aludtam.

1945. január 12., péntek. Reggel egy polgári egyén méltatlankodott, hogy miért nem kap a közönség kenyeret. Hogy majd ő utánajár ennek az ügynek. Legutóbbi lisztkiutalást Moldován⁴⁵ nem tudta már kiadni. Katonaság liszthiánya 169 mázsa, jegyekre járna 23 mázsa, jegy nélkül kiadott 6400 darab kenyérhez kellett 46 mázsa liszt. Ellátás rendje teljes csődöt mondott, már csak egy napi készlet van. Botrányos nagy bajok keletkezhetnek.

Fél hétkor ágyúszóra ébredtem az irodában.

Délelőtt kint jártam, orvosságom csak holnap lesz kész. (Ópium tannalbin) Kisegítésül tiszta tanint vettem (2.40 és szódát 1P)

Városházi mérnöki hivatalba benyújtottam cserép és üvegigénylésemet, kevés remény látszik a gyors elintézésre. Élelemjegyeket (Lőrinc utca 7.) csak hétfőn kaphatom, mert a csoportosító beteg lett és nem számolt le.

Irodában felvettem 2000 Pengőt. Sok zavart okoztak a németek a lakásigényléssel (Etternénél 5 szobában csak 6-an lagnak), lakók tele menekültekkel. Irodát akarták feltörni, Kollányi(?) akadályozta meg az erőszakosságot. Konyha szerelés mosókonyhában (???) udvaron sok kocsi.

44

45

Tegnap a J.bíróság hivatal épületére esett bomba, a hulló törmelék a székház⁴⁶ második emeletén több ablakot betört.

Mindenki tele gonddal és panasszal, mégis Heismann Ferenc⁴⁷ azzal állított meg, hogy hogyan kell piszkos olajfestményt megtisztítani, mert most ráérne. Milyen jó neki!

Teljes a zűrzavar az egész vonalon, örökös ágyúzás közben szinte csak fejvesztetten jár a nép. Ma sincs még villany és víz. Lisztre sincs kilátás. Polgármester kijelentette, hogy ez nem az ő gondja. Dr. Siráky pedig nem található hivatalában. A sérült házak tulajdonosai mind beázásról panaszkodnak, ház után a bútor is tönkre megy.

Délután párkányi oldalról sorozatos shrapnellövés zúdult a városra. Két löveg a bazilikát találta el. Ott keresi az orosz a környéken felállított német ütegeket. Négy óra felé pedig bombázó repülő járt a város felett.

Egy páncélos főhadnagy el akarja vinni a zsidó munkaszolgálatosokat. Ezek ugyan az ő kötelékükbe tartoznak, de az állomásparancsnokság tegnapi eljárásra itt hagyta őket.

Ma a polgármester elismerte a műhely katonai jellegét, ezért ajtókra kiírtuk: „Jelenleg kizárólagosan katonai kenyérüzem” „Katonai alakulatok csak hivatalos nyugtára vételezhetnek fel kenyeret.”

1944/45-ből az Bazilika

1945. január 13., szombat. Az elmúlt éjszakán több szakaszban elvonuló harckocsik és hernyóalpas harci eszközök folyamatos dübörgése hallatszott, de menetirányukat megfigyelni nem

46

47

tudtam. – A csütörtök este érkezett 15 német, péntek délután búcsút vett, de néhány óra múlva új lakói jöttek az utcai külön meleg szobának.

Német telefonosok öt tagból álló szakasza telepedett le, telefon, távíró szolgálatra rendezkedtek be, vezetéket szerelnek a szobába és itt tartják a hivatalos híradó ügyeletet. – Készülünk a házba menni és apróbb bútort leviszünk a konyhába, nehogy a további eső még több kárt tehessen.

Az oroszok erősödésére a németek egy része alarmírozva⁴⁸ volt az éjjel, de jobb híreket kaptak és itt maradtak. Beszivárgó hírek szerint Bpest már elesett. – Toth molnár⁴⁹ nagy Duna sori házába az éjjel ágyútalálat esett és holtan találták a romokban. – Filip József⁵⁰ itthon van szabadságon, beáll a páncélosokhoz, kivándorol egész családjával Németországba, üzletét, üzemét, házát, mindent így hagy sorsára bízva.

Én híveimnek ma már nem tudtam kenyeret adni (Vörös), mert igen szűkösen készül a liszthiány miatt. Barátok mától kezdve máshonnan kapnak kenyeret.

Otthon jártunk délután a pusztulás és rombolás tanyáján és beázás ellen bútorneműt szállítottunk le a konyhába. Hogy mivé lett a lakás és berendezése, azt legjobb lenne elfelejteni, ha lehetne. Ágyúszó állandóan tart.

Éremgyűjtemény szerteszórva a padlón, hevenyészve az egyik fiókba dobáltam, az íróasztalon álló bronz virágváza is tele van. Új arcképem sértetlen, bár legjobban a férfiszoba ázott be, legjobban karban a háló van. A könnyen forduló háborús helyzetre való tekintettel elgondolni sem lehet, hogy otthon lakhassunk; pedig az új veszedelem közeledésének lehetősége miatt ez volna a legjobb védelem.

Ma Sándor öcsém visszaszerezte a külső pincebeli régi vörösréz töltögető kannát, egy fiú vizet hozott benne a fürdőtelepről. Hallom már bővebben jön a víz a kútból, csak még régi szintjét nem érte el. Télikabátot és felöltőket hoztunk el Sándorékhoz.

1945. január 14-én, vasárnap. A mai nap keserves és kilátástalan napjainkban nincsenek ünnepek és vasárnapok. Minden nap azonos bizakodás és buzgalommal kérjük a Jó Istent, hogy legalább a legnagyobb megpróbáltatást hárítsa el fejünk felől.

A tegnapi zajos lóto-futó harctevékenységgel szemben az éjszaka szinte szokatlan csendben múlt el, most reggel hét órakor is szinte gyanúsán csendes a világ. Este a német híradósok búcsút vettek és a három nagy szerelvény kocsival útnak indultak. Úgy látszik egyéb alakulatok is elhagyták a várost,

⁴⁸ riadóztatva

⁴⁹ Tóth János? HAK 95/1945.

⁵⁰

és igaznak sejteti azt a tegnapi hírt, hogy a németek kiűrik Esztergomot, és a tatai vonalra vonulnak vissza, mert félreeső város kiszögellő ékének tartása részükről eredménytelen lett.

Ma különben élénk sürgés-forgás van a házban, mert nagy esemény előkészülete folyik. Magánosságában a nagy disznó nem igen eszik már, s nehogy búslakodjon párja után le lesz öltve. Györgyi néni szerette volna még egy héttel meghosszabbítani életét, de mert csendes a világ, Újváry ünnepélyesen meghívta Valezsek mestert⁵¹ véráldozat bemutatására. Megállapodás történt, hogy a rövidség kedvéért hurkafélék nem készülnek és minden része tartósan hasznosítva lesz.

Már harmincöt éve nem láttam disznóölést, s már harmadik vasárnapot töltjük itt. Ma a pincében aludtam, mert az iroda estére lehűlt.

Fél tíz órakor igen erős, sűrű ágyúzás és becsapódás zavarta, és félemlítette meg a békésnek ígérkező vasárnapot. Dél tájon több bomba is esett a városra.

A várhegyen felállított ütegek egyikét is találat érte. Egy magyar sebesült tüzért beszállítottak a kórházba.

A hatalmas nagy disznó feldolgozása déli tizenegy órára készen is lett, csak a zsír kiolvasztás maradt estére, amit Neuburger (Újváry) intéző eszközöl (a „Jenő”).

A bazilikát a nap folyamán 13 ágyútalálat érte. Milyen nagy kár származott abból, hogy a várhegyet használták fel kilövés helyéül, mert hasonló magaslat több is van a város körül. A nappali heves tüzelés estére lecsökkent.

1945. január 15-én hétfőre virradó éjjel csendesen telt el, reggelre távoli ágyúdörgés hallatszik és némi harci jármű forgalom.

Ma a tegnapi disznóölésből a vér lesz ebédre elkészítve. Újvári pedig töltött káposztát fog főzni a maradék kolbász töltelékből.

A bazilika lövésének közelebbi története, mikor december 26-án a németek eltávoztak, az oroszok bevonulása hírére a magyar üteg tüzei is, – ágyút, muníciót visszahagyva szerteszéledtek átöltözve a városban. Az oroszok az ágyút és a lőszert érintetlenül a helyén hagyták. Január 6-án amikor az orosz kiűrtette a várost, a tüzeik előkerültek és visszavették felszerelésüket és a németekkel együtt működve újból tüzeltek át Párkány felé. – Ma reggelre a német tüzeik elszállították a Bazilika tér és környékén álló aknavetőiket és lövegeiket; eredetileg Visegrád felé akartak, de utóbb mégis Dorog felé vonultak. – A tegnapi ágyúzás során a Kis-Duna parti csendőrség épületét találat érte és az első emeletnek felénk eső egyharmadát elpusztította. Nálunk csak, még egy ablak zúzódott be.

51

Délelőtti tíz óra tájban tegnapihoz hasonló sűrű közeli ágyúzás indult, hang szerint mintha négy ágyú többször ismétlődne. – Mécseseket készítünk, mert villany és víz továbbra is reményeink álma marad.

Kép: 1945. január – Esztergom, Káptalan tér 3.

Bal oldalt a gyermek Bartal Mária, és édesanyja Einczinger Livia

Rendesen még mosdani sem tudunk, műhelybe is szállítani kell a vizet. – Ernő volt lent, mondja, hogy Horváthy Sanyiék⁵² már Pozsony mellett vannak, útban Németországba. Küldtem a kicsinek Fondán tutót. (??) Baba kér kalendáriumot, majd magam készíték valamit, régiből kivágva.

Magántulajdont képező liszteszsákok név szerint megjelöltettek.

Györgyi lázas lett, influenzának látszik baja.

Két szentgyörgymezei embert haslövessel szállítottak be a kórházba, Dunában, vízhordás közben érte őket a lövés.

1945. január 16-a, kedd. Éjszaka csend volt, de már hét órakor elkezdték a puffogatást. – Györgyi láza leesett. Nagy mosdási előkészületek történnek a különszobában. Tegnap este 13 nagyvárad ludovikás jött kenyérét A nyugati határszélről mentek Budapestre, de visszairányították őket Szőny felé.

A kis csapat önként jelentkezett a budapesti harctérre, 17-18 éves fiúk voltak. Ludwig főhadnagy,⁵³ aki itt lakott bizakodó levelet írt, hogy rövidesen haza jut Szolnokra – Egész de. nagy puffogás

⁵²

⁵³

hallatszik, a repülő bombázott, ezért Sándor nem engedett az élelmiszerjegyért kimenni pedig végre rendesen átöltöztem már.

Ernő elhozta rádióját, Sándor is megkapta, miénket Cseicsner Rezső⁵⁴ vette át és hivatali szekrényébe zárta. Az éjjel németek betörték Bognár kanonok⁵⁵ első emeleti lakásába és élelmiszereket vittek míg ők az óvóhelyen tartózkodtak. – Hallomás szerint vitéz Dudás László mérnök⁵⁶ srapszeláncától megsérült, Paál bányaotthon gondnok⁵⁷ állítólag meg is halt.

Vízvezeték ma délben ismét szolgáltat vizet, mert a németek adtak a városnak gázolajat. Hírek dacára erős német forgalom van az utcákon. Egy vacak ágyú itt közel a kórház mellett szünet nélkül lövöldöz.

1945. január 17-e, szerda. Kora reggeltől távoli ágyúszó hallatszott. 8 órakor egy csapat német teljes felszereléssel jött a Szt. Imre utcából befelé a városba. Reggelre ismét megállt a vízszolgáltatás. Ismét esett a hó és a hőmérséklet leszállt, idő borús. (...)

Ma reggel a bpesti rádió arról adott hírt, hogy Budán a XXX körtér körül heves harcok dúlnak és hogy a Keleti p.udvar környékén több háztömbből kiűzték az oroszokat. – Tegnap estefelé Tokodaltárót több száz gép bombázta. Sok halott és sebesült van. Kolos kórházba sok sebesültet szállítottak, kik közül sokat az útban meghaltak. – A Fürdő Szálloda egész épületét birtokba vették a németek, XXX muníció van, földszintjén laknak és irodák vannak, emeletre pedig senkit sem engednek fel. Szőlgyényire négyen is fegyvert fogtak. A strandon tárolt tüzi fánkat erősen lopták, most egy része székház pincéjébe hordatott, többi pedig a kabinokba van berakva és bezárva. A főforrás vize most nem érte el rendes szintjét, de mellékforrások működnek és így a strand nagy medencéjéből a közönség vihet ivó vizet. – Az élelmezési jegyeket ma sem tudtam beszerezni, mert olyan tömeg várakozott. A rádiók szétosztását a németek beszüntették. Jó, hogy a miénk már a XXX-nél van elzárva. Mind nagyobb gond a kenyér szükséglet fedezése, állandó nagy rohamnak van kitéve a ház; liszt végleg elfogyott, a hatóság pedig nem nyújt segédkezet, mert tehetetlen.

A délutáni ágyúzás és bombázás során a Belvárosi templom két találatot, Kálvária környéke többet, azonkívül a Zsidóiskola épület és Rendőrség előtt a Vörösmarty u. kaptak találatot. Egy szttamási kis fiú vízért volt a fürdő telepen, s mire haza ért, siránkozva látta, hogy házuk eltűnt. – Lefekvéskor Dorog irányában több ejtőernyős (Sztalin) lámpa világította be az égboltot.

1945. január 18-án, csütörtökön. Ma már korán kezdődött a lövöldözés, ezért tovább maradtunk lent az óvóhelyen; (1/2 9.) de az egész ház is lassan indult mozgásba. – Baba lent volt, elmentek Juliskával a házba, hol változás nincs, hoztak XXX. Figyelmeztettem, hogy ajánlatos lenne a pince

54

55

56

57

felsőszobát megnézni, mert minden ajtó nyitva. Élelmiszerjegyeket ma sem tudtam megszerezni, állandó a nagy tömeg az előszobában. A tegnapi bombázás során a Simor János utat több találat érte, többek között a Kisujszikátor sarkát, és Grósz István iker házát, hol az udvarra egy nagy méretű bomba eshetett, mert mély tölcseért vágott. Érdekes az esetben, hogy a hatása olyan irányú volt, hogy egy udvari ablak sem tört be. Sztgyörgymezőn már 6-ik haláleset történt, a Duna partján vízfordás során. – A hivatalos jelentés közli, hogy orosz már a Belváros előtereiben támad, de Budán sikerült a német támadóknak előbbre jutni. A fő harcok a Pilis és Vértes hegységekben itt egyes helyeken kisebb csoport orosz be van kerítve. Dobogókőn az oroszok szintén be vannak kerítve, sem élelmük, sem utánpótlásuk nincsen, lakosság körében harácsolnak.

Tátról bent volt Kováchné Annus, mondja, hogy főképp az oroszok utolsó napja volt részükre kínos, mert elárulták tartózkodási helyüket. A hátsó udvari pincében tartózkodtak a szomszédokkal együtt valami harmincan. Az oroszok termény, takarmányt, élelmet, kéményből a füstölt húst minden kiraboltak és a lakást feldúlták. Most meg a németekkel van baj az erőszakosságok miatt, csak egy szobájuk van az egész családnak használatra.

A Jóska kocsis, ki a család védekezőhelyét elárulta és Simon lengyelt a nyilasok, mint orosz barátokat kivezették a temetőbe és mindkettőt agyonlőtték. Henrik lengyel megszökött s valahol otthon bujkál. Az Adolf házban német kocsisok laknak és több kárt okoznak, mint az oroszok.

Az éjféltől mise alatt a templom és a családi ház közé bomba esett. Templom telve (700) hívőkkel, de csak egy kis lány sérült meg gépfegyver golyótól találva. – Az orosz a női lakossággal erőszakoskodott a faluban. A német támadása folytán igen sok ház megsérült. – Ma délben a németek a Vörösmarty utcából elvitték az ágyú XXX. Kováchék még egy orosz bevonulás esetén nem mernének otthon maradni, kérte Annus, hogy a más állapotban levő Anny részére adjon Sándor helyet itt.

Szalva László 2000 pld-ban, a Laiszky nyomda útján, újságszerű helyi érdekű röplapot ad ki.

A közelünkbe esett löveg, a Szt. Imrei utcai Havas-ház falát zúzta be. Robbanása idején érkezett Kórik haza és éppen kopogott a hátsó kapuban. Utána kinéztek és az egész utca hátsó részét füst és porfelhőben találták. – A hízó disznó története a leöletésével még nem fejeződött be, mert szerdán megjelent a német katonaság egyik beszerző altisztje és a városi élelmezési hivatal feljegyzései alapján igénybe akarta venni. Szerencse, hogy a disznó 220 kilós súlya teljes nagyságában már három nap előtt jobblétre szenderült és helyét már a fiatal süldők foglalták el. Kár lett volna a következő vasárnapot bevárni!

Hír jött, hogy a táti országút és a Kis Duna közötti szakaszon több mint 40 hullát szedtek össze, különféle egyének holttestét, kik a Duna túlsó oldaláról történt lövöldözés áldozatai.

1945. január 19, péntek. Ma reggel az egész ház kíváncsiságra???. , megsejtelte a szomszédos Havas-ház sérülését. A löveg az utcai falat áttörve hatolt a házba, tehát dél-nyugati irányból jött.

Tegnap 3 liter tejet kaptunk Tátról s így ma délre tejbe darát kapok mákkal. Disznó ölés kóstolót is hozott, ennek nagy részét Líviának adta Juliska.

Naponként jönnek ellenőrizhetetlen kósza hírek; tegnap arról szólt, hogy a németek hurcolkodnak, láttunk is több teherautót bútorfélével zsúfolva. Remélem nem a kórházukat szállítják az Apácák épületéből, hová a Fürdő szálloda felszereléséből 51 széket és 50 asztalt adtam használatra kölcsön, a kórházi főorvosnak pecsétes nyugtájára. Ma pedig, hogy a különben állandóan tartó lövöldözésből a több távolabb hallatszik azt következtetik, hogy sikerült a németeknek a Duna túlsó felén az oroszot visszaszorítani. Sajnos a harcvonal oly közel esik a városhoz és fejük felett szállnak a lövegek, hogy további város rombolással számolnunk kell.

Külön szokások honosodnak meg a hosszú nélkülözések során. Ma már negyedik hete, hogy idegen hajlék alatt élünk, rég megszokott környezetünktől elszakítva. Villany hiány okozta gyertya, mécses, gyufa gondok, vízhiány megkívánta takarékoskodás a mosdási igény kielégítése körül, a ritkább ruhaváltás, már megszokott jelenségek. Mivel felöltözve alszunk, cipőt, ruhát, fehérneműt a reggeli mosdáskor cserélünk. Fürdőszoba azonban nem fűthető, mert kályhájában nem cserélődhet a víz, a kemence XXX meleg szoba, további fűtést igényel a nagy hideg miatt. Újabban végre világosan és kényelmesen asztalhoz ülve itt ebédelünk. Nehéz dolog itt a ház régi megszokott rendjén változtatni, itt minden ajtó kulcsa kézben van, csukni, zárni, kulcsot keresni sok időt igényel. A nagy ház különböző helyiségeiből az egyes embert előkeresni is külön feladat. Különböző tanyák vannak; konyha a legnépesebb, kevésbé a melegszoba, az irodában leginkább magam vagyok. Sándor bá legtöbbször nyitott XXX az ágyú szót és repülőket figyeli az udvarban, hogy minket a pincébe zavarhasson, ez a leginkább nem kedvelt tartózkodó helyiség.

Már megtörtem a mákomat a tejbe darába, de látom mások diót készítettek a tésztába, mert káposztás tészta szerepel egyébként az étlapon. Igen hálásak vagyunk Sándoréknak, hogy hontalanul itt élhetünk náluk. Költséghozzájárulás fejében a lefolyt egy hónapért 300 P-t ajánlok fel, de ennél többet érne, ha már otthonunkban lehetnénk. Ujváry ugyan úgy mondja, hogy mindenhol jó, de legjobb inni! Öreg Kósik váltig elégedetlen, mert digitálist⁵⁸ szed, szíve miatt és így igen kevés itókát kap, bár sokat van el háztól és így pótolja a hiányt.

A lövöldözés egész délig mint állandóan tart, közeli ritkábbak és a bizonytalanság szintén állandó. Elkészítettem az OTI kijelentéseket.

⁵⁸ Gyógyszer, amely javítja a szívműködését.

Sándortól ígéretet kaptam, hogy ha a fagy enged átenged házunk tetőzetének kijavításához 900 dbb tetőcserepet az udvari széntároló felszer tetőzetéről, s ha ez nem lenne elég úgy még a Homokvár alsó háza manzardjáról a többit. Ezt a házat, mely a Koncsek oldalán nagyon sérült, nem szándékozik egyelőre rendbehozni, legalább ilyen állapotban nem foglalják el lakás céljára.

Deutsch József cserepes katona, öccse fogja elvégezni a munkát.

Vitéz Szívós Waldvogel József ny. tábornokot csütörtök délután 5 órakor két fegyveres nyilas kereste és kérte, hogy egy tárgyalásra jöjjön velük. Elkísérték a Hungarista párt tanyájára az Eckstein-féle házba, hol többen voltak már, köztük Frey főispán, Jánoskúti főjegyző, Jánoska??? rendőr kapitány, Maros főbíró, dr. Berényi Zsigmond főorvos, felesége és János fia és sok mások, kik a földre hintett szalmán heverték.

Hosszan húzták a tárgyalás megkezdését Waldvogel került elsőnek kihallgatásra, mert azért voltak a szereplők összehozva. A nyilas vezetők a német parancsnoka vezetése mellett tartották a kihallgatásokat. Waldvogeltől azt kérdezték, mi célra szerezte az orosz időben az orosz és magyar „Rendőrség” feliratú fehér szalagot? Frey főispánt el akarták vinni további nyomozásra Győrbe. – Waldvogel ½ 12-re ért haza, a többiek reggelig voltak. Berényiék és többen most is ott vannak. Kutatják, hogy Berényiéket, – mint zsidókat, – 8 hónapon át kik rejtegették és élelmeztek, és figyelmen kívül hagyták a kormányzói kivételes felmentését, melyben részesültek.

/: Major utcában egy ember elment hazulról a harmadik házba beszélgetni, mire haza árt, háza találattól tönkre ment, feleségét pedig ki a konyhában főzött, darabokra széttépve találta :/ Waldvogelt ma délelőtt is behívták további kihallgatásra. Ilyen felmentő szalagja sok embernek volt az orosz időben. Szabó kertész, Gajer zenetanár, stb. /: - :/

Egész délután folyt az ágyúzás, erős becsapódások hallatszottak. Kaput állandóan döngetik, mert zárva van. Három órakor lejött Ernő és elmentek Juliskával haza, mert Lívia mikor Ridly Csöppivel lent volt egy takarót ott felejtett. Ernőt különben munkaszolgálatra akarták bekísérni, de a kaszárnyában igazolta katonai megbízatását a könyvesbolt vezetésére.

V. Szívós-Waldvogelnek ismét szereztem kenyeret, ne mondhassa a tábornok, hogy hiába gyötört engem 1938-ban az igazgató választás után. Ebéd után Sándor ismét lezavart a pincébe, pedig előtte és utána egy forma erősen lövöldöztek.

1945. január 20-án, szombaton reggel 4.30 órakor a közeli környéken találat esett, mert a bunker alátámasztó gerendájáról függő lámpa meglendült és kereszt gerendára helyezett 2 pohár csörömpölve leesett. Sem a lövés, sem a löveg beesésének különös zaját, vagy dörrenését nem hallottam lent, embereink kik fent aludtak, azonban a puffanás és a ház megrendülését említik és a

Rákóczy—teret vélték beesés helyéül. Hátsó konyhában egy ablak betörött, a külön szobában pedig a felső belső ablak (hol a külső törött) mert zárva nem volt, kinyílt a légnyomástól.

Tegnap a XXX maradt rendőr legénység magatartását felülvizsgálják, ma 52 rendőr érkezett a városba a rend fenntartására és a köznép féktelen túlkapásainak meggátlására. Sok a panasz, napirenden levő betörések és oktalan pusztítások miatt. XXX

A fenti belövést Zajda borbély is észlelte, de a beesés helyét nem tudja, szerinte mifelénk kellett lenni. Gerő üzlet 2 nagy kirakat üvege ugyanakkor zúzódott be.

Éjjel magos hó esett.

Házunk kifosztása újabb állomáshoz ért, a lefolyt éjjel. Juliska segédlettel már korán reggel hazament, hogy a behullott havat a lakásból és padlásról eltakaríthassa. Ezúttal ismételten elszomorító épületes látványnak volt tanúja. A kapu feltörve, teraszról az ablak védelem leszaggatva, bent a lakásban úgyszólván minden újból feldúlva és a lehető legnagyobb alaposággal kirabolva. Ágyak teljes fehérneműje, vánkos, paplan, takarók, szekrények végig feltörve, ruhafélék kirabolva, egyéb tartalmuk újból a földre kiszórva, az egész ház lent és fent feltúrva, szekrényajtók fiókok feltörve, minden a teljes vandalizmus képét mutatja. Kapun jöttek be, de a holmit a kerítésen át, borszékre állva, adogatták ki a tenispályán álló kocsira. Elloptak szappan, vill. vasaló, evő eszköz, gyertya, gyufa, zsír, hús, bor, málnaszörp, szalonnát, minden mozdíthatót. Rendszeres gyakorlott betörő és tolvaj munka volt, világítás mellett végrehajtva. Minden ok megvan arra, hogy tévedés mentesen, német katona munka volt, havas, szöges bakancs nyomok a padlókon láthatók. A hiányzó holminak házban való elszállítására egész csapat emberi kézre lett volna szükség; de így is többen lehettek a „derék fegyvertársak”. A lefolyt éjszaka úgy látszik a szabad rablás általános ideje volt, mert a szomszédos Poszpischl??? József vendéglóstit viszont saját szeme láttára rabolták ki, még felső kabátja sem maradt, itt is autó rakományt harácsolnak össze, rekedtre fázva panaszkodott, hogy még ebédet sem tud főzni, mert semmije sincs lakásában és üzletében. Úgy halljuk Szalva Lászlóval is így történt. Óvóhelyen lévén, hazamenet lakását feldúlva és kifosztva találta.

Védelmet keresve, a Rendőrséghez fordultam, honnét a német tábori csendőrséghez utasítottak. Itt jegyzékbe vette egy magyar rendőrtiszt panaszomat, mit fejszóvalva hallgatott tolmácsolva a jelen volt német csendőrtiszt. Mondtam, hogy az oroszok kétszeri betörése csak jámbor kószolgtatás volt az éjszakai alapos munkához képest. Azzal bíztattak, hogy az esetet a helyszínen megfogják vizsgálni és iparkodni fognak nyomot találni. Pószpischl, ki szintén panaszt tett, azt a választ kapta, hogy háború lévén, az emberi szenvedélyek fékezhetetlenek. Bár a jelek arra mutatnak, hogy nem arról, hanem tervszerű kirablásról van szó. amiben nagy gyakorlatot árultak el.

A hivatalos hadijelentés közli, hogy 18-ról 19-re virradt éjjel Pest elesett és az oroszok birtokba vették, Buda még német kézen van. A főváros körül újabb tömeg erő gyülekezik orosz részről, úgy, hogy várhatólag a német kénytelen feladni, vele együtt városunkat is. 12 órakor egy német tábori csendőrtiszt keresett fel egy magyar rendőr kíséretében és bejelentésemet ő is felvette s megígérte, hogy délután a helyszínen is megtekintik a betörést. Kijelentettem, hogy az új gumi talpú szeges bakancsnyomok alapján német katonákat gyanúsítok a tolvajlással.

A németek ma hajnalban, újból robbantották a Nagy Duna leomlott hídját, hogy a hajóforgalom felszabadulhasson a bpesti elvonulás részére, bizonyára ez volt a ½ 5-i észlelt robbanás. Hatása messze érezhető volt, de a Dunapart mentén és a Szigeten újabb rongálódásokat idézett elő.

Délben a melegsobát a németek újból igénybevették, talán már utoljára. Dorogról jött be egy csapat.

Minden arra vall a mai áldatlan helyzetben, hogy örülni fogunk, ha ez átkos és oktalan háború befejeztére pusztá életünket megfogjuk menteni és lesz egy szerény kipusztított hajlékunk, ahol meghúzódhatunk. De már csak legalább ott tarthatnánk, hogy ha semmink, de legalább nyugaljunk legyen.

Erő és Livia d.u. ½ 3-ra lejöttek, hogy a lakásból néhány értékesebb holmit megmentsenek. Tábori csendőrség úgy sem fog a németektől semmit sem visszaszerezni. Nem várják be a helyszíni szemlét. Juliska is velük ment.

Szalva László közlése szerint, ruha és egyéb holmijuk anyósa óvóhelyén voltak ládába zárva, virágokkal körülrakva, - raktározva. Esti ½ 9-kor mivel csendesség volt anyósa és társasága elhagyta az óvóhelyet és lakásukban lefeküdtek. Reggelre az óvóhely másik utcára szóló vészkijáratát feltörve találták, ládák kiürítve, virágok összetiporva, s csak a kis Jenő egy meséskönyve hevert a földön. Mint mondja csak az a ruhája maradt, ami rajta van, az is felemás (Barna kabát, szürke nadrág). Rendőrségnél 20.000P kárt jelentett be (felső alsó ruha kézi munka terítők, függönyök, evőeszköz stb.)

Berényi családot elszállították. A szombaton kifüggesztett bevonulási parancs értelmében 18-50 évig minden férfi köteles katonai szolgálatra, munkára bevonulni, így Ujváry Ferenc és dr. Bartal Ernő is. A német csendőrség helyszíni szemléje nem történt meg.

Felajánlottam Sándor ma betöltött 4 hetes itt tartózkodásunk okozott költségeinek fedezésére 300. P hozzájárulást, nem vette át és Györgyire bízta az ügy elintézését.

1945. január 21-én, vasárnap. Még tegnap kérte Livia, hogy ma ½ 9-re öltözzek fel, hogy Ernő érdekében eljárassunk.

Deutsch cserepes jelent meg reggel tájékozódni a beszerzett cserép felől. Megállapította, hogy a Sándor által átengedett (XXX tető) ca 500 cserép nem lesz elég. Előbb azonban a házon helyezi át egy helyre a meglevő anyagot, hogy láthassa mennyi drb. kell? Egy itteni munkás segítségével nyomban hozzá is fogott a hó eltakarításhoz és az ép cserepek átrakásához.

Juliska ment vele haza és megállapította, hogy a tegnapi feljelentés dacára az éjszaka lakásba újra betörték és folytatták a garázdálkodásukat és ismételve összeraboltak, amit még meghagytak. Az én fehérműimet, ing, törülköző, párna, lepedő, nadrág, harisnya teljes készletet, szobában takarókat stb. A teljes feldúlás következtében meg sem lehet állapítani, hogy mi minden hiányzik. Szerencsére Ernőék tegnap este sokfélét összecsomagoltak és lakásukra mentették. Perzsaszőnyegeket is elvitték egy 2 kerekű XXX gyerek kocsin és kézi táskában.

Ernő beteg, feje, hasürege fáj, ágyban marad.

Ismét bebizonyosodott, hogy az arcátlan tolvajlást német katonák követték el, mert Barta csendőr alhadnagyunk közölte, hogy a lefolyt éjjel őket is fegyveres német katonák szintén kifosztották szemük láttára. Nekik most nincs fegyverük, szóbeli tiltakozásukra fegyvert emeltek rájuk, szekrényeket feltörték és minden mozgathatót elszállítottak. A csendőreink szemben álltak a tolvajokkal, szembesítés esetén bizonyára fel is ismerik a „derék” tetteseket.

Juliska az emberekkel és az ott időző Mészárosnéval együtt 5 batyu holmit hoztak haza Sándorékhoz. Egyidejűleg az újból kifeszített veranda ablakot, Sándortól kapott kenyér raktári lécekkal újra beszögezték. Deutsch ottmaradt Andrással folytatni a tetőjavítást.

Szalva helyi lapja készen van, várja a német parancsnokság közrebocsájtási engedélyét.

Az éjjel a Petz-gyárnak a primási borpincében levő kész szesz árú raktárát is feltörték és kirabolták, mutatja a kiömlött, hóba ázott piros nagy folt a kiöntött és a kocsi úton végig csurgatott megylelke. Ilyen vörös foltok a Hévíz közben, meg a palota járdáján is láthatók a hóban.

Ma az előző napokhoz viszonyítva kevés ágyúzás hallatszik, az is inkább távoli helyről jöhet. Délelőtt, hogy otthon voltam, gépágyú kilövés volt a Járásbíróság udvaráról.

Toldy László özvegye, aki haslövést kapott Sárísápon, haza szállítás után szintén meghalt; koporsóhiány miatt csak I/23-án temették. 3 kis lány maradt árván utánuk, legkisebb csak 3 hónapos (5 és 10 éves a többi). Tüdővizenyő a bejegyzett halála.

Hivatali pénztár kulcs, még mindig nem került elő. Hollósy megviselt arcú, dr. Gróh erős fekete-fehér szakállt növesztett. A mostani bevonulási felhívásra irodánkból: Rajna, Vörös közlegény, Borz, Torma és Gerendás a jelentkezésre kötelezettek.

Amíg az oroszok és utánuk Szttamás népe az Einczinger pincét fosztották ki, – most a németek a Szt. János kút mellett, volt Bleszl-féle, ma Mitter-kocsmáros pincéjét törték fel és hordják a néppel karöltve borát. – Szilas János kocsmárosnak a Basa utcában, a háza alatt levő borpincéje hasonlólag kedvelt helye a harácsoló tolvajoknak. Úgy látszik ez is fontos hadiérdek, hogy Esztergomban szeszes ital ne maradjon.

Takarékoskodni kell a világítószerekkel, ezért saját gyártmányú kis olajmécsemet eloltva a sötétben lepihenve várakoztam a vacsora idejére. Most, hogy csendesebb a világ nem az óvóhelyen, hanem a konyhában költenénk el, de mert oda vacsorát sütni mind az öt német XXX az irodába kaptam a vacsorámat. Hollandiából hozott⁵⁹ szózott nyers marhahúst hoztak magukkal hordóban.

Alighogy megvacsoráztak parancsot kaptak az azonnali továbbvonulásra és így szobájuk ½ 9re ismét rendelkezésünkre áll. Ujváry lefekvéskor felébredt és elmesélte a napi élményeit.

1945. január 22-én, hétfőn fél ötkor robbantás zajára ébredtünk megrendült a talaj, de iránya nem volt megállapítható. Korán reggel elmentünk Juliskával és úgy láttuk, hogy Lőrinc hidat újból robbantották az éjjel és ez házunkban újabb rombolást idézett elő. Ajtók, ablakok újra kiszakadtak a Deutsch-féle tetőjavítás az utcai részen újból felborzolódott, de legalább harmadik német éjszakai rablás nem történt. Néhány ablakot rendbehoztunk és ajtót betámasztottuk. – Dudás László mérnök szerencsétlenségéről terjesztett hír valótlannak bizonyult. – Dr. Lepold Antal kanonok lakását is kifosztották távollétében a németek és a hercegprímás is hasonlólag járt. A péküzem munkásait behívták igazolásra a városházára további felmentvény végett. Ujváry Ferenc mint üzemvezető szintén fel van mentve.

Koch Róbert táti plébános járt itt, elmesélte a táti orosz éjszaka borzalmait, mert ő is jelen volt. A kínos esemény esti 9-től – reggel ½ 8-ig tartott. Közölte, hogy ma éjjel a németek kiverték az orosz Dorogról. Rengeteg a halott az utcákban és a védőhelyül szolgáló tárnákban, hol a nép és orosz katonák élelem nélkül napok óta voltak lezárva. Az egész úton Tátról jövet sok hullát, lótetemet és kilőtt harcocsit látott. A táti templom és iskola sérülései ügyében jött a primási irodának jelentést tenni.

Tegnap du. a németek városparancsnok ezredese felkereste Bántay ny. tábornokot, hogy felkérje arra, hogy a városban toborzandó fiatal leventék, és hazakerült és szökött honvédekből Győrött alakítandó menet századok vezető-parancsnokságát vállalja. Vele jött tolmácsul és tanú gyanánt gróf Sternberg József herceguradalmi intéző. [Bántay a megbízatás vállalását megtagadta, s ezt azzal indokolta, hogy a magyar nép már kimerült úgy szellemiekben mint anyagiakban a háborúval](#)

59

szemben. Nincs élelme, ruházata, tüzelője és a közeli legnagyobb nyomor előtt áll. Nem hajlandó különben az ifjúságot, a jövő nemzedéket, a biztos pusztulásba a vérpadra vezetni.

A német ezredes méltatlankodva fogadta az őszinte megnyilatkoztatást és Sternberg gróf és a tábornok családja előtt többször kifejezte elégedetlenségét. Az esetet felsőbb hatóságának jelenteni fogja. Bántay azt is közölte, hogy csak a magyar honvédelmi minisztertől fogadhat el megbízást.

Ebéd után újból, a hajnalihoz hasonló erős robbanás volt hallható, tovább robbantják a kis hidat, mert a jégtáblák torlaszként gyűlnek össze a ketté vágott ív kiálló részein. Juliska újból hazament, hogy a jelentkezés légnyomás okozta elváltozásokat helyre állíttassa. Ez a híd úgy szólván naponkint okoz izgalmakat, miatta nem lehet komolyabb javítási munkába fogni. Ivó vizet is hoztak. Szabó pedig a lajttal járt a műhely részére vízért.

Szemtanúk szerint a város déli határa teljes képét mutatja a valóságos harctérnek. A munkára kirendelt 17-50 év között lakosság tegnap futó és lövészárkot ásott, az árvízvédelmi töltésen túl a Kis Dunától kezdve, tati és dorogi országutakat átvágva, a Laposi dűlőkön át, fel a Kenderesi pincék magaslatáig.

Ez a védő berendezés német vezetés és terv szerint készült, kilövésrel Tát és Dorog községek felé. A munka ideje alatt az egész vonal állandó belövés alatt állott az orosz részről a kövesdi emelkedés irányából. Sok kényszer munkás ezért munka helyét elhagyva megszökött. Az egyes felosztott árok részek munkájának befejezése után a német altiszt névszerint vette számba azokat, akik a feladatukat megoldották. /: Ujváry csoportjában 2 bányász vájár és egy sírásó volt, déli 1 órára szakaszukkal végződtek, de sokan az est sötétig sem tudtak megbirkózni a fél méterre befagyott földdel:/ A harctér már a Szt. Anna templomnál kezdődik itt egy, a Töldezsán fakereskedés telkén 4 kilótt tank hever, a határban a meddig elláthatni több tank, harckocsi, gépfegyver, hadi felszerelés, roham sisak hever a hóban, sok orosz és német katona, polgári egyén holtteste látszik behavazva. Egyik orosz tankban, melyek lőtornyát 10 cm vastag páncél védi egy belesült ember holtteste látható. Ilyen kocsi csak a páncélököllel támadható meg, mely a 3000 fokos fejlesztett hőségével mindent kiéget a kocsiban és tesz használhatatlanná.⁶⁰

A Szent Anna templom felső kis tornyát egy találat lesodorta, más több lövést is kapott. Környékben több ház tönkre ment. /:Régi Grósz ház, sarki vendéglő stb.:/ Brutsy ház közből lőtték ki az orosz tankot. – Szentgyörgymező városrészre ma délben is estek bombák.

Délelőtt a Kolos kórházban voltam betegeket látogatni. Dr. Etter Kámlán és Dr. E. ??? vakbél műtéten estek át, kórház nem fűthető, kályhát, meleg takarókat küldtünk. A háborús kép teljesen kialakul a kórházban, a folyosók is tele vannak sebesültekkel, most délután 5 órakor is szállítottak be

60

egy embert hordágyon az ablakom alatt. Koch plébános bent marad szálláson a Szemináriumban, mondja, hogy a Prímás is igen le van törve, megfogyott és elkeseredett az események miatt.

1945. január 23., kedd.

Ebben a tökéletlen ellátásban, régtől tartó bélhurutom mellett kegyetlenül XXX életet élet. Körülmények mellett úgy szólván naponként újból megfázom s így már több mint két hónapja kínlódok, néhány napi megszakítást leszámítva. Borús, havas, szokatlanul hideg idő is XXX teremt. Gyér fűtés és csak délfelé javul s XXX két külön helyiség gyorsan lehül.

A világítás hiánya miatt a nap 24 órájából csak 8 világos, 4 óra elvész a reggeli és esti félhomállyal, átlagos esti 7-től reggel 7-ig pedig sötét éjszaka van. Ami világítás van az is csak jóformán irány fény, írás, olvasásra elégtelen, de még ezzel is takarékoskodni vagyunk kénytelenek, mert fogytán van minden fajta régi világítószerv. Étkezéssel is sok a baj, mert van a különben jól felszerelt konyha a diéta szabályaitól, csupa fűszer, csupa disznóhús járja. Egy darab borjú húst kaptam Szalva Lászlótól, ezt három napra osztottuk fel (35 deka = 6. -P)

A mosdás megoldása is külön feladat, mert oly kevés a víz, amit naponként hoznak a műhely részére. Fél liter ivóvizet kaptam csak ma. **Jó volna otthon, jól szellőzött, fűtött, világos szobánkban néhány napra békességes csendben, ágyba lefeküdni; de ez ma már csak jámbor óhajlás és még sokáig elérhetetlen vágy marad. Mi vár még reánk, mivé leszünk? Jobb nem is tudni a jövőt, mely mi jóval sem biztat. Nem így képzeltem 46 évi szolgálat után nyugdíjas éveimet megkezdeni!**

De nem szabad panaszkodni, még ezeknek is örülni kell a mai válságos időkben. Hálásak vagyunk Sándornak, hogy így élni is módot adott nekünk (Tegnap kifizettem, Sándornak a dec 22- jan 22-ig terjedő egy havi időre, költség hozzájárulás fejében 300.- Pengőt. Mi sajnos, otthon, adott helyzetünkben ennyi kényelmet sem tudnánk a megrongált házban magunknak is biztosítani.)

A műhelyben beállt a teljes liszt hiány, kenyér raktár üres az az alakulat, mely hozott is kevés lisztet várni kénytelen a kisütésre. – Mai nappal megindul a házikenyér sütés, ez is persze élesztő hiány miatt akadályba ütközött. Már láttam és élveztem már jól sikerült házi kenyeret, mint házilag készült élesztővel állítottak elő. Ez készül burgonya, bor és kevés cukorból, de van többféle rendszer is, melyeket most vesznek gyakorlatba a feledés homályából. A katonai kenyér egyik napról másikra eltett savanyú kovásszal van erjesztve, de a mű-élesztő nem teszi savanyúvá a kenyeret.

Az éjjel hallottunk repülőket szállni felettünk, de bombázás nem volt. Reggelre csak távoli lövések voltak hallhatók.

Zsámbéky kollégám részére adtam levelet Bajor festőművésznek, hogy arcképem ára nagy részét fizesse ki. Ma 11 óra előtt megjelent Kertész Sándor vincellér és bevonulása érdekében olyan igazolványt kért, hogy ő állandóan foglalkoztatott munkás. Feltártam előtte felfogásunkat, hogy

egyedül őt okoljuk azzal, hogy 70 hektóliter borból, ide semmit sem tudunk megmenteni, de ő vitt magához, az orosz ingyen fuvarral 2 hektót saját részére. Arra nem gondolt, hogy jusson sajátjából a gazdájának is. Annak a gazdának, kinek elődjeinél egész családjuk élőködött és amijük van, azt itt szerezték. Rút hálátlanságnak minősítettem közönyös, vagy inkább ellenséges magatartását, különben hazugságról írást nem adok, mert ősz óta sem láttuk. Minimum 100.000 P a borkár.

Zajda borbély mondja, hogy szomszédságából a Kölcsey utcából egy menekült proletár család felhurcolkodott a Babits-villába és ott laknak. Ajtajukra ki van írva, hogy ott található. Mosónőféle öreg asszony, utcai lányával s annak két gyermekével.

Az újonnan toborzott hadsereg I. korosztálya az éjjel gyalogmenetben indult Komáromba, ma 3 órakor a sötétben meg a II. korosztály, köztük Vitál festőművész,⁶¹ Havas szabó, Szölgvény Pál, akiket hallottam, mert a menetoszlopokat nappal az orosz repülők bombázzák.

Eggenhofer kórh. ig. főorvos nem engedte E. Kálmán kályháját betegeinknek felállítani, mert szerinte a szobájuk a legmelegebb a kórházban. Egy csésze hársfa-tea az egész napi étkezésük (Napi ellátás 12.P)

Német katonák galambokra, verebekre egész sorozatokat lönek gépfegyverrel a városban, ezek csak az éles, berregő fegyverdörrenések miket napközben hallhatunk. Általános a panasz a németek rablása és fosztogatása miatt. Bajor elmondta Bántay tábornoknak,⁶² az én, Poszpischl és csendőrségi ismert eseteimet, hogy tiszta képet kapjon ő is az aljas eljárásról. Az utcán járva úton-útfélen erről szól a panasz (Szilas, Havas, Zajda).

Juliska ma is volt otthon, de változást nem észlelt. Deutsch cserepes ma és tegnap sem dolgozott, hihetőleg a jelentkezés kötötte le. Cserepest talán mégsem vonultatnak be, mikor a városban alig található ép ház.

Ezek az én feljegyzéseim kezdenek túl terjengősek lenni, de majd kivetheti az egyéni részt belőle, aki esetleg felhasználja. Viszont a sok baj mellett jó, hogy időnként leköti figyelmemet és egyéb hiányában így élem ki magamat.

Délután 3 óra táján, mélyrepülés és hangos berregéssel több repülő keringett a város felett. A kaszárnya környékén több bomba esett; sok a halott és sebesült, kaszárnyában tízet ért halálos sérülés.

Ma hallottam a kórházban, hogy feltűnő sokan szenvednek hasmenés és bélhurutban, mit annak tulajdonítanak, hogy az ivóvizet az Artézi Fürdőtelep Strand vasrácsos kútjából szerzik be. Lehetséges, hogy a valószínű föld-belső-omlás következtében, a víz fogyasztással kapcsolatban az az

⁶¹

⁶² Bántay Alfréd

eset állhatott elő, hogy egy Glauber-só⁶³ tartalmú mellékforrás vize belekeveredhet. Már közel karácsony óta szünetel az artézi kút víz rendes szolgáltatása és rendes szintjét ma sem érte el és az elvezető csatornába nem tud feljutni a víz. Ilyen fajta tektonikus felső föld elváltozás, vagy üreg beomlás régebben is volt, de néhány nap alatt betelt vízzel és rendes mederben működött a kút. A mostani valami más természetű lehet, lehetséges, hogy a furat Manesmann-cső acél bélése horpadt össze valahol a mélyben.

Költség és díj fizetés nélkül kaphat a közönség 1 kiló kenyér liszt ellenében egy kiló kész kenyeret. Lisztről átvételi elismervényt kap, melyről leírva részletekben átveheti.

Mint hírlík, polgármesteri rendeletre a Fürdőtelepről csak délután 2-6-ig lehet vizet hordani, a nap többi részén a telep zárva van. Így kellett rendelkezni, mert a telep gazdátlan köztulajdonúvá kezdett válni a nép alsó rétegének. Felső park vaskerítése 6 méteren kidőlve, felső kapu kitérve, cifra oldal kapu széttörve, mosó beszakadva, ajtaja felfeszítve. Szálloda is gazdátlan.

A délutáni sűrű bombázás után sok sebesültet vittek a kórházba. A kaszárnya környékére 10 kis méretű fordított kút alakú irányszárnyas bomba esett. Barátok épületében meghalt egy katona, itt 8 sebesült volt. Egy rendőr kapu elé menekült, karján, lábán megsebesült 2 bombától, a kapu mögött az udvarba pedig egy bedöglött bomba esett. – Petőfi utcában a temetőtől – Rozália kápolnáig végig vannak rakva a járdák tüzéségi lövedék és akna lövegek ládái és szerelvényeivel.

Esti 7-kor közelünkbe egy erős bomba esett, este és éjjel távolabbról sok lövés hallatszott, még repülő is zúgtak felettünk.

Egy fiatal osztrák származású német katonát végeztek ki a napokban itt, mert a reábízott ágyúval a Duna túlsó partjára német katona csapatokra lőtt a Bazilika körül felállított tüzéségi állásból. Mélyreható lelki szenvedést zárhatott le e dráma.

1945. január 24-én. Szerda. Egyik ferences barát hallgatta az angol rádió bemondását a következő tervezetről.

Dálnoky és Vörös kormány a debreceni magyar ellen kormány vezetői megállapodtak az oroszokkal kötendő békefeltételekben, mely szerint:

1. Magyarország területe a régi birodalmi határ vonala, cseh és román visszacapja a müncheni és bécsi egyezmény magyar területeit,
2. Magyarország fizet 5 millió dollár hadi sarcot és háborús kárpótlást, ebből 3 mil. az oroszok és 1-1 mil. a cseh és román államnak jár,

⁶³ Nátrium-szulfát. A Glauber-só elnevezés Johann Rudolf Glauberre utal, aki a 17. században egy magyar gyógyforrásból azonosította. A nátrium-szulfát erősen hashajtó tulajdonságú anyag.

3. A magyar zsidók vagyonukat és szabadságukat visszakapják. Értékeiket, ház és egyéb ingatlanokat olyan állapotban, amint az elhurcoltatásuk idején volt.
4. Ad a magyarság 6 hadosztály katonát a németek kiverésére, egyéb hadi munka nem kell.

Juliska reggel ismét megállapította, hogy a közeli bomba légnyomása ismét benyomta az ablak védő deszka lemezt és ajtókat, de egyéb kár nem keletkezett.

Hírlik, hogy Buda elesett és így az egész főváros orosz kézen van. Lánchíd azonban nincs felrobbantva, felén orosz, felén német őrség volt még tegnap is.

A front vonala jelenleg: Esztergom, Garamvölgy, Vác, Buda hegyein át Zirc, Veszprémen keresztül Balaton nyugati vonalán lefelé. Ezt erősen tartja a német és minden erővel tartani is kívánja. – Dél tájban a Hévíz malomra erős méretű belövési löveg esett. Az ágyú szó egész de. hallható volt. – Dr. E. K. lázas dr. B. E. lázmentes. Ma már visz Livia tejet, konzerv tejet, cukrot, holnap pedig befőttet a kórházba, éjszakát jól töltötték. Tátról kaptunk több üveg tejet, a jegyző is és egy német katonai is hozott. Megebédeltettük őt. Mondják a bpesti parlamentet a németek fölrobbantották. Az élelemjegyek már megvannak, de a rádió még nincs, mert Cseicsner nincs itthon. Az élelmezési hivatal vezetőjének neje volt itt kenyérért, Ujváry nem adott neki, mondván a hivatal miatt nem gondoskodott, hogy a párkányi malom raktárából Esztergom is kapott volna liszt ellátmányt. Ma igen sok (2 kemence) házi kenyér sült, élesztő nélkül, igen szépek voltak.

Délután ½ 5-kor felkeresett a tábori német csendőrtiszt kinek átadtam a rablott holmik jegyzékét. Kérdezte, hogy felismerném-e a tetteseket. Mivel én nem voltam jelen, hivatkoztam a szomszéd csendőrségre, hol az alhadnagy és legénység szeme láttára követték el tettüket, ők bizonyára meg tudnák a személyeket jelölni. Ezt a jegyzékemben is kifejtettem. Átvette és megköszönte a jegyzéket, mondván, hogy tolmács útján lefordíttatja – végül kért egy kenyeret. Úgy látszik így használja ki ismeretségünket. Ez a kenyér dr. Szél főorvos feleségének volt elkészítve, ki alighogy a csendőr tiszt eltávozott, meg is jelent érte. A raktár ugyan üres volt, de Bandi félretett maguknak és abból adott. (Itt van Reviczky Árpád??? és Olajos János tanár.)

Törmelék gyertyából és gyertyák összegyűjtött csurgásából, öngyújtó kanóc segítségével készített pislogó mécs mellett írok. Bele-belenézek a gyertya lángba, mely csurgásig felolvasztotta a kis bádóg edény melegétől a XXX és elszáll a gondolatom a közel jövőnk bizonytalan sötétségébe. Mi lesz a kis családunkkal, mi lesz a Takarékpénztárral, otthonunkkal, mi az egész országgal és a magyarsággal.??? Jobb talán nem tudni a jövőt?!! Már csak igen kevés kenyér készül, mert liszt még mindig nem érkezett, csak egész kis kilós tételekben. Holnapra talán már nekünk is lesz az új élesztő pótlóval készülő fehér kenyérünk. Negyedik napra érett meg a pót-kovász. 25-én már volt friss, fehér

házi kenyereink. Livia is hozott az új kovászból egy üveggel a további sütésre. Mi úgy sem tettünk ilyent el, a jövő sütéshez.

1945. január 25., csütörtök.

A lefolyt éjszakán heves távoli ágyúharc zaja volt hallható, különösen éjfél körül. A tegnap erős szél és havazás estére megszűnt, de a nagy hideg állandó.

Ma délután kell bevonulni az 1919 és 1920 évben született 14 és 15 éves levente diákoknak és ipariskolásoknak. Lajos Lájon fia is 15 éves, hangoztatta tegnap este, hogy ő nem engedi el fiát és tréfálkozva teszi hozzá: „Mindenkit meghívok a kivégzésekre.” – Az utcán a közönségnek csak esti 7 óráig szabad közlekedni, de ő csak 8 felé indult útnak. Mindenét otthagya még szeptemberben menekült Kolozsvárról. Az egyetlen adjutánsa volt.

Inci bejárónk ma jelentkezett karácsony óta első ízben. Juliska volt vele otthon, de csak annyit észlelt, hogy a házi papucsok és kocka cukor is eltűnt. Szittyai Máriának már korábban ment üzenet, hogy csak akkor jöjjön be, ha a környékről elvonul a harc vonal és csendesség lesz.

Zsámbéky jelentette Bajor Gusztinak, hogy szeretné az arcképemet látni. Holnap eljön ide 9-kor, kéri Juliskát adja ki neki, hogy felvihesse a tkptárba. Kulcsot nem találta meg Pali a fiókomban. 1000. P-t kifizetett I/24.én.

Mostanában antrazén tintát használok kevés vízzel keverve a töltőtollhoz, mert tisztán sűrű.

Délben, hogy a kórházba mentem egy bombázó repülő jött Párkány felől a felhőkből. Fehér füst vonala $\frac{3}{4}$ kört írt a szabad égre. Bombát dobott az apácák kertjébe és a határba a Vaskapu felett. Én menet körülbelül a leírt kör közepén haladtam, mikor lekapcsolta a bombát, fehér vonala megszakadt.

Zajda borbély mester közli, hogy a Babits ház lakójának neve Bartók-né, menekült, kommunista érzelmű, családjával.

A Hungarista nyilaspárt felnyitogatja az üzletek vasrolóit, mert ahol van az üzletben áru, annak tulajdonosa köteles nyitva tartani és így ellenőrzik. – Bevonulási parancs hatályát jan. 31.ig meghosszabbították, mert az első tegnapi menetben részt vett újoncok és katonák közül a gyalogmenetben sokat bombázás következtében elpusztultak vagy megsebesültek. Így a mai reggeli 3 órára indulni rendelt is elmaradt. Állítólag 300 egyén közül egészséges csak 60 maradt. XXX

Katonai és kórházi liszt és kenyér elszámolásokat készítettünk 1944. dec. óról. Liszt hiányok XXX, 46. n. és karhatalmi alakulat csak liszt ellenében kaphat kenyeret. Városi közellátás figyelmét felhívta Sándor a liszt mielőbbi beszerzésére.

Ernő délutánra lázas lett, Kálmáné leesett. Délután kórházból jövet Líviával az ablakon keresztül beszélgettünk. Eltávozta után alig 5 percre, közeli környéken erős belövés durránása volt hallható! Lívia legfeljebb a Fürdő szálloda tájékán mehetett. Utána megállapították, hogy a löveg az Etus zöldséges raktárába, a Ferenc József úti Székely lisztkereskedő háza udvarába hullott, a nyitott zöldségraktár ajtajához. Itt éppen egy magyar és egy német (füle sérült) katona volt, kik árut vételeztek fel és mind a kettő meg is sebesült, de az üzlet tulajdonos oly szerencsés helyen állt, hogy ijedtségen kívül semmi baja sem lett. – Vacsora után szőlőt ettem, de igen megzavarta gyomromat, segítve magamon, az éjjelt minden zavar nélkül töltöttem. Egy órakor fent voltam és azután ½ 6-ig aludtam, mikor feljöttünk a pincéből.

1945. január 26., péntek.

Ma töltöttük be itt tartózkodásunk ötödik hetét.

Beszélgetés:

Vendéglős: Tudja kérem, most olyan rendetlen életet élünk, hogy alig jutok a rendes tisztálthatáshoz. Tegnap este már egy tetűt is találtam az ingemben. Maga nincs így?

Vendég: (???) Nekem bizony sem a békében nem volt, sem most a háborúban, - egy tetűm sincs.

Készülünk a házukban újabb mentő és rendezkedő teendőkre. Az érmeimet akarom eltenni jobb helyre, mert már harmadszor dobálták ki; Juliska pedig szőnyeget akar jobb helyre tenni.

Házban újabb észlelhető nem volt, sőt egy paplan és teveszőr takaró meg van. Havat kell sürgősen padlásról eltakarítani, hogy be ne ázzon.

Bajor festményét ide szállítottuk, hogy felvihesse a hivatalba. – (???)

Az elmúlt éj elég csendes volt, de délelőtt újraéledt az ágyúzás. (Rátkai???) Miklós hozott táti és dorogi híreket. Állítólag Táton 60 orosz átszivárgott a nagy Dunán át a szigetre és onnét tűz alatt tartják az országutat. Szüleiről Dorogról, kiket ott ért a megszállás karácsony óta semmi hírt nem kap, mert összeköttetés nincs Táttal. Mint mondják, nagy tömeg ember és orosz katonaság is szorult le a bányákba, Annavölgy felé egy rész kiszabadult, de a dorogi tárnák sok napon bent voltak. [sic] Az orosz kényszerítette a polgári lakosságot, hogy menjen fel élelemért, de a németek ezt megakadályozták. Az ottani lakosságtól az orosz elszedte a civil ruhát és így iparkodott a kelepceből kiszabadulni. Ma is még az öreg kolóniában⁶⁴ oroszok, az újban⁶⁵ német katonaság van.

64

65

Miklósék gyalog jöttek be, hogy Amy(?) ügyét megbeszéljék. Kenyérmezőn át a tokodi úton jöttek, és a kesztölci országúton a Petőfi utca végén, beterelték a közlekedőket a Lőwy pincébe,⁶⁶ mert légiriadó szolgálat van repülő közeledtére. ½ óráig lent tartózkodtak. Itt hallották, hogy a dorogi bányából több száz embert hoztak fel halva és kiéhezve.⁶⁷ Esztergomba Dorogról mintegy 1000 embert tereltek elszállásolásra, egy csoportot mi is láttunk Szttamásra menet.

Mindinkább szomorú képet mutat a Csernoch úti sétány, a házsorok fel és alá súlyosan megvannak rongálva, kidöntött fák hevernek, cukros bódé⁶⁸ szerte roncsolva, Lőrinc híd lábazatai szerteúzva, a híd vasszerkezete a városi fele [sic] a partra támaszkodva a Kis Duna közepébe lóg, szigeti fele a robbantások folytán már egészben a folyó medrében fekszik. Németek készülnek itt valamire, mert a Megyei bérház⁶⁹ előtti légó homokot csákányozzák szerte és a havat söprik az úton a híd felé. –

HADIJELENTÉSEK

A bolsevisták immár ötödik hónapja igen komoly erőfeszítéseket tesznek magyarországi céljaik elérésében. A Szovjet legnehezebb és a legsúlyosabb harcait vívja Magyarországon s ebből a szörnyű anyagcsatából egy hónapja dül Esztergom környékén a harc. Mi most e. vagyunk zárva a világtól, nem tudjuk hallani a rádió híreit, nem tudjuk olvasni a fővárosi lapokat, és tájékozatlanul állunk a világban. Ez a kis ujság azt a célt akarja szolgálni, hogy rádöbbenjünk a valóságra, megismerjük a helyzetet és ne ülünk fel a mende monda rémhíreknek. Támogassuk és fogadjuk ezt az ujságot szeretettel.

Itt e helyen röviden ismertetni fogjuk környezetünk hadi helyzetét, a magyarországi harcokat és izellőt adunk a nyugati frontról. Beszámolunk vereink dicső küzdelméről.

Német hivatalos jelentés:

Esztergom f. szabadulása után pár napra szabadult fel Székesfehérvár, Mór stb. a bolsevista uralom alól.

1945. január 26. A Magyarországon küzdő német csapatok 20 páncélos kilövése után elhárították az ellenségnek a Balaton és a Duna között a Vértes és a Pilis hegység-

ben megindított támadásait. Budapestnek magyar és német védőrsége a bolsevisták kemény nappali és éjszakai támadásaival szemben szilárdan tartja a város nyugati részét.

1945. január 27. A magyar hadsereg és a fegyveres SS alakulatok Velence és Vél között hatalmas és hatásos támadással áttörték az ellenséges védővonalat és észak felé törnek előre. A szovjet ellentámadásait visszavertük, a magyar támadó ékek a hevesen védekező ellenséget a Vértes hegység keleti széléig vetették vissza. Budapest nyugati szélé elleni támadásokat ismét visszaverték. A német és magyar megszálló csapatok között számos nyilaskeresztes testvér is harcol.

1945. január 28. A magyar csapatok sikeres ellentámadására az ellenség a Duna és a Balaton között nagy erővel sikertelen támadást hajtott végre. Ugyancsak erős támadást indított Budapest nyugati és délnyugati irányában. Budapest védőserege az ellenség állandó támadásai ellenére is a város nyugati részét tartja.

1945. január 29. A Balaton és a Duna között a napokban összevont erős támadó kötelékeket kemény elhárító küzdelemben a csapataink visszaverték. Budapest nyugati részében a front szilárdan tartja magát.

Mikor jöttünk haza egy német festő megállított, nézte és igen megdicsérte a Guszti festette arcképemet. – Halljuk a városi villamos mű emberei serényen dolgoznak azon, hogy a villamos távvezetékét átszereljék a dorogi központról a tokodi, – tatabányai centráléról jövő vezetékre és így reményünk lehet arra, hogy világitást, majd ennek révén vizet is fogunk kapni.

Elégséges tejet tudunk kapni, most főznek rozskávét, hogy tejes kávéban lehessen részünk. Vacsorára, de uzsonnára is jobb, ha semmit sem eszem, mert elrontja a korai lefekvés miatt éjszakámat. Így is rendszerint már 5 felé reggel felkelünk és elhagyjuk Juliskával a pincét. Ekkor már fűtik a kemencéket, konyha csak ½ 7-kor

indul, ma is 8-ra kaptam reggelit, mindennel elkéstünk s csak majd ebéd után fogunk mosdani, mert a víz is elfogyott, csak üvegben van még ivóvíz, az is hévíz telepről való.

Ma délig nem jutottam be a kórházba.

66

67

68

69

A házi kenyeret a régi hatósági áron, kilónként 12 fillérrel számítja Sándor, megkértük Újváryt, hogy a városnál járjon el, legalább 20 fillér legyen az ár, mert még így is kevés a nagy költséghez viszonyítva.

Újváry a liszt ügyre vonatkozó leveleket kézbesíteni nem tudta, mert kórház környékén az idő alatt 2 bomba, Kispipa vendéglő⁷⁰ mellett és a Viola házra⁷¹ egy-egy esett útja közben. – Új hirdetmény jelent meg, mely szerint a menekültek kötelesek azonnal elhagyni a várost. Helybeliek szintén távozhatnak nyugat felé, élelmet, ágyneműt, mindenki vigyen magával. Németország útlevél nélkül beengedi a határon a menekülőket és élelemről is gondoskodik.

Másik hirdetmény azt közli, hogy minden 16-60 éves férfi köteles árokásásra azonnal munkába állni. Egy valaki arról is tud, hogy készül olyan hirdetmény, hogy e hó 29-én, hétfőn, az egész várost kiüritik és mindenki köteles lesz elmenekülni nyugat felé. Az oroszok Pilisszentlélek felőli hegyekből naponként lejárnak járőrben,⁷² Kenyérmezőtábor környékére. A front vonal jelenleg Búbánat, Basaharc, Szalmahíd, Fekete hegy, Zsalazson, Kenyérmezőmajor, Gete hegy és Sárísápon vonul át.

Miklósék ma éjszakát a SztJánoskúti (Pilinyi????) házban fogják tölteni.

Utóbb a város kiüritési hír valótlannak bizonyult. Saját háborús élményemként feljegyzem, hogy ma du. 3 órakor 9 bombázó gép szállt el a város felett és sűrű bombázást sőt gépfegyverezést hajtott végre. A nagy zajra elhagytam a szobát, hogy lemenjek az óvóhelyre, s mikor a szobaajtót bezártam, tőlem 10 cm távolságban, az udvari üvegtetőt áttörve esett le egy gépfegyver löveg, megugorva a téglatalajban. Utána sok apró túszerű üvegszilág a drótüveg tetőről és hó hullott vállamra és a talajra. Az udvarban többen látták a beesést, de a golyót nem találtuk. Katonák véleménye szerint a golyó már az erős drótüvegbe csapódva felrobbant, ez okozta az üveglapon jelentkező 6 cm átmérőjű körlukat és a padlóra annak csak egy szilánkja hullt le, mert itt aránylag kis kettős (?) sérülést (2-3 cm méret) okozott. Megállapítottam magamról, hogy a belövés után nyugodtan zártam tovább az ajtót és az üveg csörömpölésre, tisztán láttam a lehulló üvegszilánk és hó zuhanását.

Juliska és Lívia ez időben otthon voltak és a pincében foglalatostkodtak (B. P.) Ismét később Lívia bement a kórházba. (Br???) A bombázó támadást folytatólag, sűrű ágyúszó követett. – Bartalné itt volt, kopogást nem hallottam.

⁷⁰

⁷¹

⁷² hol volt a front ekkor

1945. január 7-én, szombaton: A tegnapi főként esti sűrű ágyú lövöldözés, éjjel vége felé és reggel szünetelt. Juliska, Jucival haza ment. Újváry leveleket kézbesíti. A tegnapi bombázás sérülése következtében Sztraka kályhás⁷³ meghalt.

Sándor úgy tervezi a borhiány következtében a borozás kérdésének megoldását, hogy a kirabolt pincéből hazahozatja a hordók alsó vakcsapjait és azt fogják csibuk módjára szopogatni.

Zsámbéky Pál kollégám igen aggódik fia sorsa miatt, mert az első csoporttal ment el és a hír szerint a menetelő csapat bomba teli találatot kapott és sokan elpusztultak. Bár valaki jött kerékpáron Komáromból, aki erről a hírről mit sem tud és semmi nyomát sem látta az állítólagos pusztításnak. A bevonulási parancs kiadásával egyébként hatásköri beavatkozás történt; azt az érkezett 2 csendőr tiszt, a városi katonai parancsnok tudomása nélkül bocsájtotta ki, s állítólag ezért is lett az visszavonva, illetve elhalasztva. Bajor Ágost felvitte a Takarékpárba arckép festményemet, melyen ma az arc előtt egy kis bevágást fedeztem fel a karcoláson kívül, mindkettő könnyen javítható. A fej mögötti sötét felhőt ajánlottam világosabbra venni, mert az ősz haj szürkéjével egybeolvad. Ma 11-től lesz víz, 12-kor hörgött, szortyogott a vízcsap, egy kevés rozsdás víz csurgott, de megállt.

A Kis Dunapart egész hosszában 10 méteres szakaszokban, – felhasználva az árvízvédelmi betonfalat mellvédül, – gépfegyver és lő állásokat készítenek a német katonák, ugyancsak kőköcskék beiktatásával felhasználják a megyei bérház ablaknyílásait kilövő hely gyanánt. Félő, hogy a dunaparti házak áldozatul esnek a harcászati intézkedésnek, mert az orosz keresni fogja a kilövési helyeket. Már a tegnapi légóhomok domb felcsákányozása is bizonyára ide irányult.

Az éjszaka ismét nagy havazás volt, gondoskodni kell padlásunk hó eltakarításáról.

A német katonák, – kik egyébként sűrűn járnak fegyveresen a városban, – szintén szűkében a kenyérnek, s már cigarettát kínálnak fel érte cserébe. Mind fokozottabban jelentkezik a városban a liszt és kenyér hiány. A városi ellátási szerv teljese tehetetlennek bizonyult.

Ma az üzem a munkások élelmezése céljára, hús, zsír, hüvelyes és egyéb termény kiadására utalványt kért, mert mint hadimunkásokat a kaszárnya már karácsony óta nem látja el őket.

Az itteni katonai parancsnokság a decemberi katonai kenyér elszámolás a Páncélos löisk. gazd. hiv. hoz futár postával fogja kifizetésre irányítani.

A németek ideiglenesen átjáró hidat építettek a szigetre, de a bent lakó polgári lakosságot azon nem engedik átkelni, mondván, hogy Párkány felől lövéseknek vannak kitéve.

Esti 8 óra tájban egymást közvetlen közvetve három erősen hangzó ágyú belövés volt hallható majd ezeket rövidesen egy még erősebb lövés követt. Ez a negyedik olyan közel volt, hogy a pince falait

is megrázta. Jött is nyomban a hír, hogy belövést kaptunk a házba a Szt. Imre utcai hátsó kapu mellett, a cselédszoba felett. Az alrészre elhelyezkedett társaságunk egyik tagja sem mutatott érdeklődést az esemény iránt, mivel a lövés nem gyújtott. Még az Ilus cseléd lány, ki leveleket írt sem jött le az óvóhelyre aludni. Tiszta holdvilágos éj volt.

1945. január 28.

Vasárnap már reggel 7 órakor megkezdődött a tegnap estihez hasonló erős hangú ágyúzás és a sűrű zuhanások igencsak megrázták az ablak szárnyakat. Ezek a lövések sajnos már láthatólag a városnak voltak szánva.

Reggelre helyszíni szemléket tartottunk az esti belövés felett. Megállapítható a lövés iránya. Jött egy kisméretű 7 ½ méretű érzékeny robbanó bomba, s a gerinc bádoggal érte déli irányból a Szent Imre utcai tető tetejét és lefelé hajolva átütötte az udvari tetőt is. Megrongált 90-95 db cserepet a légnomás és a törmelék és havat az udvar talajára dobta, hol külső szürke beton és belső vörös égetett cserép darabokat is találtunk. A robbanás már az utcai tetőnél történt s annak ereje hatott át az udvari részre, a löveg a padlásban egy mérleget ütött át és szárnyas 45 deka súlyú irányzékát is abban találtuk meg.⁷⁴ – A Gerő ház⁷⁵ bombája az üvegtetőt ért lövés után ez már a harmadik sérülése a háznak. Az utcai jóval nagyobb az udvari sérüléstől.

Juliska ismét haza nézett Jucival a házhoz, utána küldtem Rudnai (?) András munkást, havat takarítani a padlástérből és bádoggal, védekezésül a hóolvadás beázása ellen.

Ma már harmadik napja nem tudok bejutni a kórházba, tegnap előtt kegyetlen bombázás, és itthoni sok iroda teendőm, – tegnap sürgős katonai leszámolás (sic) volt, mai pedig Zsámbéky és Mattyasovszky látogattak meg és átbeszéltük a takptári teendőket és gondolatokat. Karácsony óta nem volt tanácsülés, majd e hét alkalmas napján összejövünk, hogy beszámoljunk a történekről.

Juliska ismét azzal a hírrrel jött haza, hogy az éj folyamán újra betörők jártak a házban, ez úttal a konyhaajtón mentek be s ismét a Saskert⁷⁶ kerítésén a benzines hordóra állva adogattak ki holmit.

Persze most már meg sem lehet a zűrzavarban állapítani a hiányt, annyit észlelt, hogy sok díványi párna hiányzik. Lassan már csak az üres falak maradnak meg a lakásban, a fegyverbarátság nagyobb dicsőségére, mert azonosak (?) lehetnek.

Nyugodt időben eltöltött jó ebéd után, végre Sándor ráhagyta beszélni magát, hogy megnézzék a Homokvár gyümölcsöst és pincét, melyeket a feltörés kifosztás és feldúlás óta nem látott. Újváry és Kató mentek vele.

⁷⁴ hatótáv, leírás, típus

⁷⁵

⁷⁶

A németek lefoglalták a gőzfürdő épületet és abban fertőtlenítő és tetőtlenítő berendezést létesítettek. Falat húztak csöveket vezettek és saját szénükkel termelnek a kazánunk felhasználásával gőzt. Liptay-t megfogadták és fizetik, ő vezeti és kezeli a berendezést.

A téli kirándulásról térdig érő hóban járva Sándorék hazaérkezve elmesélték a látottakat. A gyümölcsösben több fát bomba derékban elnyírt, bokorfélék ide-oda elszállítva, több fenyőfa töben kivágva, egyikből az oroszok ünnepi koszorút készítettek és felakasztottak a lámpára.

A kettős hulla ügyben egy levélborítékot találtak. Nyukosz⁷⁷ budapesti főcsoportja IX. Knezits u. 15. írt benne. Hegedűs Sándor ny. főtisztviselőnek Esztergom Hunyadi u. Ujház címén. Ér: 1944. I/22.én (6087 sz). feladás kelte olvashatatlan. Ha majd lesz posta megírom a Nyukosznak a szerencsétlenséget.

A pincében a nagy hordók megvannak sértetlenül mind üresen szoba konyhából minden apróbb holmi eltűnt. Felső szoba lakatja kihajítva, de minden érintetlen benne, csak a heverőről a matracot és pokrócot lopták el. Macskát találtak a konyhában, szőlőben friss lábnyomokat a hóban. Lívia kórházból jövet mondja, hogy tejszínhabos gyümölcs rizst vitt a fiúknak, holnap pedig tyúklevest kapnak, reggeli 10-kor, ebéd 4-kor van, vacsora nincsen a kórházban. Szerez gyertyát a Berwalner-től, ki ott alszik velük a pincében.

1945. január 29.,hétfő. (87. oldal a naplóban)

Mondják, – mert én 1 – ½ 8-ig aludtam, – hogy reggel felé újból erős becsapódások voltak a közelben hallhatók, de semmi hírt sem kaptam később sem róluk.

Reggel otthon Juliska lerakatta a leszedett felsőlakás belső ablakait a pince részbe, nehogy a várható belövések következtében még azok is tönkre menjenek. Elhozott egy batyu asztali fehérneműt olyan kis szekrényből, mely még nem volt feltörve, de kulcsa elhányódott és az Olasz veje álkulccsal nyitotta ki.

Kis Mária néhány mesés könyvét is elhoztuk. – Ma ismét nem jutottam be a kórházba, mert egész délelőttöm zaklatott volt. Főként a hazamenetel zavart meg, mert a kegyetlen (-20 C°) hideg, – kesztyű nélkül, – annyira megkínzott, olyan erős fájdalmaim voltak az ujjaimban, hogy ½ órába telt, míg a téli kabátom ki tudtam gombolni. Mosakodáshoz is csak ½ 12-kor jutottam, de még azt is megzavarta a Zajda borbély jötte. (Ebéd: zöldbab leves, lekváros tészta; nekem: húsoleves, tejberisz.) – Bartal Lujzi panaszkodik, hogy kellemetlen vese bántalmai vannak, dr. Rajnerhoz⁷⁸ ment vizsgálatra. Dél elmúlt már és még mindig zsibognak (?) az ujjaim a nagy megfázástól, de jobban félek a hasüreg átfázásától. Végre találtam egy hőmérőt a házban (meleg szobában) itt most 22 C°

⁷⁷

⁷⁸

van, de a lábam fázik. Rossz a Harmuth-kályha ajtaja és így nem tartja a parazsat. Villanyt kellene megjavítani, mit a lépcsőn leesve elszakítottam, mert ígéretik a bekapcsolást.

1945. jan. 26-29.

Nyugati front.

Más hídönél Gertvindenbergtől keletre a kanadaiak újra támadnak, erős hófúvás mellett csapataink az angolok támadását a Roernél visszautasították. Csupán St. Odilinbergnél Roermondtól keletre sikerült az ellenségnek súlyos háztömbharcok után benyomulni. St. Vith mellett Viendennél és Remistől délkeletre erősebb amerikai támadásokat visszavertünk.

Elsasban állásaink ellen intézett összes támadások megghiúsultak. — Schlettstadtnál és Kolmárnál erősödött az ellenséges támadás az Ill folyón keresztül és Dousheim elvesztéséhez vezetett. Senheimnál és Lanziblynál az ellenséges támadások eredménytelenek maradtak.

Norvégia keleti partján német romboló tüzérségi párharcban felgyújtottak egy angol cirkálót.

Középszelemben megerősödött az ellenséges tüzérségi tevékenység, különösen Bolognától délre az Ebrusz hegyekben.

Angol-amerikai terrortámadásoknál főleg a nyugati részen különösen Kölnben és Dortmundban károk keletkeztek lakóházakban. Terrorrepülők bombázták Stuttgartot, gyors harcirepülők pedig a birodalom fővárosát támadták meg. Éjszakai vadászok és légharító tüzérség 21 négymotoros bombázót lőtt le.

A távoli tegyverek zavaró tüze az ellenséges utánpótlás támaszpontjára, Antwerpenre tovább tart.

Keleti front.

A Visztula felső folyásánál és a felsősziléziai iparvidéken kemény elhárító küzdelemben állunk a szovjettel, mely továbbra is tért nyert. Ribnitől északkeletre ellenséges járőröket visszavertünk. Posel és Breszlau között több ellenséges hidfőállást megszüntettünk. Steinaunál az ellenség az Odera nyugati partján megvetette a lábát.

Lissa, Pozan és Schneidemühlenél erős támadásokat visszavertünk. Bromberg városától északra és északnyugatra a szovjet előretört. Thorn elleni támadásukat visszavertük. Marienburg várát erősen tartjuk. Az ellenségnek Kelet-Poroszországban eszközölt oldaltámadása a Porosz-Kollandig terjed. Königsberg mindkét oldalán súlyos harcok alakultak ki. Német hidfőt minden katonailag fontos berendezés, különösen a kikötőnek teljes elpusztítása után kiűritettük. Kurlandi fronton a szovjet támadások alább hagytak. Frauburgtól délre erősödött a támadás. A német csata és vadászrepülőgépek a keleti téli csatában is hathatósan részt vettek és úgy emberben, mint anyagban nagy károkat okoztak.

Hír szerint Dorogról kiverte a német az orosz, viszont egész Budapest, már erős orosz megszállás alatt áll. Itt feltűnően több német katona látható, kik fehér hó utánzó felső köpenyben, fegyveresen járnak. Mai ebédjük káposzta főzelék volt, főtt burgonyával.

Holnapra a németeknek valami ünnepe lesz, mert mákos bejglit rendeltek.

Horvádiak, - mert én 1-1/28 ig aludtam, - hogy Reggel felé
 nyitól erős beszapódásról voltam a közelben hallható, de
 semmi hirtelen nem kaptam később sem róla. -

Reggel ottthon Juliska lerakatta a lekedeti felőrlésről belső
 ablakait a pince részbe, melynek a ránkálós belső részét kővel
 be még erős is törvén megyer. Ekkor én batya amlati fe-
 lőrlésüket olyan kis medencébe, mely még nem volt felőrlés, de
 Juliska elhagyta és az Olán veje állatokkal nyitotta ki. -

Kisváriák néhány másik könyvet is elhoztak. - Ma ismét nem
 futottam be a kórházba mert egész délutánom szelést volt.

Főként a harcmeleket zártam meg, mert a kezdeten (206?)
 leideg, - keztyű nélkül, - amígna meggyújtott, olyan erős faj-
 dalmasan voltam az újaimban, hogy 1/2 órába kell, míg a félt
 kábálom ki tudtam gombolni. Morarodiások is csak
 1/2 12 kor jutottam, de még azt is megparavita a Fajda borbély
 jött. /Erd. föld bal leve, lejárás tényleg/ - Parata Lujj fovan-

Rodir, hogy kellene a vese bántalmat vanna, ki Rajnerka
 ment vizogálatra. Jél elment már és még mindig reibongat az
 újaim a mag, megfázástól, de jottam fel a has úgy átjárattól.

Kezre falatban egy kömöröt a hártam (melynek bántam) itt
 most 22. (2 van, de a hártam felét. Ron a hártamut-kéfé ajtaja is is
 nem tartja a paravrat. Fildamut kellene megparatani, mita lépés
 becsve elmentettem, mert igéretet a bchaperolást.

1945. január 30., kedd.

Hőmérési adatok: reggel ½ 8-kor; pince +14 C°, udvar (védett hely) -1 C°, szabadban -3 C°, iroda (fűt. kezd.) +12 C°, mel. szoba +10 C°.

A közelmúlti belövések irányait vizsgálva megállapítható, hogy az orosz ágyúállások Párkánytól nyugatra, az Isten-hegy tájékáról szólnak. A szórványos, Szttamás és Sztgyörgymezőre hangzó belövések inkább mozgó harckocsiról származhatnak, itt gépfegyver kattogás is hallható. Az Isten hegyen még ma is állnak a csehek által épített beton bunkerek. Juliska már 8 előtt hazament, a háló ablakokat is levitette. A fektetve hagyott hosszú létrát a csendőr falhoz támasztva találta. A légnyomás a belső behajtott ajtókat kinyitotta, de ez azért is természetes, mert ablak nem lévén, a szél is szabadon fúj keresztül a házon.

Ma ismét készül, – Lívia által hozott mű élesztővel, – burgonyás házi kenyér.

Engedélyt adott Sándor, Czuczor és egy társa, itteni kibombázott lakosoknak a pincében lévő szoba, konyhát lakásul.

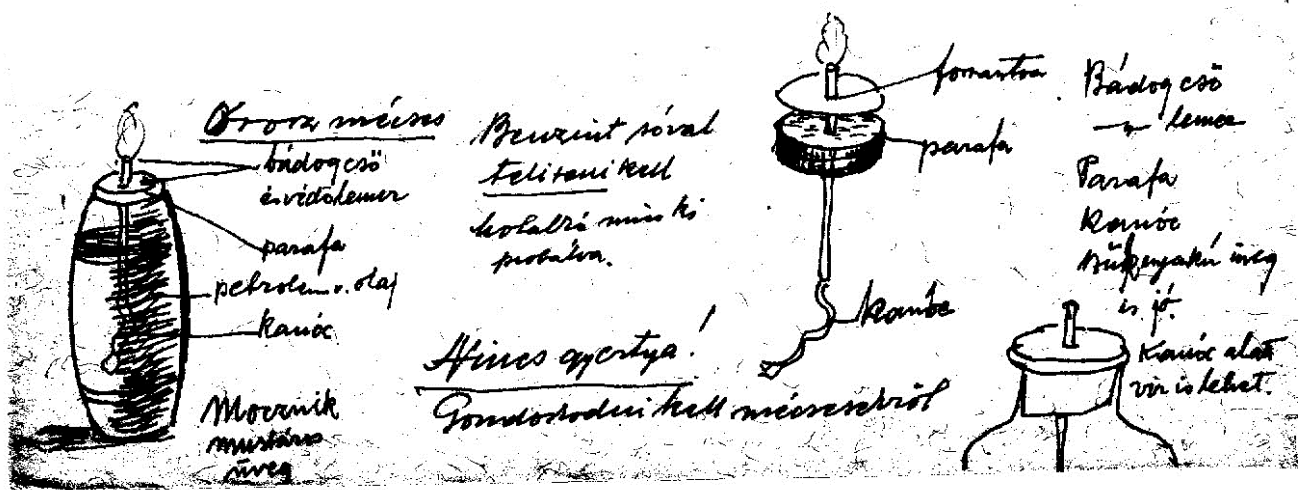
Tegnap hivatalos harctéri jelentésből:

Budapest romjai között tovább folynak a véres harcok, melyben a polgári lakosság is részt vesz. Németek visszavonulóban, orosz ellenség új erővel nyomul előre.

Ma ünnepli a német nép Hitler vezér hatalomra jutásának évfordulóját. Ezért készült volna a mákos bejgli (sic!), de nem tudták beszerezni a hozzávaló anyagokat. Tokod állomás cukrásznál több tortát rendelt és kap, a mai ebédjükhöz.

Szalva László, mint levente tiszt, a zsidó tulajdonban volt könyvtárakat összegyűjti és Balassa közkönyvtárt létesít azokból. A könyvtár helyéül a Lőrinc u. Kemény-féle üzletet szemelte ki, melynek emeletes berendezése erre már is alkalmas. (Belestek ???) Bauer Incze lakása kamrájába, s meglepetve hallottam, hogy az általunk rendelt Hellebrandt-féle 1938. évi Szent István emlék érmekből, dobozzal, 40 drb. érmet találtak. Így állt elő, a mi rosszul végződött vállalkozásunk, mert Bauer a mi terhünkre nagyobb tételt szerzett magának, ha még ma is 40 drbja volt. Azért nem tudtuk mi a készletünk (200 drb) értékesíteni, mert neki 100 drbja is lehetett belőle, ingyen, a mi költségünkbe. Feltűnően sok és értékes különféle gyűjtemények és drága könyveket talált még Szalva a házban. Átnézi még Zwillinge és Kinszker-féle könyvtárt is. Mindig rejtély volt, hogy Bauer kis fizetése mellett, hogyan tudott oly jó módban élni és kulturális dolgokra annyit áldozni. Íme egy példa, hogy felesleges volt sajnálkozni felette.

Ma megmondtam v. Szívós-Waldvogel Józsefné tábornoknének, hogy aki engem kövel dobott meg, azt én kenyérrel dobtam vissza.

Orosz mécses rajza ábra /skicc/ Nincs gyertya!

Ismét suttogó hírek járnak arról, hogy az angolok és németek 3 hónapos fegyverszüneti szerződés felett tárgyalnak, de erről az angol rádió még nem adott közlést s így csak német forrásból eredhet.

Paál József bírói elnök, – kivel a kórházban találkoztam, – mondta, hogy ma tárgyalást tartott, ő is fenntartja, – a postához hasonlólag, – hivatala folytonosságát, régi ügyekkel. Ő sem lakik az épületben, a hivatal is csak egy fűtött szoba. A németek is nagy garázdálkodást követtek el.

Mellékelve Hungarista folyóirat 1945. jan, 30.

1945. január 31., szerda.

Mai nappal befejeztük a január hónapot és még semmi változás nem jelentkezik városunk helyzetében, legfeljebb az, hogy minden szükségleti cikk rohamosan elfogy és utánpótlásnak híre sincs. A németek is mind sűrűbben járnak kenyérért, világító szesz nem kapható, villanyról is hosszú időre le kell mondanunk, pedig elmélet szerint a tokodi ellátás biztosítottnak látszott. – Tegnap a nyilasok kifogásolták Sándor előtt, hogy még mindig tart zsidó munkaszolgálatosokat. Kijelentették, hogy le fogják váltani őket. Jó is volna, mert túl szemtelenek már.

Kenyérért lisztet cserébe mind sűrűbben hoz a közönség, a házi kenyér sütés forgalma is napról napra emelkedik. Kezdő napon 30.60P, rá egy hétre 83.90P volt a bevétel a 12 filléres díjjal, ami utóbbi közel 7q kenyérnek felel meg.

Ujváry Ferenc kőm. mest. és ép. váll. szüneteltetni, – Kósik Ferenc okl. ép. mester pedig beszüntetni kérte iparendélye hatályát.

Dél előtt megkezdődött ismét a vízszolgáltatás, azonban nálunk az előző napok nagy hidegétől, a járda alatt befagyott s mikor elindult a víz, az órát elrepesztette. A víz iroda küldött 2 munkást, kik nagy erőfeszítéssel, a fagyott földben kiásták az elzárócsapot. Most új órát kell hozniuk a kiváltásra

és ennek beforrasztása után kaphatunk majd vizet. Szerencsére ma estig fogják a vízművet üzemben tartani. Nagy fennakadás ez mert az egész ház és műhely víz nélkül áll.

Voltam fenn az irodában, faliszekrény kulcsa a rendes helyén van, irattár ajtaja feltörve, gyertyát nem találtam. – Zsámbéky Pál kollégám panaszolta, hogy fiáról nem kapott máig sem hírt. Értesült róla, hogy hat helybeli gazda szánkóval felment az éjjel Komáromba és még mindig vasúti wagonokban lakó fiaikat tilalom dacára, kilopták a kocsikból és haza hozták. Mint mondják a tanult, középiskolás fiúk külön csoportban voltak, de rólük ők sem tudtak hírt hozni.

Erre Zsámbékyék is elhatározták, hogy hasonlólag járnak. Az állomás-tiszt Zsigrai őrnagy, kinek szintén ott van a fia, más még három társával, szánon du. 5-kor indulnak éjfél után 2-kor fognak megérkezni Komáromba és a beszerzett „nyíltparancs” alapján el fogják hozni fiaikat (Koreczky, Német is ott van). Csak az a féltő, hogy azokat korábban a csehországi Egerbe szállították. Egyelőre a nyílt parancs még Zsámbékyné nevére, de tekintve az út veszélyes voltát a belövések és az éjjeli fagy miatt lehet Zs. Pali indul útra.

Kulcsait átvette dr. Mattyasovszky Béla, de majd én is felnézek az irodába. Öten mennek és tizen jönnek, most még az is megoldandó, hogy miként férnek el a sok bundától. Novák Gizi szerzett egyik káptalani tisztól uti bundát és lábzsákot Zsámbékyéknek. Visszajövetelre 2 szánt kellene szerezni. – Megállapítást nyert, hogy a behívási parancs önkényeskedés volt, azt nem is kellett volna teljesíteni, minthogy másodnapon be is szüntették. – A rendes katonák behívása is csak ma történt. Szerencsére Ujváry Ferit (???) és Deutsch cserepest visszahagyták a mai felülvizsgálaton.

Az itteni műhelyben alkalmazott 7 zsidót és 2 munkaszolgálatost ma du. 3-ra berendelték a nyilasok közbelépésére a városházára s még ma útnak indítják őket Komáromba, gyalog, az éjjel. A bajukat az idézte elő, hogy a köztük lévő Berger Andor (???), igen sokat szerepelt, mint esztergomi a városban, látogatásokat tett, sőt az oroszok idejében részt vett az Illés-féle üzlet feltörése és megdézsmálásában. Más üzletekben is tevékenykedtek, több üveg pezsgőt, cukrot, kávéhozott haza és valóságos estélyt rendeztek az oroszokkal együtt, kiket nagy örömmel fogadtak. Utóbb már a katonaság nem élmezte őket, mert ők az eltávozott Páncélos löiskola kötelékébe tartoztak. Sándor tehát vállalta fizetésük mellett az élmezést, de annyira visszaéltek a helyzettel, hogy pl. a nagy nehezen több napra beszerzett, túlfizetett 10 kiló húst egy napon megették és különben is válogatóságok voltak, majd igen sok kenyeret kiloptak a házból. Egy este pl. 13 drb. hiányzott a raktárból, mit azóta is zárva tartanak. Ujvári nem jó véget jósol számukra, nem sokáig emlegethetik, hogy itt milyen jó sorsuk volt.

Munkások elvonulásával hiányozni fog András, a hóhányó, szegedi kórház kötelékéből és Sanyi zsidó, ki hivatva lett volna a rádiót hazahozni. A zsidók elvonultak, de Berger megszökött, már 2 órakor. – Livia hozza le a pince a pince-szoba lakat kulcsait és mesélje el a kenyér kovászás

mivoltját, mert a mienk még úgy sem sikerült, mint az első ízbeni. Sok ivóvizet gyűjtöttem magamnak, mert rendbe jött a vezeték 3 órára.

Lívia is vitt ivóvizet, mert ők a II. emeleten, a hegyen nem kapnak, nincs a kellő nyomása a vízműnek. – Magyar tiszt mondta nálunk, hogy az éjjel az oroszok Vaskapu irányából 18 tank és 2000 emberrel készültek rohamra a városra. Magyarok fegyver nélkül teljesítenek járőrszolgálatot.

A zsidók és egyéb munkások visszahívásából kellemetlen eset származott. Gyülekezéskor Berger Tibor nem volt jelen. Látogatást tett és 3 órára érkezett vissza. Elindult a nyolc tagú társaság, de abból a városházára Jakobovits Sándor kereszt. fogtechnikus és Freimovits Lajos zsidó sem érkezett meg. Kórházban maradt vissza a beteg: Léb Fülöp, négy zsidót, Berkovits Albert, Schöngut (???), Lazar, Berger Tibor és Weinstock Andort egy alkalmi német teherautó elszállította Komárom felé. Rudnai András pedig visszaküldték aludni. A műhelyben csak három munkás: Gerendás János, Novák András és Mizers Gábor maradt vissza. Esti 8 után azonban fegyveres járőr, 1 rendőr, 2 német és 1 tolmács házkutatásra zörgetett be a kapun, keresték a két megszökött Jakobovits Sándor és Freimovics Lajost, de miután ezek is elmentek a többivel, eredmény nélkül.

Az egyik német hangoztatta, hogy mivel Einczinger név zsidós hangzású. azért folytatták le az eljárást, Sándor megmutatta a Bayerischer Löw c. könyvet is, igazolta beköltözött bajor származásunkat, mire megnyugodott.

1945. február 1-én, csütörtökön.

Már 6 -kor keltünk, hogy ha kell segédkezhessünk a műhelyben, de az előkészítést a 3 ember rendre elvégezte; majd a házikenyér sütéskor kell segíteni.

Juliska hazament Ernő botjáért és olajnak való tartályért, mert Lívia szerez, Tildy útján, étolajat, az elrabort zsír helyett.

Hitler rövid beszédet tartott uralomra jutása évfordulója napján, de alig érintette a háborús helyzetet; kitarásra és további munkára buzdította népet és jelezte, hogy már nem tarthat sokáig a harc.

Budán erős orosz gyűrűben még mindig 20.000 német van bekerítve, kik a lakossággal együtt éheznek. Az orosz 200 klm közelben van már Berlinhez. Dorog régi kolóniában vannak csak németek, többi orosz kézen.

Háborús Esztergomi Hírek címén ma jelent meg Szalva László röplapja (Laiszky nyomda kiadásában) 20 f. az ára. Hozza a hivatalos harctéri jelentéseket, és az esztergomi Hungaristák közleményeit. Villany hiányában az amerikai kis sajtón, kis alakban készül. – dr. Mattyasovszky B. meghívott a f. hó 3-án szombaton délben tartandó tanácsülésre.

Külön lapon Háborús Esztergomi Hírek – kivágások.

Zsámbékyék elég kedvező hírt hallottak fiúkról és így nem mentek az éjszaka érte Komáromba. A többi négy társ elment, de Nyergesújfaluról visszajöttek, mert oly sűrűn lövik a túlsó partról az oroszok az utat, s mert Bajót felé az út járhatatlan a hótorlaszok miatt.

A mi Andrásunkat nagy öröm érte, mert bevonulás helyett végleg elbocsájtották a katonai kötelékből, most már mint civil egyén, ált vissza munkájába.

Ellenőrizhetetlen hírek, jó és rosszhiszemű elgondolások, ellentétes következtetések szállnak a városban. Jót és rosszat is csak fenntartással lehet fogadni. Igazi jó ebből a gyötrelmes vajúdásból nem születhet, szegénység, nélkülözés vár reánk.

Ismét házkutatás volt a házban, de nagy meglepetésükre nem a tegnap, hanem a jan. 6-án eltűnt Eisner József zsidó ruszin katonai munkás került elő, aki az óta a nagy pince óvóhely vészkijáratának falba vágott üregében tartózkodott és a 25 napon át a zsidók táplálták. Gerendás és Novák állandóan lent töltötték az éjszakát, de ők ezt, mint állítják, nem tudták, mikor ők elaludtak, jár fenn és a zsidók várták őt. Ez is nagyon várta az oroszok visszajövetelét, mert felderült volna a napja.

Multi (Multkori????) (a kő és kenyér) ma délután meglátogatott gavallérosan, vitéz Szívós Waldvogel József ny. tábornok feleségével együtt és hosszasan elbeszélgettünk városi, takptári és a mai háborús dolgokról. Kijelentette, hogy személy szerint neki, soha ellenem kifogása nem volt, mert akkor Etter és Reusz érdekek álltak előtérben, amiknek támogatását ő már sokszorosan megbánta. Elmesélte, az enyémhez hasonló baját és azt a vizsgálatot, melyet ellene a nyilasok lefolytattak. Vele volt Frey Vilmos főispán, Jánoska rendőrfőtanácsos és Maros Antal főbíró hasonló orosz párti váddal terhelve. Helyzete végül tisztázódott, sőt néhány napra rá gróf Bolze ezredes, a helyi Gestapó vezetője meg is látogatta őt lakásán, bár a társalgás itt a kihallgatás témái körül forogtak.

Mint utólag értesült velük szemben az volt a terv, hogy kiviszik Tátra és ott végeznek mind négyükkel. De gróf Sternberg József közbelépésére és az új magyar rendőrtiszt szigorú tiltakozása folytán szándékuktól elálltak.

A mai ruszin elfogása ügyében később a nyilasok behívták a párt irodába Sándort, ki ott igazolta eltűnése körülményeit. Kérték még a Szunyog régi segédje alkalmaztatását.

Szívós tábornok igen sötéten látja a helyzetet. Szerinte a korábbi magyar kormányok szinte tervszerűen azon dolgoztak, hogy a magyarságot erőtlenné tegyék, a bekövetkező háborúval szemben. Mondja, hogy az időben sok egyént tettek el láb alól, kik terveiket akadályozhatták. Kormányzótól is nehezményezi zsidópártoló eljárásait és azt, hogy nem gondoskodott arról, hogy a hatalmat megfelelő jó kezekbe helyezze, idejében adja át.

Kár, hogy Szabó kertész hazudsága nem lett valóság. Bernwalner gyertyás nem fog neki állítólag leszállított stearinból gyertyát készíteni.

1945. február 2. Gyertyaszentelő Boldogasszony napja.

Fent töltöttem az irodában az éjszakát, jó fűtés mellett, kényelmes elhelyezkedéssel (cipő, kabát nélkül): reggel 20 C° fok, már hallom, Bandi újból felújítja a tüzet. – Ernő ma hagyja el a kórházat, már tegnap délben tanulgattak jární, bevittem a sárga sétabotját. Kálmán megint lázas lett.

Mind regényesebb formában alakul ki az előbb eltűnt zsidó Eisner ruszin, majd a most megszökött Jakobovits fogtechnikus és a zsidó Freimovits szökése. Eisner már a német Gestapó foglya, a másik kettő pedig a városban tartózkodik, mert a házat együtt hagyták el. Egy barátjuk, ki szökött katona, elárulta, hogy du. 3-ra fog az egyikkel találkozni, de elfogása iránti terv nem sikerült.

Juliska ismét megállapította, hogy a németek az éjjel már negyedszer jártak a házban. A hónyomok a csendőrségi épület felé vezetnek. Eltűnt a Hertelendy főhadnagy 10 kiló lisztje, feltúrták Mari szekrényét stb. Amint az esetek igazolják, ezt a garázdaságot otthon tartózkodásunkkal sem tudnánk megakadályozni.

Deutsch cserepes ma újból munkába lépett, sarokszoba feletti tetőrészt kell legsürgősebben lefödnie.

Rátkai-né Annit (???) ma magas lázzal hozták be a kórházba kis fiával együtt. (általam beirt: kis R, Miklós szül 1945.jan 27.). Annus bent maradt éjszakára vele. – Ernő ebéd után elhagyta a kórházat, bejöttek ide pihenőre. Lívia otthon volt, 3 valódi perzsát hoztak ismét ide. – Ebéd után az egész ház kivonult havat csákányozni és lapátolni a járdáról. – Igen hiányzik már az ebéd és vacsoráról a bor.

Éjjel és délelőtt elég csendesség volt, de délután ismét sűrűn szóltak az ágyúk. – Estére újból sűrű ágyúzás volt, főleg a sziget kapott több belövést. Az éjt ismét az iroda szobában töltöttem, mert a viszonylagos nappali nyugalmas óráimmal szemben, mostanság, az éjszakáim igen nyavalyások, két-háromszor is fel kellett kelnem, itt fent jobban be tudok rendezkedni és nagyobb kényelmet találok.

1945. február 3-án, szombatra megjelent a házban a hungarista mozgalom kiküldött megbízottja: Nemesszeghy Viktor tanító, hogy ellenőrzést gyakoroljon a kenyér kiadás felett. A csekély liszt készlet, miből még sütnék, az alakulatok, testületek és magánosok által összehordott lisztből áll. A nagy közönség részére készíthető kenyérhez liszt egyáltalában nincs; és így csak elméleti értéke lehet az elosztás ellenőrzésének. Hangoztatják, hogy Komáromból fognak lisztet szállítani a közfogyasztás részére. Jelenleg nagy népcsoport van az udvarban és reménytelenül várnak, Nemesszeghy ellenőr védelme alatt, kenyérre.

Ilus/ Ujvary Ferencné/ írt levelet németül, – a (Koizsis ??? kocsis)-post-tal, Feldpost számra, – magyarul Komáromban leendő feladással, átutazó útján, Gyuri fiának „Ujváry György/ ki beállt önként még december elején a toborzott Hunyady-páncélos csapatba, mely a német SS kötelék keretében alakult, de eltávozta óta még semmi hírt sem hallott róla.

Ma délben tanácsülést fogunk tartani.

A trombózisban 69 éves korában elhunyt Szvoboda Román temetése tegnap de. 10 órakor volt, feltűnően szerény külsőségek között. Rendelkezése szerint gyászjelentés nem volt, a kórház udvarán, szánra kötve, néhány koszorúval díszítve követte ki a pap, majd 2 ember a szánon lehúzta a szentgyörgymezői temetőbe, hol atyja sírja mellé helyezték. Nem vette igénybe a belv. tem. Jópásztor kápolna mellett, régebben feleségével közösen építtetett családi sírboltjukat.

Táky Imre második feleségét is elvesztette, az őt, a Szigeten ért bomba sérülés következtében.

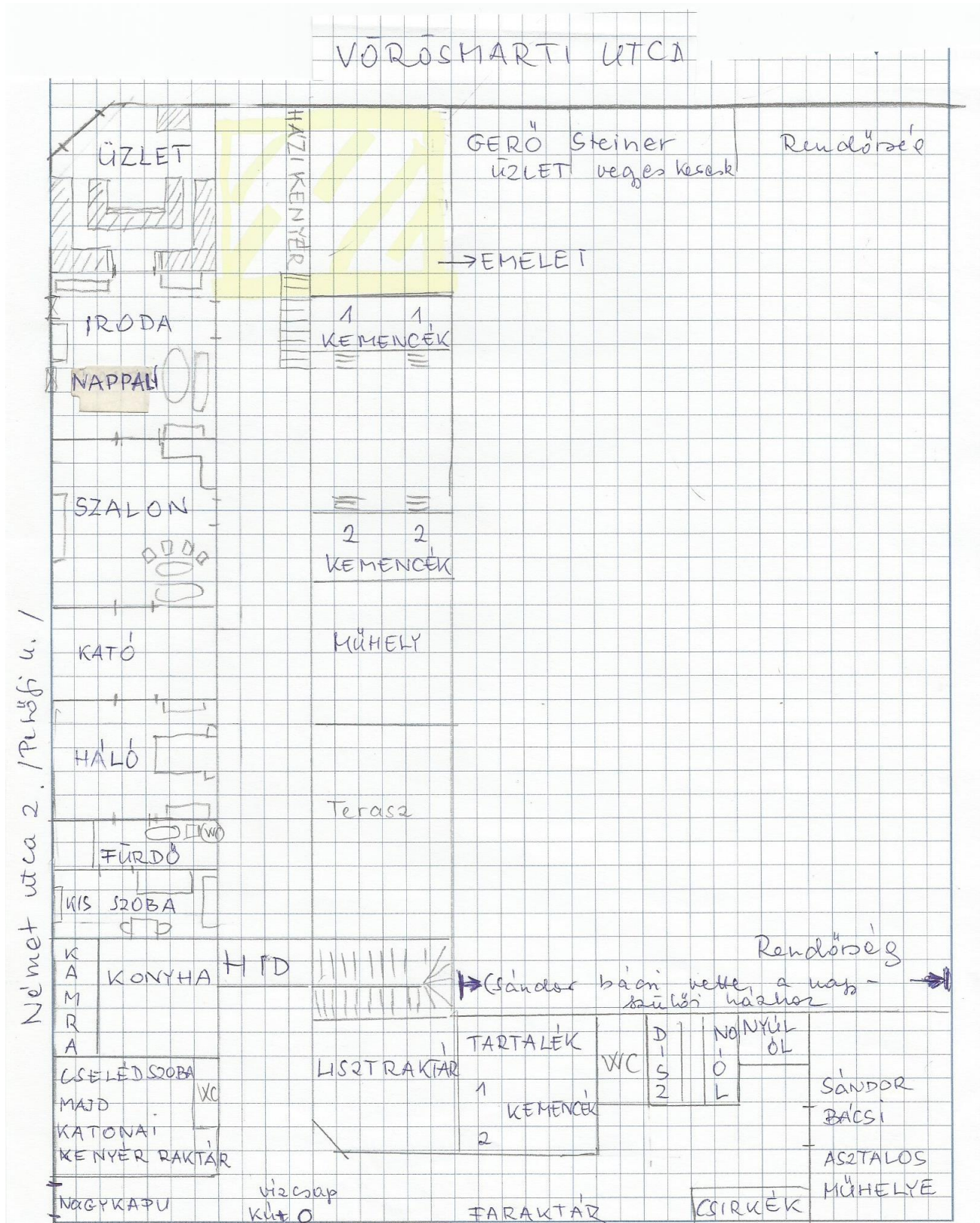
Rózsa néni nem teljesíti házmesteri kötelességét, az elmenekült Stegmár-féle lakásban lakik.

A déli tanácsülés teljes volt. Zsámbéky beszámolt a takptárnak Karácsony óta kifejtett működéséről; az orosz és német katonák viselkedéséről, arról, hogy a pénztár kulcsok nem kerültek meg, a (zárlati???) munkákról és hogy a mai időkben osztalék fizetés mellőzésével kell számolnunk.

A Fürdő szálloda és Gőzfürdőben teljes fejetlenség van, ott minden gazdátlaná vált. Zongorát a németek a gőzfürdő előszobájában használják (most majd Liptay elviteti lakására) vendégszobák használhatók, de minden ágyneműt elloptak, most már a (saizlon???) borítók és a rolettákon a sor. Megbízta Szapek Ferenc kárpitost, hogy amit tud, mentse meg meg belőlük és vigye el üzletébe.

Rádió hírek: Romániában hármás értekezlet folyik, Sztalin, Churchil és Rosewelt részvételével. Állítólag Sztalin már nem akar tovább menni a német üldözésben, naponként átl. 500 orosz adja meg magát a német fogságába, Berlinton már 120 klm-re van harcvonal, Anglia nem tud szabadulni Amerikától és ők is a fékezés mellett vannak.

Molnár András gőzfürdői fűtőgépészünk is meghalt bomba sérülés folytán.

Bartal Mária által készített alaprajz a péküzemről

1945. február 4., vasárnap.

Az éjjel és reggelre szörványosan erős ágyú ki- vagy belövések hallatszottak. Ez a lövöldözés már olyan hosszú ideje tart, hogy szinte hozzátartozik mindennapi életünkhöz. A rendszertelen kölcsönös ágyúzásoknak, kik itt benne élünk, semmi célját nem látjuk. Hol van az orosz ellenség a párkányi oldalon? Hol a Vaskapu és Dorog vidékén?

Tegnap vettem észre a Kultúr Mozgó tetején egy kisebb sérülést, mely srappel repesz-daraboktól származhat, mert csak 5-6 cserepet vágott át. A tető lövés helyzetéből következtetve észak-nyugati irányú, mintha Kövesd felől jött volna.

A mozgósínház nagy vetítójét tegnap a németek le akarták szerelni, s csak a polgármester közbelépésére szüntette be a parancsnokság. Toldy János ép. mérnök és Toldy József mechanikusról még semmi hír nem érkezett, Toldy László és felesége meghaltak, két kis árvát hagyva vissza.

Szalva László szerzett szappant is (most már 61 P-vel tartozunk). Lapja tegnapi számát most fogom megszerezni, naplómba illesztés végett. A tél hidege enyhült, szobámban reg. 8-kor C° 21 van. Sándor panaszkodik, hogy fogytán a tüzelője is. Vett ő Pmaróton 46 m³ fát, Sáros István fuvarosa le is hordta a hegyi rakásból, de, mint bizalmasan értesült, felét a Duna partra, felét a háza udvarára vitte. Felszólításra aztán 2 ölet befuvarozott karácsony előtt, de másnap már itt voltak az oroszok és nem folytatta. Szén készletének zöme is inkább por, ami külön feldolgozás nélkül nem használható.

Sokat bajlódok betegséggel mely most másik szélsőségbe váltott, pedig ma szeretném kis Máriát meglátogatni. Juliska már korán hazament, változás nincs.

Pénteken telt le itt tartózkodásunk hatodik hete.

1944 évi naptárt úgy használom, hogy (jan???) hónapra fordítottam 4-én, ekkor is vasárnap volt; márciusra azonban már nem jó, mert a febr. 28. nap megzavarja a napok sorrendjét. (1942. I. 1. csütörtök)

Bajor Gusztit hóhányásra rendelték ki, most járkal felmentése iránt a német és nyilas parancsnokságnál. Böszörményi fehér bort kínáltak 15 P-ért, de mert messze – f. Szerűsor 7. – inkább a Szilastól fogok hozatni, hogy adhassak Ernőnek is.

Már második hónapját élem mostani remete életemnek. A külvilággal alig érintkezem s befelé élő életet élek. Egy kis kör, egy ház belső életmegnyilvánulása vesz körül. Mintha már az életemben is nyugdíjba vonultam volna. Egy kis irodai teendő, naplóírásom, kiválogatott étkezés, betegségem ápolása, felkelés, lefekvés, szerény tisztálkodás, kevés olvasás, mert a világítás tökéletlen, tölti be egész életemet. Így is lehet élni s nem unatkozom. Majd, ha nyugdíjban leszek és meg maradnak a legszerényebb életlehetőségek, meg fogom találni magamnak az elhelyezkedést az új helyzetbe, csak

a lakásunkat tudjuk bármi szerény keretben rendbehozni. Így távol e kötöttségben alig érzem hiányát, úgy gondolok rá vissza, mint mikor gondfeledten békés nyugalomban éltem benne, minden a megszokott rendben, hol minden kiegyensúlyozott volt.

Deutsch cserepes közli, hogy szerzett fuvarost a cserép szállításhoz. A szomszédos Havas-féle házban lakik egy menekült, egy lovas fogattal. Holnap, hétfőn reggel ½ 8-kor jönnek, leszedik itt és elszállítják a cserepet.

Juliska hozott hazulról egy rendes petróleum lámpát és 5 liter hozzávalót.

Az egész napi kölcsönös ágyúzások után estére valóságos repülő forgalom alakult ki felettünk. Orosz gépek szaggatott motorzúgása elég alacsonyan hallatszott, úgy véltük Bpestre szállítanak élelmet és hadi ellátást, de később bizony mi is kaptunk a város különböző területein bombákat. Hangos volt az éjszaka, különösen éjfél felé. Pontosan 12 órakor valaki kétszer is kopogott ablakomon, de mire kiástam magamat ajtó védő padló-posztó múmia-takaróból senki sem jelentkezett. Az éj másik fele már csendesebb lett.

1945. február 5., hétfő.

Ígérete szerint Deutsch, a cserepes ½ 8-ra megjelent, hogy leszedje nagy ügyel-bajjal a félszer, olvadt hótól, reggelre összefagyott cserepeit. A németek még a sötétben igen mozgolódtak, erős jármű forgalom hallatszott a város utcáin. mondják, hogy mára erős támadást készítettek elő. A Kis Dunánál is készül valami, robbantották a part és szigeti utak részeit, Lőrinc hídnál láthatólag készül, átjáró híd előmunkálatai kezdődtek. A németek angol repülő támadásra is számítanak és katonáik részére a magyar katona híradók útján légvédelmi óvóhelyeket igényelnek. Eddig a német nemigen vette azt igénybe.

Délelőtt 10-kor bementem a Kórházba dr. Rajner főorvoshoz. Közölte, hogy a Kicsi csak hurutos s baja nem komoly. Nekem újra Papavert és csak tiszta szódát, Juliskának szemet, későbbre ópiumot rendelt. Teljes diétát tartsunk, kevés folyadék nekem.

Tatár (Tatarek) József most került haza a Komáromba átköltöztetett kórházból, útja egy hónapig tartott, mert útban az oroszok lefogták. Liszt leszámolásra be fog jönni. A kórházban sorra állítanak fel kályhákat, füst csővel az ablakon át, mert radiátorfűtés felmondta a szolgálatot.

A szomszéd menekült tanító csekély 50 Pengőt számított a 450 drb. cserép elfuvarozásáért. Mondja, hogy ebből él, egyik lovát elvették a németek, a megmaradt lova pedig nem tud egyesbe járni. Fritscher (???) házba telefon központot szerel a német. A bevezető ablakot bedeszálják ebben a huzalok részére rések vannak vágva. E célra kihozták a szobából egy politurós ágyat, ennek oldalából a felesleges hosszúságot kint az utcán, egy ládán lefűrészelték és szegezték be az ablak nyílásába. Láthatólag céljaikra az egész ház ki van ürítve, bár az ablakok keveset sérültek.

Bartal nagypapa is bent volt velem a kórházban, baja már javulóban van. Ernő még nehezen jár, csak ebédre megy fel. Felesége is beteg. A Kicsiről mondja, hogy igen tevékeny, önálló gyerek, sokat beszél, soha nem hallott új szavakat használni, segít teríteni és hogy igen megváltozott a pincei rabságban.

Már csak 2 zsák liszt van összesen a raktárban és a közületek csekély készlete. A nagy megrohanás mellett annak sem jutott kenyér, aki arra lisztet hozott. Feleslegesnek bizonyult az ellenőrző kirendelése, mert kenyérhez nem ez, hanem liszt kell.

Nemesszeghy Abel II/18. sz. hadiüzemi személyzeti parancsnok-tiszt 100 m/m szent utalványozott a kemencefűtésre Elmesélte a Wiscosa gyári és lábatlani kalandjait. Mondja, hogy legtöbb magyar tiszt mostanában civilben jár, az állomásparancsnokságon maguk fűtenek, legénység csak annyi, amennyi a szökött katonákból előkerül.

Vitéz Sággy Antal ü. igazgatónál töltötte a karácsonyt. Bátyja Sággy tábornok. A bevonuló orosz az asztalnál talált társaságot lerendelte a pincébe. Sággy tábornok civilruhában volt és egyenruháját egy külön bőröndben tartotta. Mikor lementek az óvóhelyre egy másik táskát vett magához. Lemenőben a felesége utána szólt, hogy a táska a tábornoki ruhával fentmaradt. Ezt meghallotta az orosz járőrvezető, kérdőre vonta a tábornokot, hogy polgári ruhában bujkál és nyomban elővéve revolverét, ott helyben azonnal föbe lőtte őt. Nemesszeghy is a bombatámadás miatt, csak nagy ügyel-bajjal tudott elszabadulni. Ma az egész hadiüzem irodájának gondja az ő vállán nyugszik (Hivatali pecsétjeit a zsebében hordja).

A bencések székházában volt hadikórház ápolóit áthozták a Kolos kórházba. Richter Gedeon vegyészeti gyárnak a káptalani házak pincéiben tárolt gyógyszer készletét a katonaság lefoglalta (németek és megdézsmálták). Eggenhoffer Béla kórház igazgató főorvosnak azonban sikerült a készlet nagy részét kórháza javára megszerezni. Dr. Rajner János főorvos egész családjával, a svéd vöröskereszt védelme alatt álló, Kolos kórházban lakik és láthatólag a többi kórházi orvosok is (Belgyógyászat, földszint 14. sz.)

A szigeti házak lakói és tulajdonosai tehetetlenül panaszozzák, hogy a németek nem engedik be őket a szükséghidon a Sziget területére és ők kénytelenek szemlélni, hogy mily tökéletes alaposággal üresítik ki és rongálják meg a németek lakásukat és házukat. December 27. óta áll fent ez a helyzet. Az oroszok idejében még a beomlott vashíd tetején át lehetett élelmet, ruhát menteni és csak az marad mindenükből, amit akkor áthoztak, mert a németek csak saját javukra rendelték el a közlekedési tilalmat. Még a kályhákat is elhurcolják, minden tiltakozás dacára. Ámon Károly fűszerkereskedő járt el legokosabban, ki a robbantás hírére szigeti háza teljes berendezését idejében átfuvaroztatta.

Nem járt ilyen szerencsével a Porga család, mert ők viszont folytonos helyváltogatással, már harmadik olyan házba kerültek, mely súlyos sérülést vagy teli találatot kapott. Szinte a veszedelem hordozói voltak s mint hallani el is költöztek a városból.

A vasárnap délutáni bombázás illetve ágyú belövések során ismét az apáca zárda nagy épülettömbje volt a cél. Kovách vállalkozó rossz végzetét ide is bele építette.

Horváth Harry bő részletességgel mondta el Sopron város december 6-i bombázásának emlékeit. Ő, mint az evangélikus theológium tagja, társaival védelmi árok ásáson volt a város határában, mikor 12-től délután 2-ig vonult el a város felett 7 hullámban több száz bombázógép és annak belső részét bomba-szőnyeggel borította. Mondják, hogy az angol rádió tudott arról és be is mondta, hogy az új kormány Felsőháza az nap tartotta ülését a Storno-házban. A szőnyeg bomba után eltűnt előttük a város a felszálló füst és por felhőben, még a Mihály templom tornya sem látszott. Legnagyobb tűz a gumi gyárban volt, de több tüzeset mellett égett a sertés hizlalda, hol kazán robbanás volt és honnét az állatok szertefutottak. Őket elsőben a Theologia épülete érdekelte, s megszervezkedve annak védelmére siettek, de itt sok ablak sérülésen kívül nagyobb bajt nem találtak és másutt vettek részt a mentési munkában. Sok halottat és sebesültet hoztak ki a házak romjaiból.

Vasárnap következő házak sérültek meg: Malatinszky, volt Vodicska sarok, régi vár bástya (Mattyasovszky) azonkívül a zsidótemplom és szenttamási kápolna környéke.

Este jelentette Deutsch cserepes, hogy az elszállított cserép segítségével a szükséges befödést elvégezte, s csupán a kapu felett maradt ki 150 cm széles szegély. Ezt a részt úgy látja el, hogy a fületlen cserepeket drót segélyével fogja a lécre akasztani; erre megfelelő készlet van a padláson. – Juliska szorgalmasan jár reggelenként körülnézni a házba Juci lánnyal, főleg azért, hogy a ház, ne lássék elhagyottnak. Csak a belövést tudnánk elkerülni, most már beázás ellen biztosítva van.

Philipp Jóska, ki elvitte az orosz elől családját, a Nagyapa gondjára bízta üzemeit. Az üzlet időszakonként megnyílik, de jellemző a vásárlási lázra és a kialakuló áru hiányra, hogy egy vevő csak egy darabot vásárolhat.

1945. február 6. – Kedd

Vége egy újság: Szombathelyen megjelenő Hungarista c. napi lap 1 évfolyam 24. sz. 1945. jan. 30. kedden megjelent száma

Mellékelve Háborus Esztergomi hírek 1945. febr. 3.

A nyilas propagandát szolgáló laphoz fővárosi, szombathelyi, székesfehérvári, sárvári részlet híreket, néhány külföldi világhírt de főleg az orosz betöréseket színezi ki és nyilaspropagandát szolgál. A németek működését égis magasztalja és megfélemez azokról a súlyos visszaélésekről,

miket bizonyára az ő körzetükben is elkövettek a német katonák. Felelős szerkesztő: dr. Ráttkay R. Kálmán. Nyomtatott: Vasvár megye nyomda körforgógépén. A 4 oldalas lap ára 20 fillér. Bizonyára, német katonai futárposta hozta hozzánk.

Hír szerint a helybeli rendőrség körében előkészítő munka folyik a város elhagyására, mert számítanak az oroszok újabb behatolására. Másrészt pedig azt is hangoztatják, hogy két hadosztály német érkezik ide és városunkból indítanak fokozott erejű harcot, a felső és alsó orosz csoportok ellen. Ez pedig nekünk külön rossz lesz, mert még erősebben megrongálódik és kipusztul minden.

Már annyira megszokottá válik, hogy majd elfeledtem feljegyezni, hogy a szórványos ágyú szó ma is tart, csak a hangja mintha távolabbról szólna.

Nagyiványi Zoltán író és dt.Gurnde (???) László képviselő mindkettő budapesti ügyvéd, dr. Meszlényi Zoltán vendégei voltak karácsonyra s most itt rekedtek, Gregorovits kanonok pincéjében laknak. Hallgatták a rádió Hughes jelentését, amely szerint Buda is már f. hó 4-én orosz kézre került.

Nagyiványi könyveit keresi a község, dedikálás miatt, Pareconak(???)nak 3 példánya volt, de már régen elfogyott. Azt is hallották, hogy az oroszok már Berlin külvárosait támadják, de közös vélemény, hogy sem Berlin, sem Budapest eleste sem befolyásolja a háború további folyását.

Sem a soproni Szálasi, sem a debreceni Dálnoki – Vörös magyar kormányok működéséről nem jutnak ide hírek.

(A hasmenés betegség az egész városban járvány-szerűen terjed.)

Jó volna tárgyilagos igaz értesülést kapni az országunk két feléről, hogyan él a magyar az Alföld körzetében és a Balaton és nyugati határ között kisebb részen; kiolvashatnánk belőle a sorok között, milyen sors vár reánk.

A németek és nyilasok által lefolytatott szigorú vizsgálat, – az eredeti jegyzőkönyvek tanúsága szerint, – nem csupán a viselt orosz-magyar rendőrségi karszalag viselése miatt volt elrendelve, hanem azért mert

dr. Frey Vilmos, a főispáni állást

v. Szívós-Waldvogel József a városparancsnoki

Jánoska Zoltán a rendőrkapitányi és

Maros Antal a járásvezetői tisztséget vállalták

az orosz megszállás napjaiban. Életükbe került volna, ha tevékenységet fejtettek volna ki.

A Kemény féle üzletben, Szalva László tanár által megindított Balassa-Közkönyvtár létesítése iránti mozgalom komoly lépésekkel halad előre. Máris nagy tömeg könyv nyert elhelyezést. Bauer Imre

1100 darab, dr. Zwilling Ferenc 2000 darabnál több lesz, ezeket követik Scheiber Zoltán, dr. Schranck Ödön, Kinszker mérnök és egyéb zsidók könyvei. Összehordás után megállapítandó többes példányok, figyelemmel a zsidókönyvek kiselejtezésére, értékesítve lesznek új könyvek beszerzésére, úgy, hogy a létesítmény 10.000 darabnál több kötetet fog számlálni. Szabó J.(???) kertész már jelentkezett sorozatok ingyen átvételére, az ismert lefoglalása elvek alapján. Zwilling könyvei között teljes jogi könyvtár, sok esztergomi tárgyú és itteni könyv és szép sorozat városkép könyvek vannak. Kinek könyveit a németek kályhafűtésre használják.

Hír van arról, hogy a városban élelmiszer rekvirálás indul, a közellátás biztosítására, úgyszintén, hogy a már összeszedett búzából megkezdődik, gőzmozdony beállításával a hatósági egységes, korpás liszt őrlése. Sajnos a németek a Futura által beszedett cca. 70 q búzát már elszállították a raktárból. Egyes helyen a németek 5.- pengős egység árban kis gazdáktól bort vásároltak fel azzal, hogy az ár többletet a várostól fogják megkapni. Schalkháztól sürgetik a kártérítés kiutalását.

Hogy jobb kedve legyen Rochlitznak, Juliska 2 kenyeret küldött papaveres (???) orvosságomért.

Ez a német kézben, kocsin folyton hurcolkodik, gerendától kezdve ágyneműig, ládától élelemig mindent tud használni, mintha ide meztelenül érkeztek volna. Fáradhatatlan gyűjtőszendélyük letarolja az egész várost, határát, tüzelő készletét, még az állatok élelmét is az állatokkal együtt.

(Deutsch József (most katona) öccse, Lajos javította a tetőt. Álmos u. 4. sz.)

1945. február 7-én. Szerda,

A németek sűrűn járnak a szigeten és város széleken, fehér hóutánzó teljes felső ruhában fegyveres őrzéskor. Reggel 7-kor egy nagy puffanás volt hallható. Bajom lényegesen javult, nyugodt éjszakám volt, csak az a kár, hogy a kályha nem tudja a meleget tartani. Elhagyom a teázást, inkább sűrűbben eszem köményes rántott levest, bár most ismét kapok tejet is. Napok óta használok már töltőtoll tinta helyett, kevés vízzel hígítva, antracén író tintát, ez is háborús ellátás. A szigetlakók ígéretet kaptak a német parancsnokságtól, hogy személyi lapjaik beszolgáltatásával, egyenkint engedélyt kapnak ma délután az átkelésre.

A jéggyár felhívására közöltem Homor főmérnökkel, hogy XII/1-ig kapott jeget kifizettem, I/20-ig nem kaptam. Dr. Etterné (???) Nusitól kaptam 25 dk. borjúhúst 3.P, egész gyertyát, petróleumot vagy motalkót is. Szilas János 60 l. bort kínál.

10 órakor ismét volt egy közeli nagy puffanás, később jött híre, hogy a Heischmann-Hroba (???) és a Nadler-féle Ferenc József úti házakra ill. Hroba udvarára összesen 3 kisméretű robbanó bomba esett, utóbbi alig okozott kárt.

A Nyilaskeresztes Párt Hungarista Mozgalom helyi vezetősége komoly foglalkozik a város közellátási kérdésének megoldásával. Az összeszedett kenyérmagvakat a helybeli malmokban lisztte őrleti, kiadja a pékeknek s ezek a városi kenyérbély ellenében fogják a kenyeret kiadni. Ma 50 drb. juta liszes zsákot kaptak, használatra kölcsönképpen az itt lévő zsák készletből, mely a katonai kincstár tulajdona (nyugta ellen nyugtával). A liszt keverve lesz kukoricával, különben egységes őrlésű korpás lesz. Készíti Káptalani Hévíz malom, Sádli molnár és egyéb gabona daráló berendezések. Nagyobb kukorica készlet volt a Petz gyárban. Petz Teddy különben már újból nőül.

Dr. Csonkás Mihály immár említette, hogy összeszámlálják a város lakosságát, ő a szentgyörgymezői Balassa Bálint utcát kapta feldolgozásra.

Vacsorához egy kis németet szerzett Ilus, ki segített neki hurcolkodni. Ulrich a ker.(???) neve, evang. ref. északi részből szárm. 22 éves, gépész mérnök jelölt repülő, főőrvezető, jelenleg telefonos.

1945. február 8. Csütörtök.

Helyi hírek a háborúból: Dorogon a Schmidt villában még németek vannak, de már az új telep széle senki földje, felső része, a bánya, a község és a régi kolónia az orosz kezén van. Az oroszok már autóval közlekednek Vörösváron át Budáról. Pilismarót község ide eső része még a németeké, de a többi rész már orosz által elfoglalva. Elfoglalta az orosz Veszprém városát és újból Székesfehérvárt. Berlin külvárosaiban utcai harcok folynak. Pozsonyi rádió arról adott hírt, hogy Budapest népe éhínség előtt áll. A lakosság élelmezése kérdésében a pápai nuncius tárgyalt a német parancsnoksággal, de az a felelősséget elhárította magáról, mert idejében figyelmeztette a közönséget a várható szűkségre, mikor felhívást bocsájtott az önkéntes kiürítésre.

Délelőtt felmentem a gyerekekhez, kik most a Bognár Gergely kanonok földszinti utcai szobájában tanyáznak. Kis Mária nyomban üdvözölt és hosszú ideig hozzám szegődve az ölemben ült. Jó apa! mondta, végig vizsgálta a bajucka, besze, öjja, száját majd könyvet kért és olvastunk. Gergely bácsi közben megkínált a saját készítésű orvosságából hasmenés ellen szesz kivonat.

A kitűnő növénykivonat percek alatt igen jó hatású volt azután egy kis üvegben még adott is további használatra. Malatinszky Anna hason célból levélben már kért tőle vörösbort, ennek is küldött szeszt és bort is. Borból Tildy egy ½ pohárral nekem is töltött mindkettő nagyon jó volt, felfrissített és megerősített. Hallotta különben a Prímás is így van neki is fog küldeni belőle. Tildy a vörösborból újból ígért Juliskának. Máriának Tildy húslevest adott, amit vígan saját kezűleg kanalazva el is fogyasztott. Még paradicsomos káposztát fog kapni, de a Bartal ebéd későn lesz, mert a babot csak most tették fel. Ebéd után pedig én vittem almát és néhány cukrász süteményt a gyerekeknek, viszont meg én kértem egy szelet kenyeret magamnak, mert a profusztot nem kedvelem. Mostani kenyérük különösen jól sikerült, Györgyinek is adtam ebédre.

Megállapították, hogy a villában meggyilkolt Hegedűs házaspár már évek óta itt szokott nyaralni, leányuk volt egyszer a strandon a „Bronzkirálynő”.

Ebéd után 2 óra tájban sűrű erős belövés hullott a városra, egyik a Zsidó templom feletti Német-féle házra esett. Sándor levezényelt a pincébe, az utolsó lépcsőn szerencsésen ismét leestem. Hogy leértünk, elfogyott a puskapor.

Ujvárynak, ki tegnap estétől szintén beteg, adtam a Gergely bácsi orvosság cseppjéből, magam azonban mindig elfelejtem étkezés előtt bevenni a Papaveres /Papaverines?/ cseppjeimet.

Fürdő szállodából Szupek Ferenc kárpitos segítségével elhordatjuk a bútorneműt, asztal, szék, szekrény és a szobai heverőket. A szálloda siralmasan feldúlt állapotban, összes nagy tükrök revolverrel belelőve, ajtó, ablak sérült, piszkos, szemetes. A holmi a tanács terembe lesz felrakva, egy fuvar 200 pengőbe kerül. A pincében levő kerti székeket is tanácsos elvitetni, mert el fogják lopni. A gőzfürdőbeli fertőtlenítő állandóan működik; német katonák csapatosan hordják ruháikat és takaróikat, ezt nyomban ki is cserélik tisztítással.

Ma Sándor kapott Bodortól 500q akna szenet, de már 760 P áron, várja még a nyilasok 1 waggonját is. Csincsur 16 éves levente megszökött Komáromból, ő is az első szállítmánybeli. Ma láttam a Leitgeb-féle házat, egész Pázmány utcai szakasza földél nélkül áll, eddig csak a sarokrész pusztításáról tudtam, ami leégett. Beszélik, hogy a kis utcára szolgáló tetőt a németek szedték le és szállították el.

Ismét arról beszélnek a városban, hogy a németek csomagolnak az elvonulásra, bár a csomagolás műveletét ők állandóan mindenre kiterjedve üzik.

Melléklet:Háborús Estztergomi Hírek1945. febr.8

1945. február 9. péntek

Ma ismét péntek s így ma töltjük be itt tartózkodásunk 7 vagy 9-ik (???) hetét.

Tegnap újra eljött a kis német, hozott 1 gyertyát és 3 mécset, de kapott vacsorát. Késő este erős jármű zörgés hallatszott, hajnalban pedig gépfegyver kattogás. Jól aludtam, bár az éj zavargásos volt bajom miatt.

Ma reggelre megállapította Juliska, hogy ismét jártak a házban. Udvarba felrakott ½ öl tűzifa fele hiányzik. Keresztes látta, hogy német katonák a Tenispálya felé a kerítésen át adogatták ki a hasábokat.

Valami újságot jó lenne szerezni. Ilust kértem, hogy hozzon.

Tegnap a Nyilasok 8 teherautó élelmet szállítottak éjjel Komáromból, ebből 100 q liszt, a többi hüvelyes és egyéb élelem. Négy kis pék már tegnap kapott is ellátmányt, de nem tudtak mára kenyeret sütni, mert hol tüzelő, hol kovács, vagy segéd nincs.

Bozze, a németek ezredese búcsúlátogatást tesz a városban, mert más beosztást kapott (Tatán elkészült harcvonal vezetője lesz??) Mondja, hogy városunkból a német katonák elvonulnak és helyettük magyar katonaság jön ide Németországból, akiket SS ruhába beöltöztettek. Karjukon magyar címer halálfejjel ezek fogják itt a vonalat állni.

Mari hozza a hírt, aki elviszi a szennyest, hogy a Táton a Duna jegén 280 orosz katona hulláját szedték össze a napokban a lefolyt harcokból.

A tegnapi kis német Ulrich is már tudott a Tatán felállítandó védelmi övről, mely esetben mi be lennénk kerítve, ha a magyar őrség helyt áll majd. Amint látszik a háború harcterei a nehéz terepviszonyok folytán elszigetelt foltokra bomlik az Esztergom, Vác, Bpest háromszögben a Pilis-Vértés hegységek és Duna folytán.

Lívia 2 kenyeret kért Bognárék menekültje részére, neje elutazik, szerzett egy asztalost, aki napi egy kenyér pótdíjjal beállna hozzánk munkára; hogy rendbe hozná az ajtózárat. Legalább a veranda és belső lakás válna lakhatóvá, utcai rész nem sürgős.

A tökéletlen mai világítástól minden padló, bútor, ruha viasz és gyertya csepegéses.

Ma délelőtt a Kossuth utcai Presburger házra bomba esett.

Az üzem a közönség részére 25 q (50 zsák) lisztet kap a nyilaspárt útján, ebből naponta 100 kg körül jegyre fejadag szerint üzleti eladásra. Kispékek műhelyenkint 10 q-t kapnak. Erről a párt körlevélben értesítette a pékeket. Üzlet ajtón következő lett kifüggesztve:

„Üzlet zárva”, „kenyér árusítás, jegyre, köznapokon reggel 9 órakor.” Liszt beérkezésekor kitéve:

„Holnap reggel lesz kenyérárusítás” Ez a liszt a komáromi szállítmányból származik.

Ma délután leszereltem a varrógépet, hoztam egy rajzblockot és krétákat; többi tömböt nem találtam. A ½ öl tüzifának ¾ része van otthon. A korcsolya bódét reggelre ½ részben leszedték a németek tüzelőnek. Ma kaptam Nusitól és Cuditól 1-1 gyertyát.

1945. február 10. szombat

Marosi Tibor ezredes Győrből tehergépkocsin azért jött Esztergomba, hogy édes anyját, v. Szívós W. József tábornokot és Mancsi nővérét elvigye magával állomás helyére, az esetleges második orosz megszállás elől, azzal, hogy szükség esetén onnét Sopronba majd Ausztriába menekülhessenek. Erre az indította, mert a rádió, főként a magyar hasmeresztő (sic!) rémhíreket terjesztenek az oroszok itteni 11 napos viselkedéséről. Hogy Esztergom lángokban állt, házsorok pusztultak el, lakosság

kifosztva, meggyötörve és hogy határtalan erkölcstelenségeket követtek volna itt el. Miután itt maga látta és értesült helyzetünkről, megnyugvással, de fájó szívvel távozott. Hozott és még ígért élelmiszereket (szalonna, kenyér, füstölt hús, gyertya) mert azt is propagálták, hogy éhínség előtt állunk. Így a propaganda!

Kató bent volt a katonai állomás parancsnokságon, érdeklődött a futár postával a megküldött december havi kenyér leszámolásra érkezett válaszról. A páncélos lőiskola azonban máig nem adott választ. Utána bement a Nyilaspárt vezetőjéhez, hogy attól kérjen tanácsot a teendő felől, mert ha jön is ide új magyar gazdasági hivatal, azzal a régi leszámolás és liszt hiány kérdése úgy sem intézhető el.

A teljes bizonytalanság némasága fekszik az egész városon, az itt-ott szállingó hírek legtöbbje üres fecsegésnek bizonyul, ma még az ágyúk is elnémultak. Csak a vásárlási és sorbanállási láz dühöng; mindenki mindent vesz, állnak a sorban az asszonyok főleg azzal, hogy majd bent meglátja, mit kaphat. Nem is fontos életfenntartási szükségletre megy a mohóság, csak venni, pénzt kiadni a jelszó. Úgy állnak üveges, rőfös, rövidárú üzletek előtt, mintha életük megmentéséről lenne szó. Hús, zöldség üzlet előtti ácsorgás már szinte megszokott.

V. Szívós W. J. tábornok Gróh dr. ügyvéd házában a földszinti szobában kapott menedéket, mert Csernoch úton jórészt már senki sem mer lakni csak a németek. A víz hirtelen áradása vagy a zajló jég elvitte a két átjáró csónak hidat, most a Hajósházától drótkötél komp átkelést létesítettek.

(121. o. jön? 146 old?)

1945. február 19. hétfő

Fokozódó erővel állandóan szól az ágyú, olyan nagy méretű a közeli kilövés, hogy megrázza ereje, az ablakszárnyakat. Emellett sűrű repülő járat száll át felettünk, köztük bombázó is. Egy bombatalálat a Jókay utcai Szabó Géza-féle házat érte, azt annyira megrongálta, hogy lakóit kitelepítették.

Nemesszeghy üzem ellenőr, Sándor levelével bement dr. Sirákihoz a műhely részére gyertyát igényelni, mert a katonák részére este is dolgozni kell. Kis mézeskalácsosnál vehető a kiutalt 2 K °(...) gyertya, de nem tudni hová költözött Szttamásról.

Nagy veszedelem zúdult a várostra ½ 1 óra tájban. Siettünk ebédelni, hogy a 2 órás kenyér eladás idejében megkezdhető legyen. Reggeltől ugyanis a katonaság részére készül a kenyér, de 1100 db (...) du. 550 drb; közbe jött az eladási sütés, házi kenyérsütés néhány napig szünetelni fog, legalább addig míg az ideszállított 36q liszt feldolgozást nyer.

Már délelőtt is hallatszott többször repülőgép bűgás, ½ 1-kor aztán minden morgott zörgött a sűrűn becsapódó nehéz bombák alatt. Repeszdarabok, cserép és kőtörmelék a harmadik utcába is átrepült, törtek, romboltak zúztak. Tömör hang orkán nyűgözte le az embert.

Jöttek nyomban a hírek, hogy a bomba szórás főleg a Kossuth utcát és tájékát érte. Találat érte a Schleifer, Dangelmayer, Schenkengel – Krasznay dunaparti, Ipartestület, Kispipa vendéglő, Takarékszékház, Kaszánya. A Simor utcára is több esett, Kórházra a női osztály mellé, itt közelben a Marosi lakóház és rendőrségi épület sérült meg és a Deák utcában Muzsik hentes háza. Később jöttek a részlet hírek arról, hogy a Kispipa vendéglőt 3 bomba sújtotta; megsérült az utcai sarok, telibe találta a konyhát és az udvart. Déltájon sok vendég volt, egy katonatiszt fél arca tiszta vér lett, konyhában a szakácsnő, konyhalány sérültek meg, nekik és a Tóth vendéglősnének szerencsésük volt, hogy a kamra ajtó előtt álltak és a légnyomás a betört ajtón át a kamrába vágta őket. Rom és törmelék alul kellett kiszabadítani. Sok gyerek is volt a konyha tájékán. Itt a ház előtt sűrű sorban várt a nép a kenyérre, nagy riadalommal futottak védelméül az udvar, és kapu aljába, sokat a járdára feküdtek. Egy gép erre a tömegre még gépfegyver tüzelést is indított. Ujváry ki lámpát szerezni járt a Kossuth utcában, a második rész bombázás következtében az Iparudvar udvar előtt, hulló cserép szilánkoktól arcán több helyen megsérült.

Véresen, törmeléktől piszkosan lépett be és gyors ütemben vázolta sérülése történetét. Haza igyekezve újbóli repülő hullámra a Takarékszékházának kapuja alá menekült és ott látta a Széchenyi oldalon a II. emeleten levő dr. Etter Kálmán lakás ég. Itt érte a találat a házat és a tűzhely tüze gyújtotta fel a behullott tető omladékot. Ujváry még véres arccal segédkezett Domonkosnak és Vörös Józsinak az oltásban és homok gyűjtésben. A Deák utcában a Muzsik ház romokban hever, alóla kanállal a kezében, Muzsik mesternek csak a jobb karját tudták még kiszabadítani; a házban 4 halott van. Mondják a szerencsésen megszabadult szemtanúk, hogy a veszély oly pillanatokban állt be, hogy ijedségre vagy gondolkodásra idő nem jutott. A visszaszálló gépek azután ijedségen kívül más bajt nem okoztak.

Sándor kénytelen volt nem csak a házi kenyérsütést szüneteltetni, de a sokféle hiány és gátlás miatt a bolti eladásra készülő kenyér előállítását is, és erről dr. Siráki István közéleti tanácsost levélben értesítette. Ma kiutalt 800 K°- liszt felett is kérte rendelkezéseit melyet még nem vett Moldovántól át. Utóbb ennek rendjét a honvéd helyőrség gazdasági hivatala megváltoztatta.

Kis mézesbábos és gyertya készítő lakik: Kossuth utcában a Schleiffer Mátyás (...) háza mellett

A kevés német, aki még itt van a városban titkolózik az elmenetel idejéről, de erősen látszik a készülődésük.

Estére Hollóék jöttek sült krumpli vacsorára és kártyázásra. Egy ideig gondolkodtunk Juliskával, hogy lemegyünk aludni a pincébe, a nagy bombázásra, de aztán mégis csak fenn maradtunk.

1945. február 20. kedd

Tegnap a gazdasági hivatal kijelentette, hogy már nem oly sürgős részére a kenyér, így a sütés rendje nem lett megváltoztatva és a reggeli első csoport kenyerét a közönség kapja meg. A tegnapi változtatást figyelmen kívül hagyva már 7 óra előtt nagy csoportosulás volt az üzlet ajtó előtt és ½ 9-kor meg is kezdődött az árusítás.

Juliska azzal jött vissza, hogy a dunaparti Krasznay házra esett bomba folytán nálunk újabb ablaküveg károk keletkeztek és a légnomás ismét kitérte az ajtókat. Sajnos most még a háló eddig védett ablakai is kárt szenvedtek. Láttam, hogy már dolgoznak is Krasznay háznál a törmelék eltakarításával. Barta csendőr alhadnagy kiköltözött, a másik őrmester még ott van.

Az éj folyamán majdnem egészben kiköltöztek a németek a városból Tokodon át Tata irányába vonultak. Egyedül a szigeten 2 teherautó ágymatracot harácsolnak össze és a Karátsonyi-féle gyümölcs pulpokkal (???) együtt szállították el.

Most már egyedül a magyar ágyúk adják itt a kilövéseket, melyek dörrenése már reggeltől hallható.

Egész nap az ágyúzás és a repülőgép zúgások mellett zajlott le. A repülő járat többször támadás jellegű volt, utcáról a nép futva menekült védelemre, mi is többször levonultunk az óvóhelyre. A tegnapi bombázásnak, – mint a kórházi apáca mondja, – 60 halálzási áldozata volt, sok sebesülési esettel. Ma 12 halottról és 40 komoly sebesülésről beszélnek.

A Gőzfürdő utcára szolgáló eleje és nagy vaskapu közötti bejárati részre mai éjjel, v. nappal egy nagy méretű bomba esett, mély kráterében látható a forrásvíz szerte rombolt csatorna része. Csodálatos kép a gőzfürdő pénztár és kamrák ablakai ép állapotban maradtak.

Másik nagy bomba esett a Rákóczi vendéglő előtti árvízvédelmi töltés lépcsőjére, azt és védfalat szerte roncsolta. – Mindkét eset a környező részekben borzalmas pusztítást idézett elő.

A Dangelmayer ház 2 löveget kapott, egyik a tűzhelyt és konyhát tette tönkre, de senki sem volt benn, másik a kis lakásba vágódott oldalról eltörte az asztal egyik lábát, edényt szét szórta, de a mellette ülő ebédelőnek egy oldal ütést leszámítva, semmi baja sem lett.

Bečka Károlyné, Schönbeck Stefi, az óvóhelyen beesett bombától találva, mindkét lábát eltörte.

Egy magyar önkéntes zászlós mesélte: Az itteni Orbán kápolna határában váltakozó hegyes-dombos magaslatok egyikéről orosz megafonnal, a magyar állás felé gramofon lemezzel Karády nótáját adták le. „Hiába menekülsz, hiába futsz...” szövegűt. Bátorkeszen történt, hogy szintén erős megafon közvetítéssel átszóltak az oroszok „Magyarok bukjatok le!” a figyelmeztetés után gépfegyver tűz

söpörte végig az állást. Azt hitték, hogy a németek meg nem értve a figyelmeztetést áldozatul esnek. Korábbi helyén pedig az történt, hogy egy este társaival sokat veszítve, kártyázott, rá következő napon több társa átállt az oroszhoz. Itt név szerint szólította őt a megafon, mondván, akinek szerencséje van a szerelemben, az ne üljön le kártyázni.

1945. február 21. szerdán

Mai reggeli kenyér kiosztás során nagy elégedetlenség volt, mert a napi készlet a várakozók felének sem volt elég, mert az egyesek nagy csomó kenyérjegyet mutattak be. Néhány elégedetlen átment a Nyilas irodába (Berényi ház) honnét nagy garral Karácsonyi gyümölcskereskedő, ételmezési megbízott rontott át két fegyveres nyilassal. (Céllövő fékpuskájuk (SIC) van.)

Rendet jött teremteni a panaszolt visszaélésre, de semmi okot sem tudott találni. Végül meghagyta, hogy bárki is csak egy kenyérig terjedő 3 jegyet nyújthat be érvényesítésre, ami aztán az igazi igazságtalanság lenne, mert a népes, nagy családok szenvednék meg.

Nagy repülő kötelékek, sok hullámban jártak a város felett, kevés bomba esett. Mondják, hogy tegnap nagy légi támadás zúdult Komáromra, mert a németek arra vonulnak. Léva vidékén állítólag 60.000 orosz volna elvágva az utánpótlási vonalától s hogy ezeknek szállítanak a nagy gépekkel élelmiszereket. A repülők bombái mellett, több ágyú löveg becsapódása is hallható volt.

Ma ismét sült burgonyás házi kenyér, de élesztő hiányában csak nem akar békemódra sikerülni. Állítólag a városházára érkezett volna élesztő, ha ebből kaphatunk, kifogom csikarni a kalácssütést, mert szárított tejpor van hozzá.

[Fényképezőket kellene felhívni, hogy készítsenek háborús városkép felvételeket a jövő történelme részére. \(Beszédes Sándor felvételeiből tudunk képet alkotni az esztergomi 1876-os árvízről.\)](#)
[Unokáink hagy láthassák később, hogyan pusztult sok része el városának, hogy hallva, vagy olvasva róla láthassák is a részleteket.](#)

Délután fokozódott kölcsönösen a harci tevékenység, bár úgy látszik mintha a mi sűrű, heves kilövéseinket az orosz csak legénykedésnek veszi és takarékosan válaszolgat, messzehordó ágyúival rájuk. Mindent meg lehet szokni, még a rosszat is; még ezt az éktelen dübörgést, ezt az ajtót, ablakot rázó durranásokat, ezt a borzalmas és ismeretlen célú, baljós kimenetelűnek ígérkező háborút, melynek egy szakasza már hetek óta itt pereg le előttünk, mint egy Grand guignol rém dráma undorító filmje, melyet emberi nagyra vágyás és törtető önzés cenzúrája tévedésből engedélyezett. Lesz-e majd reá, hogy bűnösei igazságos, kegyetlen ítéletben részesülhessenek.

Már második napja nem tudok kijutni az úgyszólván állandó légiveszély miatt a házból, pedig fel kellene menni a Takarékbába, ha ugyan ilyen időben találnék-e ott valakit is!?

A ház népének unszolására lementünk alvásra a pincébe, de most a megszakítás után, oly borzalmas volt a pincehideg, hideg nyirkos fekvőhely, hogy én 12-kor, Juliska pedig reggeli 4 órakor megszöktünk és én is az irodánál jóval melegebben maradt kemencés szobában folytattam, – a nekem bajom miatt is különösen keserves, – éjszakát. Újból kellett szednem az ópiumot, tannint (...) szigorúan diétázni, pedig már feltűnően lesoványodtam és igen gyenge lettem.

Van már végre kielégítő számban petróleum lámpásunk, egyelőre petróleum is van csak a lámpa üvege veszély fenyeget, mert ezt kapni már nem lehet. Sőt... sőt kilátás van egy Auer égős gázfény lámpára is, ami sok háborús nyomorúság mellett már tündöklő Kohinoor lesz. Vacsorához fel is avattuk és igen élveztük a komoly, – két hónap óta első, rendes, – világítást. Ma már 2 lovat állítottak be a maradvány németek, azzal, hogy az éjjel elviszik. Ma nem kaptunk vizet.

1945. február 22. csütörtök

Ma éjjel fent aludva portás szolgálatot teljesített Juliska, mert éjfél felé liszt érkezett Komáromból a katonáknak, reggel előtt 3-kor pedig a két beszállásolt lovat eresztette ki. Mind a kétszer ő keltette fel Sándort. Reggel már 6-kor felkeltünk, Juliska rendbe hozta a szobát, haza ment Jucival(...), és átmentem az irodába, hol már csak 15 C° meleg volt. Tegnap már volt anti peristaltika, de ma még vettem be tannint.

Az ágyúzás helyenkint fokozott hevességgel egyre tart. Különösen erős volt 12 után és 4 órakor a németek elvonulásakor.

Tegnap itt volt Ernő, még elég rossz bőrben van, kórházba jár felülvizsgálatra. Megkóstolta itt a Kadarka vörösbort, mert a készített próba üvegem összetört. Megbeszéltük a vétel lebonyolítását.

Ismét mentek el németek, de még mindig bizonyos alakulatok itt vannak. Nem hagyják egyedül a magyarokat. Mára úgy az ágyúzás zaja, mint az ellenséges légi tevékenység csökkent.

A front következtethető mai állása:

Magyarok vannak már: Kicsinden, Szobi Ipolypartnál

Oroszok: a Garamkövesdi hegyeken

Németek: Dorogon, Pilismaróton

A vonat Felső-Galláig jár, Kövesd-Szob szakaszon a németek egy egész orosz páncélvonatot elfogtak részben megsemmisítve. Oroszoknak mind nehezebbé válik az utánpótlásuk. Tata környéki földeken és utakon igen sok kilőtt orosz páncélos és harckocsi hever. Sopron városa e hó 18-án 7 angol légi támadásban részesült, ez újabb támadás folytán újabb házak hevernek romokban és sérült meg. A menekültekre is rossz napok járnak a zsúfolt városban.

A f. hó 19-én hétfőn a Takarékpénztár főpénztár helyiségébe esett bomba a Tóth altiszt konyháján keresztül hatolt be. Az átütött mennyezetten, mely főleg csak csapos gerenda és egy vas cca 70/70 fm??? méretű lukat vágott át és a pénztár kőlap padozatára esett. A bomba hibás példány lehetett, mert feltűnőbb rombolást nem okozott. Megsérült a belső vas ajtószárny alsó lábazata és néhány terméskőlap a padlón. Szekrényeken még a festés is ép maradt.

A pénztár a légi veszély miatt különben zárva volt, csak Gerendás Gyula altiszt tartózkodott az ajtó előtt, tisztviselők és özv. Földváry Istvánné a titkári szobában tartózkodtak és a becsapás zajára padlóra lehasaltak. Az egész ház megrengett több helyen a vakolat leomlott. Most boltozza be Olasz János az átütött mennyezetet az I. és II. emeleti részeken. A helyiségek zsúfolva vannak a Fürdő szállodából megmentett bútorokkal. A bomba 50-60 cm magas és 25-30 cm. átméretű volt, falának vastagsága 1 cm, nyaka és talpánál 3 cm-ig erősödött, sárga, kénes foltok vannak rajta, láthatólag nem kifejezetten romboló bomba volt az okozott kisebb méretű kárt tekintve. A füstnek vélt jelenség a törmelék porának felhőszerű kiáradása volt. Emberi sérülés szerencsére nem történt.

Zsámbéky igazgatóhelyettessel megbeszéltük sérült házainkban végzendő legsürgősebb teendőinket és a Gőz és kádfürdő mielőbbi megnyitása érdekében végzendő. A gőzfürdő fertőtlenítő és a németek által létesített berendezését egyelőre a magyar katonák részére üzembe helyezzük, a fürdőszobák pedig a tisztálkodási célját fogják szolgálni, mire vonatkozó rendelkezéseket a jelen volt Liptay Béla fürdőmesternek kiadtuk. Nagy zavart okoz, hogy Magos Dezső fürdőgondnokkal, – állandó légótisztító szolgálata miatt, – érintkezni nem tudunk, de ő utasításokat ad - tudunk és a városi hatóság tudta nélkül a fürdőmesternek, ha őt felkeresi. Schalkház Ferenc városi tanácsnok is szükségesnek tartja a fürdő üzembe helyezését, mert a közönség a vízvezeték szünetelése miatt a saját fürdőberendezését sem használhatja.

Mondják, hogy Nyergesújfalun bekapcsolva, jövő héten kapunk már villanyáramot.

Fürdőtelepi főforrásunk vize annyira emelkedik már, hogy eredeti szintjén megközelíti és már felszínén bugyog a feláramlása.

A fürdőbeli mosóhelyiség tetőzetének egy része be van omolva, többi része korhadt, elhasznált legcélszerűsőbb volna lebontani és csak nyári üzemnek szerelni. A Pfalc-féle ház érdemelné még a helyreállítás költségét; itt a favázis emeletet kellene anyag felhasználásra lebontani. Csics Ákos dr. jbiró érdeklődött lakása kijavítása iránt, mert tovább is bent szándékozik maradni.

Sándorék visszaadták a költség hozzájárulásként jan. 22-től febr. 22-ig szóló f. hó 21-én lefizetett 300. pengőt. Sándor sokalja ez összeget, szerinte, amit fizettem az 2 hónapi volt már.

Bečka Károlyné, ma sérülésében meghalt. Szilva Babi (Neuhofné) leányát holtan hozták ki a romok alól. /én megjegyzésem. Suski Neuhof Marika, Anna utca 9. házat i találat érte/ Melléklet Esztergomi Hírek 1945.febr.22.

1945. február 23. péntek

Ma ismét igen rossz éjszakám volt, dacára, hogy a kemencés „meleg” szobában voltunk. Jórészt feküdtem. A nap viszonylag csendben telt el, bár az ágyú szó sűrűn hallatszott. A hétfő keddi bombázás áldozatainak száma már 127-re emelkedett. Újabbán a szigeten már a magyar határőrség rendelkezik, de a fosztogatást ők is folytatják. 1 K° faggyú gyertya hat. utalv-ra 20p.

A város külső járt emberek nagy pusztulásról beszélnek a kir. városi és szentgyörgymezői részen. Ma a belső részekre is több belövés esett, így a Klein-féle Rákóczi téri házra a közelünkben.

Ismét híre jár a város kiürítésének, melyet a német parancsnokság követel. A városi képviselőtestületnek az értekezletén jelen volt tagjai erélyesen tiltakoztak a tervezet ellen. Ilus Kis Pipában zongorázott. (riurm???) Bombázás folytán 300 hajléktalanná lett.

Dr. Sudár József polgármestert a Belügyminiszter (...) állásából elmozdította.

Zahovai párkányi vendéglős nem halt meg, csak szakállt növesztett.

1945. február 24. szombat

Éjfélről reggelig, Dobogókő – Keszölc – Vaskapu vidékéről állandó pokolian borzalmas, dobolásszerű, gépágyú pergőtűz volt hallható. A föld szinte remegett a félelmetesen folyamatos zajban. A bizonyára döntést célzó ágyú támadás, mely már az előző éjjel kezdődött, folytatása a hét eleje repülő támadásoknak.

Tegnapelőtt és ma is kettős kenyér adag kerül eladásra, s ha a műhely, a külön csoportban dolgozó katonai munka mellett elbírja, úgy vasárnap pihenő nap marad. Katonaság a liszt feldolgozás ellenőrzését(...) maga látja, liszt után fizet sütődíjat. – A terv szerint ma kalács, diós kifli és hájas pogácsa készül, mert van már élesztő. Állítólag 240 klgr érkezett, ebből Kovancsek Jenő 3 kilót juttatott csak üzemünknek, több kis pék nem is kapott. Megérkezés napján a Kispipában már volt kelt tészta az étlapon. Rejtély az elosztás módja, mert elsősorban a szakiparosokat kellett volna kielégíteni azután a kereskedők útján a közönséget. Hajnaltól egész délelőtt esik az eső és minden percben erős ágyúszó hallható.

Általános az egész városban az elítélő és elutasító hangulat a város kiürítésének terve ellen.

A takarékpénztár a lövöldözés és légi támadások dacára állandó fenntartja működését, csak tanácsulást ritkán tartunk, mert tagjait nem akarjuk zavarni. Viszontleszámitolás(...) egészen kis összegre csökkent, mert a Giró beváltja lejáratainkat, de újat helyette nem küldhetünk. P.központ

(???) lejáratait csak nyilván tartjuk számlánk terhére, beváltásairól értesítést nem kapunk. Leltárak készen vannak, mérleg főbb tételei szintén, értékpapír értékelés van még függőben és az átmenő tételek. A mindig szép, gondosan tartott iroda-helyiség, ma bizony rendetlen raktárnak látszik a nagy sebtében elhelyezett szálloda bútorokkal, két titkári szoba zsúfolt a belé helyezett íróasztalok miatt.

Ma Kató jól sikerült, szép kalácsot és tört dióval hintett lekváros kiflit készített, kettős segédlettel, hétfőn pedig élesztős, krumplis házi kenyér lesz, mit a család már régen vár. Vasárnapra már le vannak vágva a nyulak, sok nélkülözés és keserűségre remény, a jó vasárnapi ebédhez.

1945. február 24. **Háborús** 8. szám
Esztergomi Hírek

Megjelenik minden csütörtökön és szombaton. • Tájékoztató a háború tartama alatt.

Párkány ismét a mienk!

Az első tavaszi napvilágban állunk az utcákon, szívünk teli fájdalommal, mert az ellenség repülői nem kímélték a mi legdrágább kincseinket, a féltett családi tűzhelyünket, az ártatlanok életét. 5 e szomorú percekben kapjuk a hírt, hogy Párkány község és vele együtt a Kislétföld a annak minden lakója felszabadult. Párkány ismét a miénk és vele sokszáz igaz magyar testvér tért ismét vissza hozzánk a rabságból.

A háború tehát reánk nézve is elérkezett a döntő monentébe. A küzdelem most már valóban a magyar föld minden rögének felszabadításáért folyik. Nehéz és sorsdöntő küzdelem szakadt ránk és ez a küzdelem nem reménytelen. Ebben a küzdelemben nincs helye a kicsinykiségeknek, hungarista elveket valló és érte harcoló testvéreink szembe kell nézni a veszedelemmel a állni kell a harcot hősi helytállással, hogy megmaradjunk hungarista nemzeti szocialista alapon álló magyarokként.

Azt tudjuk, hogy nem lehet ész, erő és oly szent akarat, amely megváltoztatja az igazság útját. Az nem lehet, hogy a legszentebb igazság ne találja meg a végül beteljesítés útját! Az nem lehet, hogy fondorlatos találgatás, kéreményes ábrándalkotás állja útját a napnál fényesebb igazságnak, hogy a bolsevizmus hazánkra tört és el akar pusztítani mindent, amit a kultúrember létesített. Testvér! Az nem lehet, hogy neveltséges okvetetlenkedés törje meg azt a folyamatot, amelyik az egyetlen előadható igazság jogyében útjára indul. A felszabadító hungarizmus itt él elevenen köztünk és részt kér minden cselekedetünkben. Az igazságok végtelen láncolatából levonhatjuk azt, hogy nem lehet az, hogy a magyarság itt elpusztuljon és vége legyen annak, amit ezer éve alkotunk.

Párkány és környéke a miénk! Ezt a felszabadító küzdelemet magunk soraért mi vagyunk a felelősök és jövődönket egyedül csak mi biztosíthatjuk. A magyar katonát nem kell figyelmeztetni hivatására, mint vérbeli katonaság, teljesíti hivatalát minden körülmények között. Testvér! A felszabadulás örömmemorában is figyelmeztetünk a háborús helytállásra.

A magyarság nem kereste ezt a háborút Hadbalépésre nem a hősi azandék, hanem a természetes önvédelem, határainak, földjének, szabadságának és függetlenségének megvédése kényszerítette. A harc most döntő szakaszába érkezett. De bíznunk saját erőnkben, a magyar becsülettel dolgozunk, harcolunk Hazánk megmaradásáért, akkor reméljük, hogy döntő harcunkat sikeresen vívjuk meg, a biztosítjuk magunk, utódaink magyar életét.

Párkány ismét a miénk és az ösömmizmorban kérjük a magyarok látnak, hogy tartás meg ezt a visszacszerzett földet a további ezt ezüstendőre magyarnak.

L. B.

Szeretett magyar honvédeink!

Köszönetünk benneteket városunk falai között és örömmel látjuk azt, hogy a magyar katonák a magyar honvéd újból a régi dicsőség fényében ragyog.

Honvédség! Nekünk magyaroknak ez a szó a legrágóbb és a legszentebb intézmény. A honvéd nevet úgy ejtjük ki, mint a magyar gyermek az édesanyja nevet. Nincs ezen a bús magyar világon semmi, amit jobban szeretni és tisztelni tudnánk. A honvédség iránti szeretetünk október 15-ike után fejlődött ki igazán, amikor a hadsereg és annak vezére a hungarizmust tűzte ki zászlójára.

Majd csak a történelem lapjain fogjuk olvasni, mekkora és milyen nagy munkát kellett elvégezni Nemzetvezetőnknek: Szilasi Ferencnek, hogy hitét besugározta a honvéd

Ára 20 fillér.

Melléklet Esztergomi Hírek 1945. február 24.

Csapatokban jönnek le Szttamás magaslatairól agyagtól sáros csizmáikban a szolgálatban kifáradt magyar katonák, mert friss pihent felváltást kaptak.

Ma van vízszolgáltatás.

András zászlós bemondása szerint az éjjeli borzalmas lövöldözés, mely egy német százados több évi gyakorlata szerint is rendkívüli méretű volt a Garam-Kövesd mögötti hegyen székelő orosz állásra irányult. Ellehetünk készülvén, hogy holnap a Dorog-Kesztlöc fronton is hasonló lesz. Erre a nagy anyagpazarló harcra beveti vezetőségünk a „Lidérc” nevű új fegyvert, mely 147 kg-os lövedékével 6-szor robban és 32 darabra esik, szó van még a szárnyas röppentyűről és egy új 21 cm ágyú typusról.

Ezekkel szemben az oroszoknak olyan új ágyúja van, melynek lövedéke égő benzint oly messzire öntöz szét, hogy 2 klm körzetben, erdőt, házakat feléget. Vasárnap kedvelt támadó napja az oroszoknak tehát nehéz nap vár reánk, mert fent és lent, Dunán innen és túlról fogjuk hallani a pokol förtelmes dörömbölését.

1945. február 25. vasárnap

Váratlanul csendes volt az éjszaka, csak éjfélkor zavartak fel, mert a katonáknak 35 q lisztet hoztak Komáromból. Az ágyú kilövésük úgy 7 óra után kezdődtek. A liszt szállítás még mindig azért történik, kis tételekben lovas kocsin, éjjel, mert az út tűz alatt áll.

Tiszta derült napos az idő. Barométer(...) 763,5

A korábbi bombázáshoz feljegyzem, hogy a Magyar Király nagytermébe bele esett 3 szállodai szoba teljes felszerelésével.

A katonaság most nem szerződés szerinti sütés vállalatban kapja a kenyeret, hanem saját lisztjüket, saját katonapékjeik saját elszámolásban dolgozzák fel, fizetik a sütődíjat, sót, műhely használatot és szerszám kopást. Ma 680 drb lekváros kiflit is készítettek kevés zsír és cukorral fehér lisztből, egy drb. 25 deka volt. A legénység még a front vonalban is megkapja a maga adagját. Ezt is pék katonák készítették, kár, hogy csak 40 deka élesztőjük volt hozzá, zsír és cukor szintén kevés volt. Jobban sikerült ellenben a mi új házi kenyereink a friss élesztővel.

Városkiürítés kérdésében ma végleges döntés történt és végre levágták a régtől húzódó tengeri kígyó fejét. Katonai parancsnokság, Nyilaspárt, rendőrség, város és megye vezetőiből alakult tanácskozó testület döntése: 1.) a menekült, idegen helyről beköltözött kötelesek elhagyni a várost, 2.) felszerelés és ellátás hiányossága miatt átköltöztetik a Kórházakat, főleg a sebesült katonákat és 3.) részt vesz a kiürítésben az, ki önként kívánja elhagyni a várost. A határozatra azért volt szükség, mert a felszaporodott létszámú lakosság ellátása megoldható nem volt. Lakás és élelem hiány csökkentését és az ellátás könnyítését várja ettől a vezetőség.

A 14.000 lélekszámú Esztergom lakóinak jelenlegi létszámát ugyanis 30.000-en felül teszik, egész szervezete nincs ilyen nagy többletre berendezve. Most van folyamatban egy új összeírás a törzslakósság és a beszármazottakról, melyet a helyszínen végeznek.

Beragasztva Igazolvány az összeírásról

Komáromból jött híre annak, hogy Törökország is megüzente a háborút Németországnak és minden szövetségesének. Rádión a Donausender is bemondta. Minket a Bulgár-Román határok kérdéseiben érdekel.

A Komáromból jött igen csodálkozott elmaradottságunkon, persze ott villany van és el sem gondolhatja, hogy mi milyen életet élünk villany nélkül, ennyire elszigetelve a világtól, s mert a háború valóságos színtere lettünk. Azelőtt bíztattuk magunkat, hogy Esztergom nem hadifontosságú város és íme ami terhes, ami rossz, azt elnyertük: mi lettünk a magyar Kis Alföld „kulcspontja.”

Dr. Frey Vilmos nyug. főispán, feleségével együtt visszatért. Délelőtt és déltájban hangos és erős méretű belövések estek a városra, a szórványos közel és távoli ágyú egész napon folyik sőt délben repülők is jártak felettünk, melyeket sűrűn riasztottak a légvédelmi ágyúk. Úgy látszik az egész berendezkedésük csak erre jó és eredményes lövésről alig hallani.

[Az Esztergomi Háborús Hírek, hetenként csütörtök és szombaton megjelenő sajtótermék, – mivel elindítója Szalva László tanár kezében a vezetés kivételével a Nyilaspárt által, – teljesen felesleges gyenge újság vonalára süllyedt. Egyedül a párt és vezetőinek hívsági érdekeit szolgálja, tartalmából mi sem marad a jövő város történelme részére, mert a címben foglalt fogalmat még távolról sem közelíti meg.](#) Abban bíztunk, hogy helyi általános érdekű kérdéseket és értékes események fog közölni, de még az olyan fontos kérdést is pl. mint a fenyegető város kiürítés is, még csak meg sem említi. Helytelen az is: szombattól-csütörtökig nem jelenik meg és a hét végén 3 nap alatt 2 szám van.

1945. február 26. hétfő

Tegnap este az Auer és a kis lámpa is ismét felmondta a szolgálatot. Viszonylagos csöndességgel kezdődött a nap, ebéd után sűrűbb lett az ágyú szó.

Kihallgatott kora reggeli beszélgetés a kenyérre várók sorából:

- Már vége lesz mégis a háborúnak, mert letelt a szerződés (?) nem jönnek ide még egyszer az oroszok, most már törökök fognak minket megszállni!
- Ottó trónörökös már itt van a közelben, hogy átvehesse a hatalmat. Meg fog nőszülni, vagy a Rosewelt lányát, vagy az angol királyi család egyik leány tagját veszi el és hozományul Magyar Bajor országot és Ausztriát kapja egyesítve.

Délután két német orvos tiszt telepedett le beszélgetésre.

A hadi munkaszolgálat keretében ma este 8 órára a Vörösmarty u. férfi lakossága került sorra. Vezetőjük: Einczinger Sándor, a házunkból ki vannak rendelve ásó-kapával Ujváry Ferenc, Gerendás János és Novák András.

Sándor bejelentette a Nyilaspártban, hogy negyed magával való éjjelezése után a kenyér előállítás és kiszolgáltatást másnap nem tudja ellátni; mire őt nyomban felmentette Markó testvér. Gerendás és Novákot pedig mint üzemfőnök, általa mentette fel és az az igazolmányokba be is jegyeztetett. Ujváry a bombázott házak biztonságba helyezésére van felmentve, neki be kellett állni az ásási munkára, de már 1 órára készen volt és haza is jött. Szentgyörgymező határában készítettek futóárkot. Sándor 9-re jött haza az igazolások megbeszélése miatt. A behívott 200 egyénből 75-en jelentek meg és mentek ki.

Éjfél előtt ismét hoztak több kocsni szenet Tokodról ez is a kiutalt 1 wag. egy második részlete.

Gerendásnak katonai ügyben, be kellett mennie az állomás parancsnokságra, elviszi magával Novák ügyében felment. igazoló levelét is.

Melléklet Háborús Esztergomi Hírek 1945. február 27.

1945. február 27. kedd

Megállt az óránk és így majdnem elaludtunk, de 6 órára már szobánk is rendben volt. Irodában befűtés előtt 15 C° van; légsúlymérő 762° csökkenő. Éjjel derült telihold, reggelre borult szitáló ködös eső.

A hatósági liszt végleg elfogyott. Sándor közleményt akasztott ki a bejáratokra, hogy a közönség hiába ne várjon holnap a kenyér árusítására. Katonák Komáromból kapott liszttel tovább dolgoznak. Nagyon indokolt lett volna már korábban a menekültek tovább költöztetése mert ma több, mint 25.000 lélek él, mihez még 2.000 katona is hozzászámítandó; várható volt az ellátási képesség kimerülése, de Komárom sem adhatja végre teljes készlet feleslegét.

Észleletek a Dunaparton.

- A primás palota eltekintve a Múzeum sérülésétől a Duna felé lényegtelen sérüléseket szenvedett, alatta a parkban több ló hullája hever.
- Vízivárosi templomnak a szentélytől számított három boltív mezője beomlott, a tartó ívek ép állapotban vannak, köztük látható az égbolt, a szentély korlátja mellett mély bomba tölcser a padlóban.

- Zárda régi épületének homlokzata elválva, 30 cm-re előre dőlt, leomlással fenyeget; sarki kör épület rom; az új épület silány voltát bizonyítja, hogy a bombázás játszi könnyedséggel tette tönkre. Ez különben az új építkezésekre általánosan is megállapítható. A zárda kis utcára szolgáló Leindörfer ???) sarkán a tető levegőben áll és alatta cca 50 m² terület a földszintig romokban hever.
- A Mattyasovszky kereszt előtt a sétányon több bomba tölcser látható, de a fal és kert ép. Szobieszky emlékművet ágyú kilövés rombolta le. Az adóhivatal épületét két ízben három bomba telitalálat érte.

András zászlós az Orbán kápolnánál levő frontról jött be bort vásárolni a legénységnek; hosszú keresés után kapott Mitternél 2 hektót á 16 pengő árban. Magasrangú vezérkari tiszt bátyjával folytatott beszélgetésből idézi:

- Anglia felszólította Német és Oroszország ellenfeleket, hogy vonják ki kölcsönösen csapataikat Magyarország területéről és egyezkedjenek diplomáciai úton a függő kérdések elintézésében. Angliának ezzel az volt a célja, hogy magyar földön (Dunántúl) hídfőt alkosson, 22.000 ejtőernyős megszállásával. Országunk így történő megszállásával az a cél is vezette, hogy innét kiindulva az önálló Lengyelországot, mint ütőköző államot megalkothassa.
- A nemzeti szocializmus (vele a fasizmus és a mai politikai keretünk) lényegében kegyetlenebb és igazságtalanabb eszmékör mint a bolsevizmus.
- Esztergom hadi helyzete, – a vezérkar véleménye szerint, – nem lesz mai állapotában sokáig tartható; vagy felülről, vagy alulról orosz betörésre újból számítani lehet; legjobb esetben, a belső utcai harcok elkerülésével, messze körzetben bekerítenek és a katonaság lőszerben, a város élelmezési ellátása utánpótlás nélkül marad. A mai kedvezőnek mondható helyzet nem ad jogot a rózsás reménykedésre.

Párkányba átnézve a Dunán, néptelen lakatlan községnek látszik. Zahovay nagy vendéglős csónakon jött át a Dunán, hogy 5 liter bort vásárolhasson, mert nagy raktárait teljesen kifosztották. Mondja, hogy egész Párkányban csak 14 tehén maradt meg, csirke, liba, kacsza lábasjóságnak pedig híre sincs.

Mai naptól kezdve az Esztergomi Háborús Hírek c. helyi lap hetenként 3-szor jelenik meg; mai szám már élénkebb volt.

1945. február 28. szerda

Légsúly mérő 7 64°, emelkedő.

Ma délben ½ 12 órakor a takarékpénztárban tanácsülésre jövünk össze. A teljes létszámú ülésben megbeszéltük a legutóbbi ülés óta történt intézkedéseket. Házak sérülései, szálloda, fürdő, gőz, mentési műveletek, tűzifa, bútor, székház lakók túlkapásai, menekültek, tisztviselői ügyek (György, Borz, dr. Etterné, Marosi, Magos közönye) fizetés kijáratások előlegben IV végéig. Záró munkákat pesti posta akadályozza.

Nyilaspárt elrendelte, hogy a zsidó üzletek cégtábláit házainkról szedessük le, Kemény félért már ők leszedették.

Szölygén községből hazajövet Stégmár szabó mondta, hogy bátyját egy orosz katona minden ok nélkül agyonlőtte. Pincéjükből vizet hordott fel és az utcára öntötte ki. Az orosz a ház előtt kocsin ült és még szóváltás sem esett köztük.

A községben 30.000 orosz volt, az összes házakat elfoglalták, elözönlítették a községet, és a lakosságot mindenükből kifosztották. A községbeliek házaikból kiüzve, a határban árkokban húzódtak meg és ott éltek a megszállás ideje alatt.

Az Orbán kápolnai magyar őrség megakadályozta az oroszok Kenyérmező felé irányuló betörési kísérletét és közben 6 páncélost kilőttek; 4-et a páncéltörők, 1-et a főhadnagy és 1-et az erdélyi őrmester tett harcképtelenné, ma hajnalban.

1945. március 1-én csütörtökön negyedik hónapjába lépünk számkivetésünknek.

Tegnap éjjel 11 órára vártunk egy katonai liszt szállítmányt, de a rossz út miatt a 30 q liszt tehergépkocsival csak reggel 5-re érkezett meg. Katonák mondják, hogy a tati híd utáni kanyar annyira tönkre van téve, hogy a nem rég készült országúton az alépítmény nagy kövei is ki vannak forgatva. Kocsijuk itt elakadt és egy erős hernyótalpas német harckocsi vontatta ki. Nyergesújfalú táján 3 bomba esett, őket keresve közelükbe, de Tattól kezdve nem volt semmi zavaró belövés. Útjukban sok menetelő magyar csapattal találkoztak, kik Tata felől jönnek kelet és dél felé.

Dr. Endre László pesti alispán meglátogatta a Hercegprímást, kivel hosszasan elbeszélgetett a helyzetről. Prímásunk felpanaszolta, hogy a nyilasok azzal vádolták, hogy együtt dorbézolt az orosz tisztekkel. Pedig tudni való, hogy a palotát úgyszólván mindenéből kifosztották az oroszok és sokat gyötörték a Prímást.

Ma ismét nem volt a liszt hiány miatt a polgári lakosság részére kenyérsütés. A tegnapi beigért liszt elmaradásának az volt az oka, mert a malom géphajtó szíja elszakadt és azt sem pótolni, sem kijavítani harmadik napja nem tudják. Legalább a daráló malom berendezések készítenének graham lisztet, azzal is jó kenyeret lehetne előállítani. Kukorica és árpa tervezett őrlése is ismeretlen okból elakadt.

Juliska szorgalmasam jár reggelenként haza, de újabban semmi rossz tapasztalata nem volt, sőt az összehalmozott szerte hányt anyagban, meglepetésként, mindig újabb holmit fedez fel. Gyerekjáték, nyakkendő, ruhaféle.

Ebéd után búcsút vettünk Novák András /Bandi/ lengyelünktől, ki igen jó szolgálatot tett a háznak az oroszok napokban. Az összes lengyelt, - mint kém gyanúsokat - összeszedik és elszállítják. Állítólag két lengyelt, mint orosz kémet, éjjel lefogtak.

András zászlós meséli: Aradtól felfelé jövet a magyar hadsereg, mintegy 60.000 leventét, 17-20 évest, gyűjtött össze, de mert később élelmezni nem tudták, szélnek eresztették és sorsukra bízták. Nagyrészüket orosz fogságba került, kik felfegyverezték, legtöbb féle zsákmányolt magyar fegyverekkel, és az első vonalba állították támadólag a magyar, visszavonulóban levő hadsereg ellen.

Melléletként: Hadsereg Híradó 1945. március 1.

Tapasztalata szerint az erdélyi székelység nem szívvel-lélekkel magyar, mert általában egész Erdély még mindig önállóságról álmodozik. Nem volt célra vezető az a nagy erőfeszítés sem, mit a csonka ország a székelység érdekében erején felül kifejtett. /Szered.Dédafalvi vasút, kedvezmények./

A szigetre egy fel nem robbant bomba esett, ezt valaki vigyázatlanul el akarta helyéről távolítani, s míg vele foglalatoskodott - a bizonyára időzített bomba- a kezében felrobbant és az illetőt szerte szaggatta.

1945. március 2. péntek

Tegnap este a lengyelekkel együtt összeszedték a városban tanyázó sátoros cigányokat és a németek az éjj folyamán elszállították a rendőrségről, hová összegyűjtötték. Így oldódott meg végre az esztergomi cigány kérdés.

Sándorbának délután és este igen kedélyes jó kedve volt. A pincéből hazaszállított kádakat, borfejtőgépeket és edény féléket itthon akarja kitisztítva tárolni. Kenyér nincs.

Melléklet: Háborús Esztergomi Hírek 1945. március 1.

1945. március 3. szombat

Ma éjjel a magyar katonai szállító oszlopokat Tatába irányítva elküldték. Itt van egy romboló ezred, gyalogezred, vegyi harcászati ezred, németekből két utász század és egy tüzérosztály, német lovas csapat. Bose már eltávozott.

Ma délben sűrű belövés hullottak a városra. Házunk táján 3 löveg is esett le, egyik a ház előbbi árvédelmi fal mellé, egy a felrobbantott vashíd vízből kiálló felső részére, a harmadik pedig a szigeti útra. Sajnos áldozatai is voltak az esetnek: egy fiú meghalt, a Vörösök segédje pedig, ki segédkezett Kálmánnak a Toldy házból hurcolkodni, karját veszítette. Kenyér nincs.

1945. március 4. vasárnap.

Az egész nap viszonylagos békeességben, különös feljegyzésre méltó esemény nélkül telt el.

Most nyert megállapítást, hogy a f. hó 19-20-i bombázásnak összesen 173 halálos áldozata volt. Délután Sándor a Vörösmarthy utca lakóit ásási munkára hívta meg, összesen 3-an fognak hétfőn 5-re Újváryval együtt megjelenni.

Kenyér nincs.

Melléklet: Háborús Esztergomi Hírek 1945. március 4.

(176 old, - 190.?)

1945. március 19. hétfő

A tegnap este kezdődött sűrű bombázás reggel 5 óráig tartott. Éjfél után ¼ 1-kor hatalmas zajra, csörömpölésre ébredtünk, és megrendült alattunk a föld; érezhető volt, hogy a ház tartozéka sérült. A katona munkások szaladtak le emeleti háló helyükről és ők közölték Újváryval, hogy az udvari hátsó terasz és lisztkamra eleje sérült meg. Mi a sötétség és folytatólagos bombázás miatt nyomban meg sem néztük. Reggel 5-kor felkelve, már a derengő világosság mellett bontakozott ki a pusztítás képe. Már is megállapítható volt, hogy a bomba a teraszra esett, közel a lisztkamra tűzfalához; az áttörve a terasz alsó beton talaján át mintegy két méter mély tölcsért vágott. A törmelék, téglá, fal és deszka részek, beton tömbök és vaskerítés egymás hegyén hátán messze köretben??? borította az udvart. A robbanás ereje derékba törte, és lefektette a konyha kéményt, bezúzta az átellenes ablakokat, megsemmisítette a felső lakás bejáratait és a liszt kamra bejáratát, melyből mintegy kétméternyi rész megsemmisült és tetőzete is szerte forgácsolódott. Az udvari kocka kő burkolatból 8 drb-ot a tetőn át a Szt. Imre utca kövezetére dobott a robbanás ereje, a cselédszoba és konyha ablak deszkái és talaja tele volt a kiszóródott föld és törmelékkel.

A városra az éj folyamán összesen 106 bomba esett és rengeteg ház sérült meg. A romok eltakarítása érdekében már korán reggel dobszóval toborozták a város férfi lakosságát; ide is 6 egyén lett vezényelve (köztük: Vörös Kálmán is).

Otthon járva újból be kellett szegezni a veranda és konyha ajtaját, mert a kertbe hátul a nagyalma (bal) fal mellett újabb bomba esett, több kis gyümölcsfát megsemmisített és csúnyán megsértett; letört ágai a körágyban is heverték. Ugyancsak ezen a tájon a csendőrség tűzfalán is nagy luk tátong. A közeli bezuhanások, – Duna partján is, – újból felborzolódott a tető nagy részén, főleg az udvari részen; betörték a még eddig ép, háló és W.C. ablakokat, utcai betámasztásokat és az előszoba üveg falát bedöntötte.

Az utcán menet borzalmas képek tárultak elő az egyes épületek sérüléseiről, így Farnadi cukrász Közélelmezési hivatal, György László teljes lakása, Grósz István régi háza, Wetzler-Schmäl Lujza, Bányász Otthon, Iparbank épület csak amit így rövid jártamban láttam. De az egész városból jönnek hírek a pusztításokról, főleg mert keresik az ágyúállást, a Kölcsey utcai Káptalan ház környékéről. A Farnadi és Fonciére??? által bérelt Schreiber házban a pince boltozatát is áttörte a becsapódás, de a pincében tartózkodó lakók közül senki sem sérült meg. Így volt nálunk is, a katonák az emeleti szoba és segédszobában aludtak, de szerencsére egynek sem történt semmi baja; lejövet mert a terasz nem volt már, a lépcsőház ablakán másztak ki.

A takarékpénztárban az átellenes bomba légnyomása a vas spalettákat benyomta; az irodai és berakott bútorokat felborította. Az egész nagy támadás hallomás szerint csak két halálos áldozatot és több sebesülést okozott a városban.

Kis tervrajz a pusztulásról

1945. március 20. kedd

Az éjszaka állandó bombázás és belövés zajával telt el, megszámlálhatatlan új épület kárt és rombolást okozva. Az eddig ép ablakaink a közeli becsapódások légnyomása következtében végig beomlottak. Egyedül az iroda két ablaktábla beragasztása vált használhatóvá, de a leginkább használt kemence oldalú szoba ablakait deszka lappal kellett befektetni és így csak a felső táblákon jöhet be a fény. Azért mosdásra és étkezésekre alkalmas lesz kellő erősebb fűtéssel.

Az orosz olyan erővel nyomul Székesfehérvár, Mór, Tatabánya felől felfelé, hogy már ma éjjel Komárom déli magyar részét 6 kilométerre megközelítette és így nyilván rövidesen orosz gyűrűbe leszünk bekerítve. Mondják, hogy Tatra is újból benyomultak az oroszok, ez esetben a bekerítés már meg is történt.

Juliska otthon járva, házunkban csak légnyomás okozta elváltozást talált; a lakásba nem ment be, mert a tegnapi beszögezések érintetlenek. Az eddig lezárásra alkalmas volt előszoba ill. veranda ajtót a légnyomás vasalással együtt szakította ki.

194 old. Orosz repülők által 1945. március 2. után leszórt röpcédulák./2 db/

Az oroszok közeledése hírére az esztergomi Nyilaskeresztes Párt Hungarista Mozgalom vezetősége sürgős csomagoláshoz fogott. Először Tát irányában terveztek elutasítani, majd jobbnak látták a Dunán való átkelés lehetőségét, mert itt Párkány-Nána Érsekújvár között a vonatok is járnak.

Már napok óta bíztattak a villany világítással? volt is soron kívül már, villanyárammal termelt víz szolgáltatás, néhány vonalon szombat délután több ízben felgyúltak rövid időre a lámpák, de a beigért erő és világító áram ma sem jött meg. Mint hallani a katonaság segítségével kaptuk volna a

bekapcsolást, most már valószínűleg nem számíthatunk rá? Készletünk pótlására 5 liter petrolumra szerzett Ujváry utalványt a vásárlási könyveinkre is kapunk összesen 1 litert. Kár, hogy a lisztraktár udvari részének bombázása után 3 liter petrolum mellett még 12 liter égőolaj is elpusztult.

Nyugtalan éjszakáink után, mint írásomon is látható, nappal sokszor elfog az álmoság.

A kiutalt 2 q hatósági liszten kívül a korábbi utalványra a Káptalan malom készlete is felosztásra kerül, mert felette a Nyilasok már nem rendelkeznek és nehogy a jövőendő megszállók igénybe

vehessék

Rövidesen megváltozik ismét a kép; hány változatát érzük még át a mozgó háborúnak? Mi lesz még velünk, a várossal, az országgal, megtorolja-e majd a német?

Várhatólag mozgalmas órák vagy rövid napok előtt állunk.

Kép: 1944/45-ből – Esztergom

Délután autóbusz állt meg a rendőrség előtt, annak tetejét lázas sietséggel kézitáskákkal, csomagokkal rakták meg, és a M. kir. rendőrség esztergomi kapitányságának tisztikara és a legénység egy része abban elhelyezkedve 5 óra felé útnak indult. Többi altiszt és legénységi tag kerékpáron távozott. Csendőrség szintén elhagyta állomás helyét. Honvédek teljes felszerelésükkel vonultak le a hegyekből, mindezeket az orosz közeledésre idézte elő.

Az éjszaka elég nyugodtan indult, később sűrűbb lett az ágyúzás és több löveg a városban sok kárt okozott.

1945. március 21. szerda

Reggelre már 4 órakor parancsot kaptak az itt dolgozó katonák, hogy riadó készülségbe helyezkedjenek. 7 órakor el is indultak, de négy visszajött, mert Tát felé már is nem szabad az út; eddig kellett volna az utasítás szerint gyalogolniuk. András zászlóost csapatteste itt hagyta. Mire kiküldetéséből visszaérkezett, üresen találta helyüket, de még fegyvereit is elvitték. Az Orbán kápolnától egy csonka bambusz halász-bottal érkezett, fáradtságtól kimerülten ide. Írásos utasítást kapott, hogy 2 teherautó aknát rakjon le a tati úton.

A lövöldözés mind sűrűbb lesz, sőt gyakran repülő bombázások is járnak felettünk és így gyakran vonulunk le a pincébe. A visszamaradt honvédek közül az egyik bírja az orosz nyelvet, Fehérváron fogságukban volt és tolmácsi irodai szolgálatot teljesített. Ezúttal is ilyen szerepre vár; megadják magukat katonaruhába öltözve s nem próbálkoznak álruhával.

Az oroszok a túlsó oldalon Muzslán vannak, a mi körzetünkben E.tábor – Tokod; Táti úton a belső bal oldalon vannak elhelyezkedve, nagy gépi harci eszközökkel.

Az éjjeli belövések következtében az üzleti vasrolón egy nagyobb és 14 kisebb szilánk vágta luk van. Belövést kapott és portálját lerombolta a Schwach üzlet gyümölcsös bolt feletti tető, újból a Marosi és Rosta közti utca rész itt közelünkben.

A honvéd állomásparancsnokság a Szt. Imre utcai szomszédos Havas-féle emeletes házban székel. Eltávoztával kidobáltál az utcai szemétkébe töltény és gyutacs felszerelésüket, fegyvert, szuronyt, rohamsisakot. Ez a könnyelmű eljárás súlyos szerencsétlenséget okozhat még. Kaposvár a rádió szerint újból magyar.

1945. márc. 21-én de. 11 órakor az oroszok újból bevonultak a városba, minden ellenállás nélkül. Egy 30 tagú járőr csapat a Rákóczi térről a Ferenc József útra vette útját. Még egy ideig hangos volt a gyakori ágyúszó, de 1/2 12 órára elcsendesedett a zaj.

Ebéd táján már nagy harci felszereléssel vonulnak át a városon az oroszok Dorog felé; négy lóval vontatott ágyúk, gépágyúk, lőszer, málha és szénás szekerek hosszú sorai zörög végig a főútvonalon. A behatolt járőr csapat a békés hangulatú utcákon szerte oszolva egyesével és párosával otthonos nyugalommal járkál az utcán; az egyik csoportban egy férfiasan teljes felszereléssel ellátott cca. 20 év körüli leány mosolygós arccal fogadja a báméskodó népség tekintetét. Egy érdekes összeállítású hármas csoport élénk beszélgetésben áll a Kultúr mozgó előtt, 1 orosz, 1 német és 1 magyar katona, mindhárom gépfegyverrel a vállán, szabályszerű katona formaruhában. A város képe nyugodt s az első órák a viszont szerű képet adnak. (???) A honvéd legénység köréből és a német katonák közül is sokat maradhettek vissza, mert az elvonulásra rendelkezés az oroszok Marót felől történt váratlanul gyors bevonulása folytán elkésett, mert az egyetlen táti út már nem volt szabad.

A mai napra tervezett takarékpénztári tanácsülés természetesen elmaradt, mert akkor történt a bevonulás, de már egész délelőtt a közlgő fordulatot engedte következtetni. Már is észrevehető, hogy az arcvonal távolodik dél-nyugat felé. Dorogon már csatlakozhat az orosz Északi és déli szárny s ezzel a város körülvétele megtörtént. A németek által fenntartott s a szomszédos Gerő-féle házban berendezett szerszám javító és készítő üzem vezetősége és munkásai szintén még tegnap elvonultak csupán annak magyar tagja Szalay szíjgyártó kezeli a visszamaradt holmit, miből bőr és kész szíjból jelentős készlet maradt.

Otthon járva házunkban szomorúan láttuk, hogy a két utóbbi éjszakai fegyver vagy gépfegyver belövések következtében homlokzata sok kisebb sérülést szenvedett, tenyérnyi és nagyobb vakolat omlások, szélein nagyobb sérülések láthatók. A légnyomások elnyomórítják a bent maradt külső ablakszárnyakat és kereteket, rolódeszka léceit szerteforgácsolják. Belső részen különös elváltozás nem észlelhető csak a terasz tartó oszlopának felső része lazult meg, háló ablak és spaletta van benyomódva, beszögezésünk folytán bent nem járhatunk, majd ha Jenike asztalos meg kezdi javításait, fogjuk a bejáratokat kibontani.

Odament a Hévíz utcai házak pusztulásait láthattuk. Pátriász (Pátrián???) háza földig egy 25 m halmaz, alatta bútorok összenyomva, teteje a padló feletti törmeléket takarja. Havas rőfös kapta szükség lakásul, éjjelt a pincében töltötték más két családdal, de egyikük sem sérült meg. – A Farnady-Fonciére által bérelt Scheiber ház 4 ablakos utcai frontjából csak egy ablakra eső ¼ rész a cukrászda ajtaja maradt meg, mert a kapu tájára eső bomba az épületet annyira megrongálta, hogy biztonságból a ház ¾ részét le kellett robbantani.

Fél öt tájban az orosz járőr házkutatást tartott nálunk, németet és fegyvert kerestek. Hozzám az iroda szobába barátságos köszöntéssel három orosz jött be. Dvasztvujtéval köszöntöttem, a vezető őrmesterrel kezdtünk és nemleges válaszaim után megnyugodva távoztak. Kint az udvaron Sándortól az egyik fiatal orosz diót kért, ezt úgy magyarázta meg, hogy zsebéből vett elő néhányat, mit már máshol szerzett. Megnézték a sütőműhelyt és kemencéket is.

Még a Hévíz utcáról feljegyzem, hogy abban a törmelék, házomladék villany és telefon huzalok miatt alig lehet járni, sötétben pedig lehetetlen volna. Így áll a helyzet a Vörös- és Schwach (???) sarkok közötti járda részen hol magas feszültségű, világítási drót és telefon huzalok fekszenek akadályozva a közlekedést a talajon.

Dr. Hamza Józsefné újságolta, hogy nagy csapat férfit, polgári egyéneket látott oroszok által kísérve, akiket tolonckocsin elszállítottak; polgári ruhát cserélt német katonáknak véli az eltoloncoltakat.

Hat óra előtt újból négy orosz közlegény látogatóm volt, ezek is Dzasztvujte-val köszöntöttek, de ők már bort és pálinkát kerestek, rámutattam az asztalomnál álló vizes üvegre, mondva, hogy itt bor már nincsen, mire lekicsinylő legyintéssel eltávoztak. Később hallottam, hogy az előző társaság nem elégedett meg a felajánlott szakajtó dióval; megnézték, hogy honnét lett lehozva és egy teljes zsákot elvittek. Egyik katona munkásunk hiába magyarázta, hogy itt nagy a család és 10 dolgozó ember napi élelméről kell gondoskodni. A másik csoport kenyeret kapott.

A gépágyú és gépfegyver lövések váltakozó lendülettel állandóan hallhatók, valószínűleg a párkányi részen a németek még tartják állásaikat.

54/2. és 54/3. sz. zászlóaljbat vonták ki a magyarok a pilisi hegyekből, párkányi vonalon és Dorogon túl a magyar és német harcban áll az oroszokkal, legerősebb a Párkány körzetében, mert ismét hallatszik a heves ágyúzás.

Este 8-kor új házkutatás, de a fő cél a vacsorázás; ketten egy szál utolsó kolbászt megettek, bort hoztak magukkal. Ez a kettő a többi kíváncsiskodó oroszot elzavarta, és rosszalották, hogy az előttük jártak, helyi kalauz vezetésével állítottak be, (Reznicsek kőműves fia volt) és hogy Sándor óráját, zsebkesztőjét és egy kerékpárját elvitték. Ujváry velük volt és gyertyájuk fogytával békés búcsút vettek.

1945 március 22., csütörtök: A tegnap megindult házkutatási folyamat ma már reggel 6 órakor újból megkezdődött. Első társaság szintén németeket és puskát keresett; ez az általános jogcím az élelem és ital kutatásra. A pincei óvóhelyet átkutatva egy demizson vörösbort találtak ezt magukhoz vették és kenyeret, húst kértek hozzá. Hús nem lévén szalonnával is beérték és kijelentették, hogy a borból fognak hagyni a gazdának is még. De barátkozásuk dacára ebédjükhez 2 tyúkkal távoztak.

(202 folyt.?)

VÉGSZÓ

Jelen dokumentumot a napló írójának unokája, Bartal Mária (Melegh Imréné) gépelte be számítógépre és szerkesztette. Az anyag csak elektronikus formában maradt meg, az hiányos lehet.

**A napló írójának, Einczinger Ferencnek, családjának,
és a hősi halált halt magyar katonák emlékére.**

Hol a hősoket nem felejtik, ott mindig lesznek újak!